

კვარცი – კრისტალური კაჟმიწა. ის ბუნებაში ყველაზე გავრცელებული მინერალია (დედამიწის ქერქის 12% შეადგენს) და მოიპოვება როგორც სუფთა სახით, ისე სხვა მინერალებთან ერთად. შეიძლება იყოს ვარდისფერი (ნახ. 1), იისფერი, თეთრი, ყვითელი, ყომრალი. ამ მინერალის წყლისებრ გამჭვირვალე კრისტალებს მთის ბროლი ეწოდება; იისფერ სახესხვაობებს – ამეთვისტო; ბოლისფერ კვარცს – კვამლაკვარცი (რაუხტოპაზი); მუქ, თითქმის შავ კვარცს – მორიონი; ოქროსფერი ელფერის ყვითელს – ციტრინი. ყველა ეს ჩამოთვლილი სახესხვაობა გამჭვირვალეა. ასეთების გვერდით არსებობს არაგამჭვირვალე სახესხვაობები, რომლებსაც კრისტალები არა აქვთ: პრაზემი, ავანტიურინი, ქალცედონი, სარდიონი, სარდერი და სხვ. კვარცის სიმტკიცე კუმშვისას აღწევს 2000 მპა, სიმკვრივე – 2650-2750 კგ/მ³, სიმაგრე – 7, იგი მჟავა და ატმოსფერომედეგია. 1710°C-ზე დნება და სწრაფი გაცივებისას წარმოქმნის SiO₂ ამორფულ კაჟმიწას (კვარცის მინას). მაღალი წნევის (6-12 ატმ.) და ტემპერატურის (175-200°C) შეთხვევაში უერთდება ფუძეებს და წარმოქმნის სათანადო დასახელების ჰიდროსილიკატებს (მაგ., CaO·SiO₂·nH₂O). კვარცს დიდი რაოდენობით შეიცავს გრანიტი, დიორიტი, სიენიტი და სხვა ქანები. მათი გამოფიტვით მიიღება ქვიშის მარცვლები. სუფთა კვარცი ქვიშის სახით საქართველოში გვხვდება სურამში, ძირულაში, შროშაში, მარელისში.

ნახ. 1

კვარცის ჯგუფი – მიწის ქერქში – ლითოსფეროში ყველაზე მეტადაა გავრცელებული კაჟმიწა – SiO₂. კვარცის სიმტკიცე 2000 მპა-მდე აღწევს, სიმკვრივე – 2650 კგ/მ³, სიმაგრე – 7, ის მჟავა- და ატმოსფერომედეგია; 1710°C-ზე დნება და სწრაფი გაცივებისას წარმოქმნის ამორფულ კაჟმიწას – კვარცის მინას.

კვარციტი – კვარცის სახესხვაობა, მაღალი სიმტკიცის (400 მპა) თეთრი, წითელი ან ნაცრისფერი ქანი. იყენებენ განსაკუთრებით მტკიცე ბეტონების დასამზადებლად. საქართველოში მისი საბადოა ბოლნისის რაიონში.

კვარცზღბევი – 1. ამაღლებული საფუძველი (პოსტამენტი), რომელზეც დადგმულია ძეგლი, ქანდაკება, ობელისკი, ლარნაკი და მისთ. (ნახ. 1); 2. არქიტექტურული ორდერის სვეტის ქვედა საყრდენი ნაწილი; 3. მეფეთა და მღვდელმთავართა საჯდომის (ტახტის) საფეხური (ფეხის დასადგმელი).

ნახ. 1

კვატროჩენტო – XV საუკუნის იტალიური ხელოვნების ეპოქა, რომელიც ეთანადება იტალიური არქიტექტურის ადრეული აღორძინების ეპოქას. მისი პრინციპებისა და ტენდენციების მსოფლმხედველობამ დიდი გავლენა იქონია შემდეგი საუკუნეების ხელოვნებაზე – კლასიციზმიდან და რომანტიზმიდან, საერთო კულტურის განვითარების განსაზღვრულ მიმართულებამდე. კვატროჩენტო ხასიათდებოდა

არქიტექტურის, მხატვრობისა და ქანდაკების აღორძინებით. ამ პერიოდში იტალიაში მოღვაწეობდა უდიდესი ოსტატების მთელი პლეადა, მათ შორის – არქიტექტორი ბრუნელესკი, მოქანდაკე დონატელო, მხატვრები რაფაელი, მიქელანჯელო, ლეონარდო და ვინჩი, ბოტიჩელი და სხვ.

კვების ადგილი – მფლობელობაში არსებული სივრცეების მიმდებარედ მოწყობილი საკვების მოსამზადებელი სივრცე მოლში, უზრუნველყოფილი მაგიდებით და სკამებით.

კვერახო (ესპ. quiebra-hacha ნაჯახის მტვრევა) – სუბტროპიკული ხის სახეობა, რომელიც ხარობს სამხრეთ ამერიკის კონტინენტზე. აქვს მუქი-წითელი ფერის, ძალიან მკვრივი მერქანი. სიმკვრივე – 1150-1350 კგ/მ³. არსებობს მისი ორი ძირითადი სახეობა: წითელი (წითელი კვერახო და ტირიფისებრი წითელი კვერახო) და თეთრი. წითელი ჯიშები გავრცელებულია არგენტინის ჩრდილოეთში, ბრაზილიის სამხრეთში, პარაგვაისა და ბოლივიაში. აქვს მაგარი მტკიცე მუქი-წითელი ფერის მერქანი ტანინის 30%-იანი შემცველობით., ხოლო თეთრი გავრცელებულია არგენტინასა და ბრაზილიაში, მერქანს აქვს ღია-მოყვითალო ფერი და შედარებით წითელთან, ნაკლები სიმკვრივე (850 კგ/მ³). კ. მიეკუთვნება უძვირფასეს ხის მასალას. გამოიყენება მშენებლობაში, ავეჯის წარმოებაში, სამომხმარებლო ძვირფასი ნივთებისა და დეტალების დასამზადებლად, აგრეთვე ფარმაცევტულ და სამედიცინო მრეწველობაში (ძირითადად ქერქი და ფისი).

კვეთი – 1. რისამე გადაკვეთის ადგილი; 2. სხეულის ვერტიკალური ან ჰორიზონტალური სიბრტყით გადაკვეთილი გეომეტრიული ფიგურა (სიბრტყეზე), რომელიც შეიძლება დავახასიათოთ შემდეგი პარამეტრებით: პერიმეტრი (მ), ინერციის რადიუსი (მ), ფართობი (მ²), წინაღობის მომენტი (მ³), სტატიკური მომენტი (მ³) და ინერციის მომენტი (მ⁴). კ. არის გრძივი და განივი, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს კვადრატული, მართკუთხა, წრიული, ორტესებრი, რგოლური, ოვალური და ა.შ. ფორმა. ცნობილია ე.წ. მიდელის კ., რომელიც არის წაგრძელებული სხეულის უდიდესი (ფართის მხრივ) განივი კვეთი გრძივი ღერძის მართობ სიბრტყეში მდორე მრუდხაზოვანი გარშემონავლებით (გემის კორპუსი, რაკეტა, თვითმფრინავის ფუზელაჟი და სხვ.). არსებობს კვეთის სახეობები: განივი, გვირაბის, დრძივი, დასაშვები, დაყვანილი, დახრილი, დიფერენციალური, ელიფსური, ვერტიკალური, იზოთერმული, ირიბი, კვადრატული, კოლოფა, კონუსური, მართკუთხა, მდინარის ცოცხალი, მთავარი, მიდელის, მრგვალი, ნალისებრი, ნახევარწრიული, ოვალური, ორტესებრი, ოქროს, რადიალური, რგოლური, რელსის, სასარგებლო, საყრდენი, საჭექის, სახიფათო, სინათლეში, სოლისებრი, სრული, ტესებრი, ქუსლის, ღია, ღრუ, შედგენილი, შევსებული, შეკრული, შეკუმშული, შევლერისებრი, ცვლადი, ცოცხალი, წრიული, წყლის ნაკადის, ჰიდრაულიკურად უხელსაყრელესი, ჰორიზონტალური და სხვ.

კვეთი ბრტყელი – სხეულის განკვეთის შედეგად მიღებული ბრტყელი ზედაპირი.

კვეთი განივი (განივი კვეთი) – სხეულის განივად განკვეთის შედეგად მიღებული სიბრტყე.

კვეთი გრძივი – სხეულის გრძივად განკვეთის შედეგად მიღებული სიბრტყე (მაგ., მორის გრძივი გახერხვით მიღებული სიბრტყე).

კვეთი დახრილი – 1. ელემენტის კვეთა სიბრტყით, რომელიც დახრილია მისი გრძივი ღერძისადმი და მართობულია შვეული სიბრტყის, რომელიც გადის ელემენტის ღერძზე; 2. სხეულის დახრილად განკვეთის შედეგად მიღებული სიბრტყე.

კვეთი ვერტიკალური – ვერტიკალურ სიბრტყეში განკვეთის შედეგად მიღებული ადგილი.

კვეთი მდინარის – მდინარის კალაპოტის განივი კვეთი.

კვეთი ნორმალური – ელემენტის კვეთა სიბრტყით, რომელიც მისი გრძივი ღერძის მართობულია.

კვეთი ოპტიმალური – განივკვეთი, რომელშიც მასალის ყველაზე ხელსაყრელი განაწილებაა.

კვეთი ტანგენტალური – ტანგენციურად ჭრის შედეგად მიღებული სიბრტყე (მაგ., მორის ტანგენციური მიმართულებით ჭრის შედეგად მიღებული კვეთი).

კვეთი ტორსული – იხ. განივი კვეთი.

კვეთი ჰორიზონტალური – ჰორიზონტალურ სიბრტყეში განკვეთის შედეგად მიღებული ადგილი.

კვეყო – სადურგლო ინსტრუმენტი, მაგარი ჯიშის მერქნისაგან დამზადებული ჩაქუჩი (ნახ. 1). გამოიყენება სატეხ და საჭრეთელ ინსტრუმენტებთან სამუშაოდ.

ნახ. 1

კვერი – მცირე ზომის ხისტარიანი ჩაქუჩი მრგვალი სფერული ფორმის ზედაპირით. გამოიყენება რაიმეს გამოსაკვერად, გამოსაჭედად საიუველირო საქმეში, თუნუქისა და სპილენძის ჭურჭლის დამზადებისას და სხვ.

კვერშლაგი – იხ. გეზენკი.

კვესი – ფოლადის ნაჭერი, რომელიც ტალზე (კაჟზე) ჩამოკვრით ცეცხლს აჩენს.

კვეტერას ციხე-ქალაქი (კვეტერა, კვეტარი, კუეტერი) (ინგლ. Kvetera fortress city) – XI საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი (ნახ. 1. პანორამული ხედი). მდებარეობს კახეთის მხარეში, ახმეტის მუნიციპალიტეტში, მისგან ჩრდილო-დასავლეთ მიმართულებით 10 კმ-ში, მდ. ილტოს მარჯვენა ნაპირზე (ნახ. 2. ადგილმდებარეობის რუკა). კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: შიდაციხე (გუმბათოვანი ტაძარი, დარბაზული ეკლესია, სასახლე, გალავანი, სამეურნეო დანიშნულების სათავსები) და ქვედა ციხე.

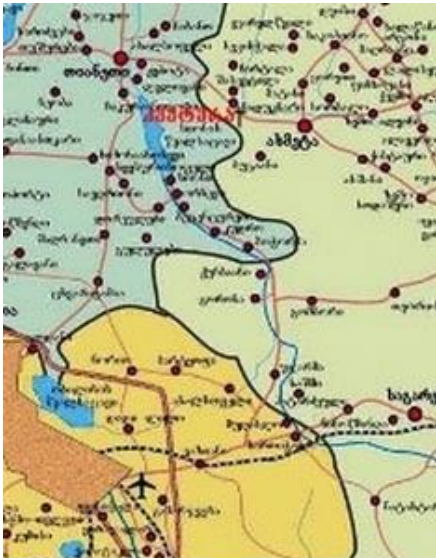
კვეტერას ციხე-ქალაქი კახეთის სამთავროს (შემდგომში სამეფოს) ერთ-ერთი ცენტრი იყო. მის დაწინაურებას ხელი შეუწყო ხელსაყრელმა გეოგრაფიულმა მდებარეობამ. წყაროებში პირველად კახთა მეფის კვირიკე III-ის მეფობის (1010-1037 წწ.) დროიდან იხსენიება, თუმცა გადმოცემით (ვახუშტი ბატონიშვილი) VIII საუკუნეში უნდა არსებულიყო. საქალაქო ცხოვრების კვალი კვეტერაში XIII საუკუნიდან ისპობა და გვიანდელი ხანის საისტორიო წყაროებში იგი აღარ იხსენიება.

1968 წელს ჩატარებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა (ხელმძღვანელი გ. ლომთათიძე) ზედა ციხის ჩრდილო-აღმოსავლეთ კუთხეში, ბურჯის ქვეშ გამოავლინა ადრინდელი შუა საუკუნეების დარბაზული ეკლესიის ნაშთი, სასახლე, გუმბათოვანი ეკლესია, ციხის წყალსაცავი, მთავარი (დასავლეთის) კარიბჭე, რვაწახნაგა კოშკი, დადგინდა წყალსადენის ტრასა. დიდი რაოდენობით აღმოჩნდა მოუჭიქავი და მოჭიქული ჭურჭელი, მოჭიქული კრამიტი, ფაიფურის ნატეხები, მინის ჭურჭელი და სამაჯურები, სპილენძის მონეტა და სხვ., რაც ადასტურებს კვეტერაში საკუთარი სამეურნეო წარმოების არსებობას.

ნახ. 1

ციხის ყველაზე მაღალი და შედარებით სწორი ადგილი უჭირავს შიდა ციხეს (ციტადელი), რომელიც დანარჩენი ნაწილისგან ზღუდითაა გამოყოფილი.

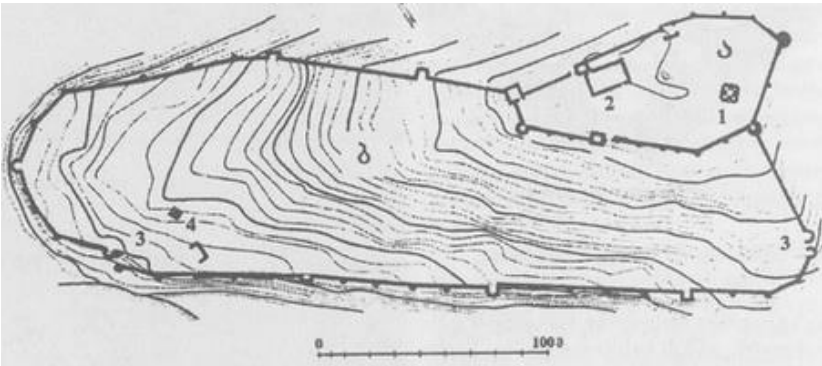

ნახ. 2

მეორე ნაწილი (ქვედა ციხე) ბევრად უფრო დიდია (ფართობი დაახლოებით 25 000 კვ. მ). შიდა და ქვედა ციხეებს შორის დონეთა სხვაობა 35 მეტრია. შიდა ციხე გეგმით აღმოსავლეთ-დასავლეთის მიმართულებით წაგრძელებული მრავალგვერდა (ფართობი დაახლოებით 3500 კვ.მ.) ნაგებობაა (ნახ. 3. გენგემა: ა-შიდა ციხე, ბ-ქვედა ციხე), რომლის კედლებში ჩადგმულია მრგვალი და ოთხკუთხა კოშკები გამაგრებული კონტრფორტებით. შიდა ციხეს ორი შესასვლელი აქვს: ჩრდილოეთიდან და სამხრეთიდან. ამ უკანასკნელით იგი ქვედა ციხეს უკავშირდება. გალავანში ჩართულია ათი სხვადასხვა გეგმის კოშკი, რომლებმაც ჩვენამდე ძლიერ დაზიანებულებმა მოაღწიეს.

X საუკუნის გუმბათოვანი ტეტრაკონქის ტიპის ტაძარი (10,5x9,8 მ) დგას ზედა ციხის აღმოსავლეთ ნაწილში (ნახ. 4.

გუმბათოვანი ტაძარი). შიგნიდან და გარედან მოპირკეთებულია შირიმის კარგად გათლილი, დიდი ზომის (100x60, 100x80 სმ) ფილებით, რომლებიც სწორ ჰორიზონტალურ რიგებს ქმნიან. ტაძრის გეგმის (ნახ. 5. გუმბათოვანი ტაძრის გეგმა) კომპოზიციურ ცენტრს წარმოადგენს გუმბათქვეშა კვადრატი, მასზე აღმართული ნახევარსფერული გუმბათით დასრულებული ცილინდრული ყელით. მკლავებს შორის, გუმბათქვეშა კვადრატის ოთხივე კუთხეში გეგმით

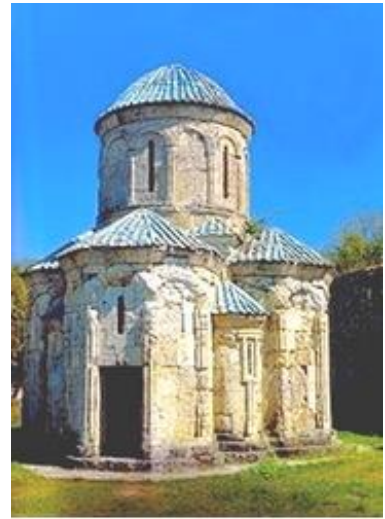

ნახ. 3

წრის სამი მეოთხედი მოხაზულობის თითო მაღალი თაღოვანი ნიშია. აღმოსავლეთ და დასავლეთ აფსიდების ბემები ჩრდილო და სამხრეთ ბემებზე ორჯერ უფრო ღრმაა, რის გამოც ჯვრის აღმოსავლეთ-დასავლეთის ღერძი რამდენამდე აღემატება სამხრეთ-ჩრდილოეთის ღერძს. შესასვლელი სამხრეთით და დასავლეთ აფსიდებშია გაჭრილი. ორივე კარი გარედან მართკუთხაა, შიგნიდან – თაღოვანი. საკურთხეველში თანაბარი სიმაღლის სამი თაღოვანი სარკმელია. დანარჩენ აფსიდებში კი – თითო.

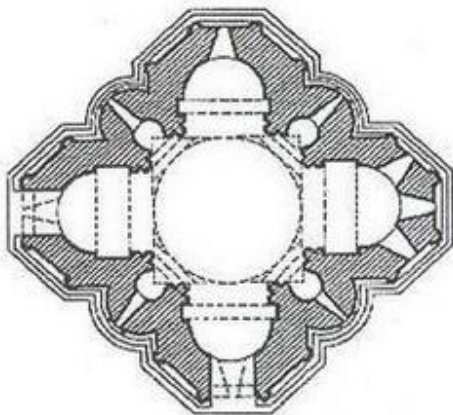
გუმბათის ყელს მარტივი პროფილის სარტყელი შემოუყვება. გუმბათის ყელში ექვსი თაღოვანი სარკმელია გაჭრილი.

გეგმით სწორკუთხა დარბაზული ეკლესია (ზომები აფსიდების გარეშე: 6,1x3,1 მ) განეკუთვნება ადრინდელ შუა საუკუნეებს. მდებარეობს შიდა ციხის ჩრდილო-აღმოსავლეთ კუთხეში. ნაშენია რიყისა და ნატეხი ქვით. შემორჩენილი კედლები შიგნით და გარედან ბათქაშითაა დაფარული. შესასვლელი სამხრეთის და ჩრდილოეთის მხრიდან აქვს. ორივე კარი ხის ძელებით იყო გადახურული (შემორჩენილია ძელების საყრდენი ბუდეები). კონქით გადახურული აფსიდა ნალისებრი ფორმისაა. დარბაზი ცილინდრული კამარით ყოფილა გადახურული, რომლის ქუსლები გრძივ კედლებზეა შემორჩენილი. კედლების სისქე სხვადასხვაა (1,07-დან 2,05 მ-მდე). ეკლესიას სამხრეთიდან მცირე ზომის, გეგმით სამკუთხა მოხაზულობის სათავსი ეკვრის (შემორჩენილია 1,5 მ სიმაღლის კედლები).

ნახ. 4

სასახლე დგას გალავნის ჩრდილოეთ კედელთან (ნახ. 6. სასახლე). განეკუთვნება X-XI საუკუნეებს. ნაგებია რიყისა და ნატეხი ქვით. შედგება გეგმით

ნახ. 5

მართკუთხა ორი ნაწილისგან. მათგან ერთი ორსართულიანია (16,5x9,2 მ), ხოლო მეორე, რომელიც ძირითად ნაწილზე ჩრდილოეთიდანაა მიდგმული – ერთსართულიანი. ეს უკანასკნელი ძირითად ნაწილზე ოდნავ გრძელია. ერთსართულიან ნაწილს დასავლეთიდან მთელ სიგანეზე გეგმით მართკუთხა სამსართულიანი კოშკი ეკვრის, რომელიც მთლიანად ფარავს სასახლის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეს. ამ კუთხეშია მოწყობილი კოშკის ერთადერთი შესასვლელი.

კვეტერას ციხეს გარს აკრავს რიყისა და ნატეხი ქვით ნაგები, მძლავრი გალავანი, რომლის კედლებში დატანებულია კონტრფორტები, მრგვალი და

ოთხკუთხა კოშკები. მისი მოხაზულობა უსწორმასწოროა და წაგრძელებულია აღმოსავლეთიდან დასავლეთის მიმართულებით (მიახლოებითი ზომებია: 308x85 მ).

ქვედა ციხეს მთის დასავლეთ-ჩრდილოეთის ფერდის ნაწილი უჭირავს. გალავნის კედლების უმეტესი ნაწილი დანგრეულია. შემორჩენილი კედლების საშუალო სიმაღლე 4,5 მ-ია, სისქე – 1,1 მ. ქვედა ციხის დასავლეთ ნაწილში, კარიბჭესთან ახლოს, დგას შერეული რიყისა და ნატეხი ქვით ნაგები რვაკუთხა კოშკი (ნახ. 7. გალავნის რვაკუთხა კოშკის საერთო ხედი) სიმაღლით 9 მ. კოშკი შიგნით მრგვალია და მთელ სიმაღლეზე აქვს ოსტატურად ნაგები ქვის ხვეული კიბე (ნახ. 8. გალავნის რვაკუთხა კოშკის შიდა ხედი), რომელიც განათებულია ხუთი პატარა სარკმლით. კოშკს თავი მონგრეული აქვს. კოშკის სამხრეთ-აღმოსავლეთით, გალავნის კედელთან ახლოს, შემორჩენილია პატარა დარბაზული ეკლესიის ნანგრევები. 1987-1991 წლებში კვეტერას ციხე-სიმაგრეს ჩაუტარდა სარესტავრაციო სამუშაოები.

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

კვინტილიონი – რიცხვი, რომელიც გამოიხატება ერთიანით და თვრამეტი ნულით, ანუ 10^{18} ; ათასი კვადრილიონი.

კვიპაროსი (ლათ. Cypressus) – მარადმწვანე წიწვოვანი ჯიშის ხე სიმაღლით 25 მ-მდე (ნახ. 1). აქვს სწორი ტანი დიამეტრით 0,7 მ-დე და პირამიდული ვარჯი. ცოცხლობს 2000 წლამდე. მერქანი სურნელოვანია, აქვს მოწითალო-მოყავისფრო გული და თეთრი ფერის ნაქურთენი (ცილა), მკვრივია, საშუალო წონის, გამძლეა ტენიან ადგილებში (მიწაში, წყალში). გამოიყენება საავეჯო და სახარატო საქმეში, გემთმშენებლობაში და სხვ.

ნახ. 1

კვიპაროსი ჭაობის – მარადმწვანე წიწვოვანი ჯიშის ხე სიმაღლით 36 მ-მდე. აქვს სწორი ტანი დიამეტრით 1,5 მ-დე და ცილინდრული

ვარჯი. მერქანი მოყვითალო ფერისაა, საშუალო სიმკვრივის და კარგი მექანიკური მონაცემების. მისი სამშობლოა ჩრდ. ამერიკა. ხარობს ჭაობებში, წითელმიწიან ნიადაგში. საქართველოში გავრცელებულია შავი ზღვისპირა რაიონებში და დეკორატიულ მცენარედ ითვლება.

კვირინალი (იტალ. Quirinalis) – 1. ძველი რომის 7 ბორცვთაგან ერთ-ერთი, რომლებზეც ქალაქი იყო განლაგებული; 2. ამ ბორცვზე აშენებული სასახლე იტალიის მეფისა (ამჟამად – პრეზიდენტისა).

კვლევა (გამოკვლევა) – ახალი ცოდნის გამომუშავების სამეცნიერო პროცესი, ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობის ერთ-ერთი სახე. ხასიათდება ობიექტურობით, აღწარმოებადობით, დასაბუთებადობით, სიზუსტით. აქვს ორი დონე: ემპირიული და თეორიული. ყველაზე უფრო გავრცელებულია კ. დაყოფა ფუნდამენტურ და გამოყენებით, რაოდენობრივ და ხარისხობრივ (თვისობრივ); უნიკალურ და კომპლექსურ ნაწილებად.

კვოტა (ლათ. quota რისიმე დასაშვები რაოდენობა, მიღებული ნორმა, დადგენილი წილი) – 1. ქვეყანაში უცხოეთიდან შემოსული საქონლის რაოდენობის ზედა ზღვარი, რომელსაც მთავრობა აწესებს. ის გამოიყენება საქონლის საზღვარგარეთ შექმნის შესაზღვდად, ხოლო საქსპორტო კვოტები – ნედლეულის მწარმოებელი ქვეყნების საქსპორტო შემოსავლის სტაბილიზაციისა და მიწოდების შეზღუდვისათვის ფასების შენარჩუნების მიზნით; 2. ნაწილი, წილი, ნორმა, პაი; 3. წარმოებასა და გასაღებაში დადგენილი წილი საკარტელო შეთანხმების ფარგლებში მისი თითოეული მონაწილისათვის.

კვოტა საგადასახადო – დაბეგვრის განსაზღვრული ერთეულიდან აკრეფილი გადასახადის სიდიდე.

კიარიზი – ჰიდროტექნიკური ნაგებობა, მიწისვეშა სარწყავი არხი გრუნტის წყლების შესაგროვებლად.

კიბე – ფუნქციონალური და საფეხურებიანი კონსტრუქციული ელემენტი შვეული კავშირის დასამყარებლად ჰორიზონტალური სიბრტყის ერთი ან მეტი ამალეებით (ნახ. 1). გამოიყენება ერთი ჰორიზონტალური დონიდან მეორე ჰორიზონტალურ დონეზე ასასვლელად. არსებობს კიბის სახეები: ასაწყობი, ბაგირის, გამოსაწევი, გარე, გასაშლელი, დახრილი, ერთმარშიანი, ვერტიკალური, დაკიდებული, ლითონის, მაკრატელა, მალაროს, მინის, მისადგამი, მონოლითური, მოძრავი, მრავალმარშიანი, ნახევრად წრიული, პწკალა, რაბის, სადარბაზოს, სათადარიგო, სამონტაჟო, სარდაფის, საშველი, სახანძრო, სპირალური, სწორი, სხვენის, ტერასის, უკანა, ხარაჩოს, ხვეული, ხის, ხრახნული და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 1

კიბე დასაკვეც-გასაშლელი (კიბე სხვენის) კიბის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენში ასასვლელად და იშლება მისი ლიობიდან ქვევით (ნახ. 1). ხშირად აღჭურვილია ავტომატურად ან ნახევარავტომატურად მოქმედი დასაკვეც-გასაშლელი მექანიზმით.

კიბე დახრილი – კიბე, რომელიც ჰორიზონტთან დახრილია 60-75°-იანი კუთხით (ნახ. 1).

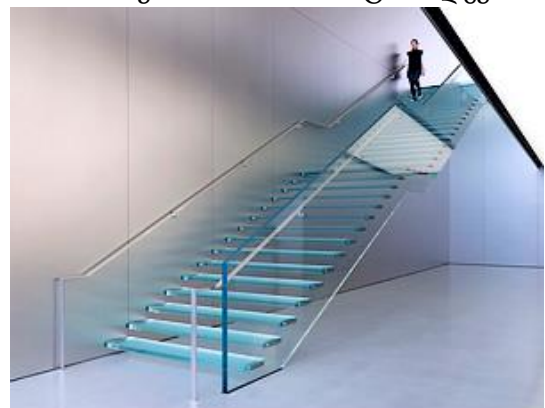
ნახ. 1

ნახ. 1

კიბე მაკრატელა – 1. ორი ერთმანეთთან სახსროვნად დაკავშირებული მსუბუქი კიბის მარში (ნახ. 1), რომლის დასამზადებლად იყენებენ ხეს, ფოლადს, ალუმინს ან პლასტმასს. ასეთი კიბე გამოირჩევა სიმსუბუქით, მობილურობითა და საიმედოობით. ის პრაქტიკულად ყველა კერძო მოსახლისა და სააგარაკე სახლის შეუცვლელი ნივთია; 2. ორი ერთმანეთთან დაკავშირებული კიბე-გზა, რომელიც უზრუნველყოფს ორ დამოუკიდებელ გასასვლელ ბილიკს ერთ კიბის უჯრედში.

კიბე მინის – კიბის სახეობა ნაწრთობი მინისგან [ნახ. 1. ეგლის მაღაზია (ინგლ. Apple Store), ჰანგჯოუ, ჩინეთი]. მზიდი კონსტრუქციები და მაკავშირებლები მზადდება ჩვეულებრივი (უჟანგავი) ფოლადისაგან ან ფერადი ლითონებისაგან (ბრინჯაო, სპილენძი, ტიტანი, თითბერი). მოაჯირებისათვის გამოიყენება ნაწრთობი მინა სისქით 10-12 მმ ან "ტრიპლექსი"-ის ტიპის მინა. კიბის ძირითადი ელემენტების – საფეხურებისათვის იყენებენ მრავალფენიან, მაღალი სიმტკიცის ნაწრთობ მინას სისქით 40 მმ-მდე, რომელსაც აქვს სიმტკიცის საკმარისი მარაგი, უძლებს მნიშვნელოვან დატვირთვებს და დარტყმით იმპულსებს. მინის კიბის საფეხურებს და მოაჯირებს ფარავენ სრიალსაწინააღმდეგო საფარვლით, ამუშავებენ ქვიშის ჭავლით ან უკეთებენ აბრეშუმოგრაფიას. ექსკლუზიურად გამჭვირვალე კიბე ინტერიერს მატებს სილამაზეს, სიმსუბუქესა და ჰაეროვნებას.

ნახ. 1

კიბე მონაცვლესაფეხურებიანი – თარაზულადან (ჰორიზონტალიდან) 50-70 გრადუსით დახრილი საფეხურების წყება, რომელშიც საფეხურები, ჩვეულებრივ, მიმაგრებულია ცენტრალურ საყრდენზე ისეთი მონაცვლეობით, რომ მომხმარებელს ორივე ფეხი ერთსა და იმავე დროს ერთ დონეზე არ უდგას.

კიბე ნახევარწრიული – იხ. კიბე ხვეული.

კიბე პწკალა – გადასატანი მისადგმელი ან სტაციონარული მსუბუქი ხის (ალუმინის, თოკის) კიბე, რომელიც შეიძლება იყოს ერთმარშიანი (გამოიყენებოდა გურიაში) ან გასაშლელ-დასაკეცი (თანამედროვე).

კიბე სამონტაჟო – კიბის გამარტივებული ნაკეთობა მოაჯირების გარეშე, მუშებისათვის, რომლებიც დაშვებული არიან სიმაღლეზე სამუშაოდ ან შედუღების სამუშაოების საწარმოებლად.

კიბე სახანძრო – შენობაზე გარე მხრიდან მიმაგრებული შვეული ან მარშებიანი (ქანობით არაუმეტეს 6:1) ლითონის კიბე, რომლის დანიშნულებაცაა ხანძრის პირობებში მოახდინოს ადამიანების ევაკუაცია სახურავიდან (სართულებიდან) ან დაეხმაროს მეხანძრეთა ბრიგადის წევრებს სახურავზე (სართულებზე) ასვლაში (ნახ. 1). ადამიანთა

ნახ. 1

საევაკუაციოდ განკუთვნილი კიბის მარშის (მათ შორის კიბის უჯრედებში) სიგანე უნდა იყოს არანაკლებ: 1,35 მ I კლასის შენობებისათვის; 1,2 მ – შენობებში, რომლის ნებისმიერ სართულზე, გარდა პირველისა, იმყოფება 200-ზე მეტი ადამიანი; 0,7 მ – ცალკეული სამუშაო ადგილებისაკენ მიმავალი კიბისათვის; 0,9 მ – ყველა დანარჩენ შემთხვევებში. საევაკუაციო გზებზე კიბეების ქანობი უნდა იყოს არაუმეტეს 1:1, საფეხურების სიღრმე – არანაკლებ 25 სმ, ხოლო სიმაღლე არაუმეტეს 22 სმ. სახანძრო კიბეები აუცილებელია მოეწყოს პერიმეტრის ყოველ 200 მ-ში. დასაშვებია არ მოეწყოს: შენობის მთავარ ფასადზე, იმ შემთხვევაში, თუ შენობის სიგანე 150 მ-ზე ნაკლებია და ფასადის სანაპირო მხარეს არის ხანძარსაწინააღმდეგო წყალსადენის ქსელი; ერთსართულიანი შენობის სახურავზე, თუ მისი ფართობი ნაკლებია 100 კვ.მ-ზე.

კიბე სპირალური – იხ. კიბე ხვეული.

კიბე შვეული (კიბე ვერტიკალური) – კიბე, რომელიც ჰორიზონტთან დახრილია 75°-ზე მეტი კუთხით (ნახ. 1).

კიბე ჩასაჯდომი (ამწის) – კიბე ხიდურა ამწის კაბინასთან მისასვლელად ჰორიზონტთან დახრის კუთხით 60°-მდე.

ნახ. 1

კიბე ხვეული (კიბე სპირალური) – კიბე, რომელიც ზემოდან ჩანს დახურული, წრიული ფორმის, აქვს ერთნაირი, სეგმენტური საფეხურები, რომლებიც დამაგრებულია და იშლება მინიმალური დიამეტრის მქონე საყრდენი სვეტიდან (ნახ. 1. ხვეული კიბე, ვატიკანის მუზეუმები, ვატიკანის ქალაქი-სახელმწიფო).

ნახ. 1

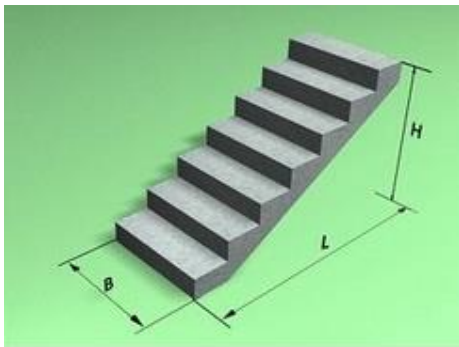
ნახ. 1

კიბე-გზა (გზა-კიბე) – კიბის ერთი ან მეტი მარში, შენობის გარეთ ან შიგნით, დამაკავშირებელი ბაქნებითა და მოედნებით, რომელიც ქმნის უწყვეტ გადასასვლელს ერთი დონიდან მეორეზე (ნახ. 1. კიბე-გზა ჩიკაგოს ხელოვნების ინსტიტუტში, აშშ).

კიბერნეტიკა (ბერძ. kybernētēs მესაქე<kybernân საჭის მართვა) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს მანქანებისა და ცოცხალი ორგანიზმების მიერ მიღებული ინფორმაციის მიღებას, შენახვასა და გადაცემას, აგრეთვე ამ ინფორმაციის გამოყენებას.

კიბერნეტიკა ტექნიკური – მეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის ტექნიკური სისტემების მართვას. გამოკვლევების მნიშვნელოვანი მიმართულებაა – ავტომატური და ავტომატიზებული მართვის სისტემების დაპროექტება და შექმნა. კ. ტ. მოიცავს: ბიონიკას და საინჟინრო ფსიქოლოგიას.

კიბის ბაქანი – ჰორიზონტალური სიბრტყე, რომელსაც უერთდება კიბის მარში (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

კიბის მარში – კიბის ნაწილი ორ მეზობელ ბაქანს შორის (ნახ. 1. ბეტონის მონოლითური კიბის მარში: B კიბის მარშის საფეხურის სიგრძე, L – კიბის მარშის სიგრძე, H – სიმაღლე).

კიბის მოსახვევი საფეხური – კიბის საფეხური, რომლის ჰორიზონტალური ზედაპირის კიდეები არ არის პარალელური.

კიბის სვლა – კიბის დახრილი ნაწილი, რომელიც შედგება საფეხურების და მზიდი კოჭებისგან.

კიბის უჯრედი (საკიბური) – კედლებით შემოსაზღვრული შენობის ნაწილი, რომელშიც მოთავსებულია კიბე.

კიბისა და ლიფტის კვანძი – სათავსი, შენობის ვერტიკალური კომუნიკაციების – კიბის უჯრედისა და ლიფტის განსათავსებლად.

კიბორიტი – იხ. ელბორი.

კიდე – 1. რკინიგზის ლიანდაგის წიბო, გამოყოფილი გვერდითი ბალასტის წრისაგან, აგრეთვე ამონადების ფერდოს ზედა წიბო; 2. რაიმე დეტალის, კონსტრუქციის, ნაკეთობის განაპირა ნაწილი.

კიდობანი – იხ. ზანდუკი.

კივორიუმი – 1. ქრისტიანული ტაძრის საკურთხეველში მოწყობილი შეწირულებათა საცავი; 2. ანტიკური სასმელი ჭურჭელი; 3. სვეტებზე დაყრდნობილი გავალაკი საკურთხეველში. დამატებით იხ. გავალაკი.

კიზელგური – იხ. დიატომიტი.

კიი – ბილიარდის სათამაშო ჯოხი, იდეალურად სწორი, გრძივი, დამძიმებული ქვედა ტანით, მაღალხარისხოვნად დამუშავებული ზედაპირით.

კილი (ინგლ. keel<ნიდერლ. kiel ხომალდი) – არქიტექტურული ნატეხი, შენობის კარნიზების, ზოლურების და სხვა ელემენტების გეომეტრიული გრძივი ელემენტი, რომელსაც გემის კილის ფორმა აქვს (ნახ. 1); 2. გემის (ხომალდის) ძირითადი გრძივი ძელი, რომელიც სიმეტრიულად გადის გემის ფსკერის მთელ სიგრძეზე. გამოიყენება გემის ამოყირავების საწინააღმდეგოდ (წონასწორობის შესანარჩუნებლად).

ნახ. 1

კილიტა – იხ. ფოლგა.

კილიტაიზოლი (ფოლგაიზოლი) – რულონური ორფენიანი თხელი დატალღური ან სწორი კილიტებისაგან შემდგარი მასალა, რომელიც ქვედა მხრიდან დაფარულია დამცავი ბიტუმპოლიმერული ფენით. კ. წყალგაუმტარი, გამძლე მასალაა, რომელსაც არ სჭირდება არავითარი მოვლა ექსპლუატაციის პირობებში. გამოიყენება პანელების პირაპირების ჰერმეტიზაციისათვის, სახურავებში ორთქლსაიზოლაციოდ და სხვ.

კილო – 1. თავსართი იმ ჯერადი ერთეულების სახელწოდებათა შესაქმნელად, რომლებიც ოდენობით შეესაბამება 1000 ამოსავალ ერთეულს (კილოგრამი, კილომეტრი, კილოვატი და სხვ.); აღინიშნება – კ. მაგ., ჯერადი ერთეულის წარმოქმნა: 1 კვტ = 10^3 ვტ; 1 კნ = 10^3 ნ; 1 კმ = 10^3 მ; 2. დეტალის წახნაგში გრძივად ამოღებული ჭრილი (ღარი), რომელშიც შედის მეორე შესაერთებელ დეტალზე გაკეთებული შვერილი – ნარიმანდი ან მასში იდგმება ძელაკი ორი დეტალის წებოთი შესაერთებლად; 3. ზმნის გრამატიკული კატეგორია, რომელიც გამოხატავს მოლაპარაკის დამოკიდებულებას ზმნით გამოხატული მოქმედებისადმი (თხრობითი, კავშირებითი, ბრძანებითი); 4. საერთო-სახალხო ენის განშტოება, რომელზეც ლაპარაკობენ ამა თუ იმ კუთხეში.

კილოგრამ-ძალა – ძალის ერთეული ერთეულთა ტექნიკურ სისტემაში. ის ტოლია ძალისა, რომლითაც დედამიწა მიიზიდავს 1000 გ მასის სხეულს იმ ადგილას, სადაც სიმძიმის ძალის აჩქარება $9,80665$ მ/წმ²-ის ტოლია. აღინიშნება: კგძ. 1 კგძ = $9,80665$ ნ. კგძ-ს ევროპის ბევრ ქვეყანაში ეწოდება კილოპონდი (kp)

კილოგრამი – მასის ძირითადი ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემაში, აღინიშნება – კგ. კილოგრამი ტოლია საერთაშორისო პროტოტიპის მასისა, რომელიც ინახება ზომის და წონის საერთაშორისო ბიუროში (ქ. სერვე, პარიზის მახლობლად). კილოგრამის პროტოტიპი დამზადებულია ცილინდრული გირის სახით პლატინა-ირიდიუმის შენადნობისაგან. 1 კგ = 1000 გრამს.

კილოგრამმეტრი – მუშაობის საზომი ერთეული ერთეულთა ტექნიკურ სისტემაში. ის ტოლია მუშაობისა, რომელსაც ასრულებს 1 კგ ძალა მისი მოდების წერტილის ამ ძალის მიმართულებით 1 მეტრ მანძილზე გადაადგილებისას. აღინიშნება: კგმ, კგმ.მ. 1 კგმ.მ = $9,80665$ ჯ.

კილოვატ-საათი – ენერჯის ან მუშაობის სისტემგარეშე ერთეული, რომელიც ძირითადად გამოიყენება ელექტროტექნიკაში. აღინიშნება: კვტ.სთ. 1 კვტ.სთ = $3,6 \cdot 10^6$ ჯოული.

კილოვატი – დენის სიმძლავრის საზომი ერთეული, რომელიც 1000 ვატის ტოლია.

კილომეტრაჟი (ფრანგ. kilomètre<ბერძ. chilioi ათასი და métron გაზომვა) – კილომეტრებით გაანგარიშებული გავლილი ან გასავლელი მანძილი.

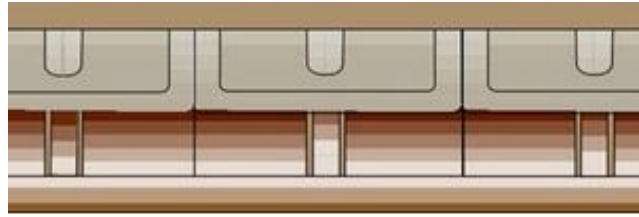
კილომეტრი (ფრანგ. kilomètre<ბერძ. chilioi ათასი და métron გაზომვა) – მანძილის საზომი ერთეული, უდრის 1000 მეტრს.

კილოჰერცი – რხევათა სიხშირის საზომი ერთეული; 1 კილოჰერცი = 1000 ჰერცს.

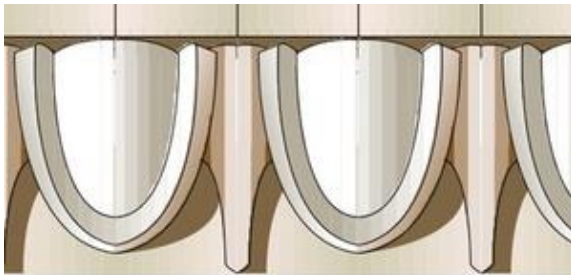
კიმატიონი (ბერძ. kýmation<κῦμα ტალღა, ტალღისებრი სხმული, ღივი, რამე შემუშვებული ან გასივებული) – 1. კარნიზის, კვარცხლბეკისა და მისთ. ყველაზე ზედა დაპროფილებული ნატეხი კლასიკურ ორდერში (ნახ. 1); 2. კლასიკურ არქიტექტურაში ორნამენტული სარტყელი. ცნობილია დორიული (ბრტყელი და ჩაზნექილი) (ნახ. 2), იონიური (კვერცხისებრი) (ნახ. 3) და ლესბოსური (გულის ფორმის ელემენტებით) (ნახ. 4) კიმატიონები.

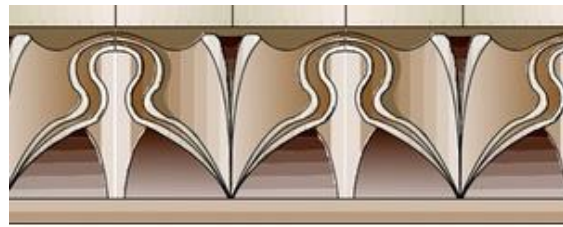
ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

კიმბერლიტი – 1. ერთადერთი მაგმური ქანი, რომელშიც ალმასის კრისტალები ფორმირდება (ნახ. 1); 2. ბრეჭჩის მსგავსი, ეფუზიური სახის ულტრაფუძე მაგმური ჰიპაბისალური ქანი, რომელიც ავსებს აფეთქების ყელს. გვხვდება აგრეთვე დაიკების, ძარღვებისა და სილების ფორმით. გავრცელებულია აფრიკაში, ინდოეთში, ბრაზილიაში, ჩრდილოეთ ამერიკაში. სახელი ეწოდა სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის ქალაქ კიმბერლის მიხედვით.

ნახ. 1

კინგსონიტი – იხ. ელზორი.

კინელი – იხ. დულია.

კინემატიკა (ბერძ. kinēma მოძრაობა; ჟესტი) – მექანიკის განყოფილება, რომელიც შეისწავლის სხეულების მოძრაობის გეომეტრიულ თვისებებს მათი მასებისა და მათზე მოქმედი ძალების გათვალისწინების გარეშე. თეორიულ მექანიკაში დიდი მნიშვნელობა აქვს კ. განასხვავებენ კინემატიკურ ანალიზსა და სინთეზს. კინემატიკური ანალიზის ძირითად ამოცანას წარმოადგენს: მექანიზმების რგოლების მდებარეობის, მექანიზმის ცალკეული წერტილების ტრაექტორიის, კუთხური სიჩქარეებისა და აჩქარებების განსაზღვრა მოცემული ძირითადი ზომებისას, რომლებიც განსაზღვრავენ კინემატიკურ სქემას და წამყვანი რგოლების მოძრაობის კანონებს, ხოლო კინემატიკური სინთეზის ამოცანაა მექანიზმის კინემატიკური სქემის დაპროექტება მოცემული კინემატიკური პირობების გათვალისწინებით. კინემატიკური ამოცანების ამოხსნა შეიძლება გრაფიკულად, ანალიზურად და ექსპერიმენტულად.

კინემატიკური სქემა – სქემა, რომელზეც პირობითი აღნიშვნებით გამოსახულია მექანიზმის რგოლები და კინემატიკური წყვილები ზომების მითითებით, რაც აუცილებელია კინემატიკური ანალიზისათვის.

კინემატიკური შეერთება – კინემატიკური ჯაჭვი, რომელიც კონსტრუქციულად კინემატიკური წყვილის შემცვლელია მექანიზმში.

კინემატიკური წყვილი – ორი ურთიერთშემხები რგოლის შეერთება, რომელიც დასაშვებს ხდის მათ ფარდობით მოძრაობას. წერტილები, ხაზები, ზედაპირები, რომლებითაც ერთი რგოლი ეხება მეორე რგოლს, წარმოადგენს რგოლის ელემენტებს. კ. წ. არის დაბალი, თუ შეხება მიდის ზედაპირზე (მაგ., ბრუნვითი – სახსარი; მიწოდებითი – მცოცი და მიმმართველი). თუ რგოლების შეხება ხდება წერტილებზე და ხაზებზე, მაშინ ის არის მაღალი კლასის (მაგ., კბილა გადაცემა).

კინემატიკური წყვილის ელემენტი – რგოლის ზედაპირების, ხაზებისა და ცალკეული წერტილების ერთობლიობა, რომლითაც მას შეუძლია იყოს კონტაქტში კინემატიკურ წყვილში შემავალ მეორე რგოლთან.

კინემატიკური წყვილის კლასი – რგოლების ფარდობით მოძრაობაზე დადებულ ბმათა რიცხვი.

კინემატიკური ჯაჭვი – ერთმანეთთან კინემატიკური წყვილებით დაკავშირებული რგოლთა სისტემა.

კინემატიკური ჯაჭვი ღია – კინემატიკური ჯაჭვი, რომლის რგოლები არ ქმნის შეკრულ კონტურებს.

კინემატიკური ჯაჭვი შეკრული – კინემატიკური ჯაჭვი, რომლის რგოლები ქმნის ერთ ან რამდენიმე შეკრულ კონტურს.

კინეტიკა (ბერძ. kinētikos მამოძრავებელი) – თეორიული მექანიკის განყოფილება, რომელიც აერთიანებს სტატიკასა და დინამიკას. განასხვავებენ ფიზიკურ და ქიმიურ კინეტიკას, კინეტიკურ ტემპერატურასა და აირების კინეტიკას, ანალიზის კინეტიკურ მეთოდებს, კინეტიკურ მომენტსა (იმპულსის ანუ მოძრაობის რაოდენობის მომენტი) და კინეტიკურ ენერგიას, კინეტიკურ განტოლებებს, კინეტოსტატიკას და მექანიზმების კინეტოსტატიკას და სხვ.

კინეტიკური ენერგია – დამატებითი ენერგია, რომელსაც სხეული იძენს მისი მოძრაობის გამო და ტოლია სხეულის მასისა და სიჩქარის კვადრატის ნამრავლის ნახევრისა. ის აღინიშნება ფორმულით $E = mv^2/2$. M მასის უძრავ სხეულს, რომ მიენიჭოს V სიჩქარე, საჭიროა რაღაც ენერგია. გარკვეული სიჩქარით მოძრავი სხეულის კინეტიკური ენერგია ტოლია იმ მუშაობისა, რომელიც უნდა შესრულდეს, რომ უძრავ სხეულს მიენიჭოს ეს სიჩქარე. ყველა მოძრავ სხეულს აქვს კ. ე. რაც მეტია სხეულის სიჩქარე მით მეტია მისი კ. ე. დედამიწის ზედაპირზე დავარდნილი სხეულის კ. ე. მით უფრო მეტია, რაც მეტია ამ სხეულის მასა და ვარდნის სიმაღლე. მაგ., ვარდნილ წყალს აქვს კინეტიკური ენერგია, რადგან კაშხალში არსებული წყლის პოტენციური ვარდნისას გარდაიქმნება კინეტიკურ ენერგიად, რომელსაც იყენებენ ელექტროენერგიის მისაღებად. ვარდნილი წყალი ეცემა ტურბინას და იწვევს ელექტროენერგეატორის ამოძრავებას, რის შედეგადაც წარმოიქმნება ელექტრული დენი.

კინეტიკური ხახუნი – ხახუნი ორი შემხები სხეულის ფარდობითი მოძრაობისას.

კინეტოსტატიკა (ბერძ. kinetós მოძრავი და statikós იძულებით დადგომა, დაყენება) – დინამიკის დარგი, რომელიც იხილავს მოძრავი არათავისუფალი მექანიკური სისტემების ბმის რეაქციების განსაზღვრის ხერხებს.

კინოსტუდია – საწარმო, სადაც იღებენ კინოფილმებს.

კინტი – 1. მრავალკუთხა საყელურის, ჭანჭიკის ან ხრახნის საყრდენ ზედაპირზე ცილინდრის ან წაკვეთილი კონუსის ფორმის გამონაშვერი, რომლის დიამეტრი მეტია, ვიდრე ძირითადი ელემენტის დიამეტრია. გამოიყენება სამაგრ ნაკეთობებში; 2. ხის ქვედა ტანი – ძირი ფესვების გარეშე; 3. მეტალ. გლინის წრიული უბანი, რომელიც გლინის ღარულებს გლინის ნაპირებისაგან გამოყოფს.

კიოსკი (ფრანგ. kiosque<თურქ. köşk პავილიონი) – იხ. ჯიხური.

კიპრეგელი (გერმ. kippen ამობრუნება, ამოტრიალება და regel სახაზავი) – გეოდეზიური ხელსაწყო ვერტიკალური კუთხეების, მანძილის, გადამეტებისა და გრაფიკული აგებულობის მიმართულებების გასაზომად ტოპოგრაფიული გადაღებების დროს (ნახ. 1).

ნახ. 1

კირბერილი – პატარა ძაბრები კირის ბათქაშში, წარმოქმნილი ჩაუმქრალი კირის მოქმედების შედეგად.

კირდულია – წმინდად დაფქული ჩაუმქრალი კირი. გამოიყენება წინასწარი ჩაქრობის გარეშე ხსნარებში წყობისათვის, ბათქაშისათვის და სხვ., უზრუნველყოფს რა მათ სწრაფ შეკვრას, გამყარებას, გამოშრობას.

კირზა (გერმ. kirsei<ინგლ. kersey უხეში მატყლის ქსოვილი) – ტყავის შემცვლელი ერთგვარი მკვრივი ქსოვილი სინესტისაგან დასაცავად (მაგ., კირზის ჩექმა).

კირი – უძველესი შემკვრელი ნივთიერება, რომელიც დღესაც ფართოდ გამოიყენება სილიკატური ბეტონის, აგურის, დულაბის, დაბალი სიმტკიცის ბეტონისა და ქვის დასამზადებლად. ჰაერული კ. ნედლეულია კარბონატული მთის ქანი: კირქვა, ცარცი, ნიჟარქვა, დოლომიტოვანი კირქვა და ზოგჯერ ქიმიური წარმოების ნარჩენი. ისინი 8%-ზე მეტ თიხოვან მინარევს არ უნდა შეიცავდეს. მშენებლობაში გამოიყენება ჩაუმქრალი კ., რომლის ძირითადი ნაწილია კალციუმის ოქსიდი CaO და ჩამქრალი კ., რომელიც მიიღება მასზე წყლის ზემოქმედებით და შედგება Ca(OH)₂-საგან. ჰაერულ კ. ზოგჯერ უმატებენ მინერალურ დანამატს - მთის დაფქულ ქანს (პემზა, ტუფი, თაბაშირის ქვა, კვარცის ქვიშა), ასევე წარმოების ნარჩენებს (ბრძმედის წიდა, ნაცარი). ჩაქრობის სიჩქარის მიხედვით არჩევენ სწრაფქრობადს (ჩაქრობის სიჩქარე 20 წთ-მდე) და ნელქრობად კ. (ჩაქრობის სიჩქარე 20 წთ-ზე მეტი). კ. სუსტი შემკვრელია, მასზე დამზადებული დულაბისა და ბეტონის სიმტკიცე 28 დღის შემდეგ შეადგენს 0,5-2 მპა. სიმტკიცე მნიშვნელოვნად იზრდება ავტოკლავური დამუშავებისას, რომლის რეჟიმით შეიძლება 20-40 მპა და მეტი სიმტკიცის ავტოკლავური მძიმე სილიკატური

ბეტონის მიღება. ასეთივე რეჟიმით ამზადებენ უჯრედოვან ბეტონს. ავტოკლავური სილიკატური მასალის დასამზადებლად გამოიყენება სწრაფქრობადი კ. დაფქული კირი თვეზე მეტი არ უნდა შევინახოთ, რადგან ჰაერიდან იძენს ტენს და კარგავს აქტიურობას. მშენებლობაში გამოყენებული კირის სახეებია: არაბმული, გამომწვარი, გამოწვაუკმარი, თავისუფალი, დოლომიტიანი, მაგნეზიური, მწვავე, მჭლე, ნატრიუმიანი, ნაყარი, ნელქრობადი, სათეთრებელი, საშუალოქრობადი, სწრაფქრობადი, უკმარჩამქრალი, ქლორიანი, ჩამქრალი, ჩაუმქრალი, ჰაერული, ჰიდრაულიკური, ჰიდრატული და სხვ.

კირი ჩამქრალი – კირქვის გამოწვის შედეგად მიღებული თეთრი ნივთიერება, რომელიც შემდეგ გახსნილია წყალში. გამოიყენება მშენებლობაში, წებოს წარმოებაში, სოფლის მეურნეობაში, ხეების ტანის სადუზინფექციოდ და სხვ.

კირი ჩაუმქრალი (CaO) – გამოიყენება, ისევე როგორც ჩამქრალი კირი, ცემენტის წარმოებაში, მეტალურგიაში (ფლუსად), ღუმლის ამოსაგებად, მშენებლობაში (შემკვრელ მასალად), შაქრის და ტყავის წარმოებაში, კვების მრეწველობაში, მინის წარმოებაში, სოფლის მეურნეობაში, ჩამდინარი წყლების გასაწმენდად. ჩაქურებიანი სამსხვრევი - მიეკუთვნება დარტმითი მოქმედების ქვასამსხვრევეს, რომელშიც მექანიკური დარტყმის ზემოქმედებით მასალა იმსხვრევა - მოძრავი სხეულების (ჩაქურების) კინეტიკური ენერგია მთლიანად ან ნაწილობრივ გადადის დეფორმაციისა და რღვევის ენერგიაში. ჩაქურებიანი სამსხვრევი, ისევე, როგორც როტორული, ხასიათდება მაღალი მსხვრევის ხარისხით (50-მდე), მაღალი ხვედრითი მწარმოებლობით, კონსტრუქციის სიმარტივით, პროდუქტის მაღალი ხარისხით.

კირი ჰაერული – კირი, რომლის ნედლეულია კარბონატული მთის ქანები: კირქვა, ცარცი და დოლომიტი.

კირი ჰიდრაულიკური – მიიღება მერგელოვანი კირქვების გამოწვით, რომლის პროცესში წარმოიშობა დაბალფუმიანი სილიკატები და რომლებიც კირს აძლევს ჰიდრაულიკურ თვისებებს. ჰ.კ. გამაგრებას იწყებს ჰაერზე, აგრძელებს და იმატებს სიმტკიცეს წყალში. სიმტკიცე კუმშვაზე (დუღაბის ფარდობით 1:3) 28 დღის შემდეგ (7 დღე ჰაერზე, 21 - წყალში) - 1,7-5 მპა. შეკვრის დასაწყისია 0,5-2 სთ, დასასრული - 8-16 სთ.

კირის ჩაქრობა – ჩაუმქრალი კირის (კირდუღიას) წყალთან ქიმიური შეერთების პროცესი.

კირის წყალი – კალციუმის ჰიდროჟანგის Ca(OH)₂ გაჯერებული ხსნარი (ჩამქრალი კირი). ტექნიკაში გამოიყენება, როგორც იაფფასიანი ტუტე.

კირკალი – იხ. გვერგვი.

კირფიფქი – ჩამქრალი კირის ტექნიკური სახელწოდება.

კირქვა – CaCO₃, დანალექი მთის ქანი, რომელიც შედგება უმთავრესად კალციტისგან, იშვიათად – არაგონიტისგან, შეიძლება შეიცავდეს ტერიგენული ან აუტიგენური მინერალებისა და ქანების ნატეხებსაც. წარმოშობის მიხედვით განარჩევენ ბიოგენურ (ზოოგენურ, ფიტოგენურ), ქემოგენურ და შერეული წარმოშობის კირქვებს. გვხვდება ნამსხვრევი და მეტასომატური კირქვებიც. მეტამორფიზმის შედეგად კ. გადაიქცევა მარმარილოდ. კ. ჩვეულებრივ, ილექება ზღვებში,

ნახ. 1

იშვიათად ლაგუნებშიც. იყენებენ მშენებლობაში, მეტალურგიაში, სოფლის მეურნეობაში. კ. სიმტკიცე იცვლება დიდ ფარგლებში (5-20 მპა), სიმკვრივე 800-2600 კგ/მ³. საქართველოში კირქვების საბადოებია: საჩხერეში, წითელწყაროში, ქუთაისის მახლობლად. კირქვის მეტამორფული ქანებია გნეისი, მარმარილო, კვარციტი. არსებობს კირქვის სახეები: ასფალტის, აფანტური, გაკაჟიანებული, დეტრიტული, დოლომიტიანი, თიხოვანი, კაჟოვანი, კომტოვანი, კრიპტოგენური, კრისტალური, ლაქებიანი, მასიური, მერგელოვანი, მიკრომარცვლოვანი, მკვრივი, ნაპრალოვანი, ნაღვენთური, ნიჟაროვანი, ოლითური, ორგანოგენული, რიფული, საფლუსე, სტილოლიტური, ტრავერტინული, უთიხო, ფსევდოოლითური, ქვანახშირიანი, ქვიშოვანი, ქსენოგენური და სხვ.

კიუბელი (გერმ. kübel ბადია, როფი, ჩამჩა) – ტვირთსატაცი მოწყობილობა ფხვიერი ტვირთების მექანიზებული გადატვირთვისათვის (ნახ. 1). არსებობს სამი სახის: გადასაყირავებელი, გადასახსნელი და კედლების ან ძროს გახსნით.

ნახ. 1

კიუვეტა – ლაბორატორიული ნაკეთობა, აბაზანა ქიმიკატებთან მუშაობისათვის.

კიუვეტი (ფრანგ. cuvette გეჯა, როფი, ტაშტი) – გზის, ქუჩის გასწვრივ გაყვანილი თხრილი, მოპირკეთებული მაგარი საფარით (რიყის ქვა, კერამიკული ფილა, ხელოვნური ქვის ფილა და სხვ.) ზედაპირული წყლების შესაგროვებლად; 2. პატარა აბაზანა ფოტოგრაფიული ფირფიტისა და ანაბეჭდის დასამუშავებლად.

კიჩო – გემის, თვითმფრინავის უკანა ნაწილი.

კლაკნილა – თბოგადამცემი აპარატის ელემენტი, ჩვეულებრივ მილი, მოღუნული სპირალის სახით ან ზიგზაგურად, სითხეების გამოსახდელად.

კლაკნილობა – ნაკეთობის ტალღისებრი მოღუნულობა.

ნახ. 1

კლამერი (გერმ. klammer კონსოლი, მომჭერი) – ქანობიანი სახურავისათვის (ნახ. 1) სპეციალურად დამზადებული ლითონის ნაჭერი (ან რბილი მავთული დიამეტრით 1-1,6 მმ), რომლის ერთი ბოლო მაგრდება ფურცლების ნარიმანდიან პირაპირში, ხოლო მეორე ბოლოთი ემაგრება ლარტყას.

კლაპეირონის თეორემა – დეფორმაციის პოტენციური ენერგია სიდიდით ტოლია განზოგადებული გარე ძალებისა და მათი შესაბამისი განზოგადებული გადაადგილებების ნამრავლთა ჯამის ნახევრისა.

კლარკი (კლარკული რიცხვი, კლარკული ელემენტი) (ინგლ. Clark<ამერიკელი მეცნიერის ფ. უ. კლარკის სახელის მიხედვით) – რიცხვი, რომელიც გამოხატავს ქიმიური ელემენტების საშუალო შემცველობას დედამიწის ქერქში, ჰიდროსფეროში, ნიადაგში, კოსმოსურ ტანში, გეო- და კოსმოქიმიურ სისტემებში და სხვ., ამ სისტემების საერთო მასის მიმართ. გამოისახება %-ში ან გ/კგ.

კლასი – 1. ერთგვარი საგნების, მასალების, ნივთიერებების და მისთ. ერთობლიობა, რომელთაც აქვთ გარკვეული თვისება, თვისებრიობა, მიმართება (მაგ., არმატურის კლასი, ბეტონის კლასი და სხვ.); 2. საერთო ინტერესების მქონე ადამიანთა დიდი ჯგუფი, რომელთაც საწარმოო საშუალებებთან ერთნაირი დამოკიდებულება აერთიანებს (მაგ., მუშათა კლასი); 3. ბიოლ. მცენარეთა ან ცხოველთა კლასიფიკაციის ერთ-ერთი მსხვილი ერთეული (მაგ., მუშუმწოვართა კლასი); 4. დაწყებით და საშუალო სკოლაში: იმ მოსწავლეთა ჯგუფი, რომლებიც ერთად, ერთი პროგრამით სწავლობენ; სკოლის ოთახი, სადაც მეცადინეობა მიმდინარეობს.

კლასი ბონიტეტის – ხეების დაყოფა სიმაღლისა და ზრდის სიჩქარის მიხედვით.

კლასიკა – ისტორიული გაგება, რომელიც ეხება ლიტერატურას, ხელოვნებას, არქიტექტურას და ძველი მსოფლიოს კულტურის (ძველი საბერძნეთი, ძველი რომი) აყვავების პერიოდს. ფართო გაგებით კ. ქვეშ იგულისხმება ყველაფერი სამაგალითო, სრულყოფილი, რომელიც გამოირჩევა ფორმისა და შინაარსის ერთობლიობით. კლასიკურ არქიტექტურას ახასიათებს ფუნქციური მიზანმიმართულება, ტექნიკური ლოგიკურობა, ეკონომიკურობა და ნაგებობის იდეურ-მხატვრული გამომსახველობა. ამ მნიშვნელობით კ. და კლასიკური ნიმუშები – არის თითოეული ეპოქის საუკეთესო ნიმუშები, რომელიც უცილობლადაა დაკავშირებული საზოგადოების მოთხოვნებთან, სოციოლოგიურ, მატერიალურ და იდეოლოგიურ პირობებთან. კ. მიეკუთვნება გოტიკური თუ რენესანსული ეპოქის ისეთი ნაგებობები, როგორცაა: ათენის პანთეონი, პარიზის ტრიუმფული თაღი, რომის კოლიზეუმი, ვენის ჰაბსბურგების სასახლე და სხვ.

კლასიკური (ლათ. classicus<class კლასი) – 1. ძველ ბერძნულ და რომაულ კულტურასთან დაკავშირებული; 2. ის რაც კლასიკოსების მიერაა შექმნილი.

კლასიკური არქიტექტურული სტილი – ყოველთვის თანამედროვე არქიტექტურული სტილი დიდი რაოდენობის ვიტრაჟებით, მახვილი კუთხეებითა და გაბედილი მოცულობებით. მას ახასიათებს ხაზების სიწმინდე, ფორმების უბრალოება, ჰარმონიულობა და გამომგონებლობა. ხშირად გამოიყენება ფასადების სიმეტრიული ფორმა. ფასადების გაფორმების ძირითადი ელემენტები – პილასტრები, სვეტები, ნაძერწი სამკაულები – შესრულებულია მარტივად, თანამედროვე მასალებით. ეს ელემენტები შერწყმულია ერთმანეთთან და წარმოაჩენენ კლასიკური სტილის განსაკუთრებულობასა და ვიზუალურ მიმზიდველობას. კ. ს. პრაქტიკულად გავრცელებულია ყველა კონტინენტზე (ნახ. 1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, ქ. თბილისი, საქართველო; ნახ. 2. მოსკოვის დიდი თეატრი, ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია).

ნახ. 1

ნახ. 2

კლასიკური მექანიკა – მექანიკა, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნიუტონის კანონები. კ. მ. შეისწავლის მაკროსკოპულ ნივთიერ სხეულთა მოძრაობას, როდესაც ამ მოძრაობის სიჩქარე გაცილებით მცირეა სინათლის სიჩქარესთან შედარებით. კ. მ. ძირითადი ცნებებია სივრცის, დროის, ნივთიერი წერტილისა და ძალის ცნებები, ხოლო "მექანიკის ფუნდამენტად" ითვლება XVII საუკუნეში ჩამოყალიბებული ნიუტონის კანონები ყველა სისტემის მიმართ. არსებობს კლასიკური მექანიკის პრინციპების აგების სამი სხვადასხვა მეთოდი: 1) ჩვეულებრივი, სადაც ძირითად დამოუკიდებელ ცნებებთან – სივრცე, დრო და მასა, შემოაქვთ ძალის ცნებაც. დინამიკის ძირითადი განტოლება გარკვეულად აკავშირებს ყველა ამ ცნებას. ასეთი "ძალოვანი" კონცეფცია უპირატესად მექანიკის ტექნიკური გამოყენების საფუძველია; 2) ე.წ. "ენერგეტიკული" აგება, რომელიც ფართოდ გამოიყენება თეორიულ ფიზიკაში. აქ ამოსავალი ცნებაა არა ძალა, არამედ ენერგია. დინამიკის ძირითადი განტოლების ადგილს იკავებს ენერგიის მუდმივობის კანონი; 3) გ. ჰერცის აგება, რომელიც მხოლოდ სივრცის, მასისა და დროის ცნებებს იყენებს. ძალა და ენერგია მათგან ნაწარმოები ცნებებია. ამ კონცეფციას უფრო მეთოდოლოგიური ხასიათი აქვს. კ. მ. მიღებულია ორი ძირითადი დაშვება: პირველის თანახმად დროის მიმდინარეობა დამოუკიდებელია ათვლის სისტემის შერჩევისაგან, ე.ი. დრო აბსოლუტურია. მეორე დაშვების თანახმად მონაკვეთის სიგრძე არ არის დამოკიდებული ათვლის სისტემის შერჩევაზე, ე.ი. მონაკვეთის სიგრძე აბსოლუტურია (იხ. მექანიკა).

კლასიკური ოსცილატორი – მექანიკური სისტემა, რომელიც ირხევა მდგრადი წონასწორობის მდებარეობის მახლობლობაში. ოსცილატორის ცნებას იყენებენ აგრეთვე არამექანიკური მერხევი სისტემების მიმართ ელექტრომაგნიტიზმში, აკუსტიკაში, მიზიდულობის თეორიასა და ა.შ.

კლასიკური ხელოვნება – ჩვენ დრომდე ნიმუშად შემონახული ხელოვნების საუკეთესო ნაწარმოებები (ხუროთმოძღვრება, ფერწერა, ქანდაკება, არქიტექტურა), რომელიც არის ანტიკური ხანის ძველბერძნული და ძველრომაული სამყაროს კულტურა.

კლასიფიკატორი (ლათ. classis თანრიგი და facere კეთება) – აპარატი, რომელიც გამოიყენება მინერალური ნარეგების ნაწილაკების გასაცალკევებლად სისხოს, ფორმისა და სიმკვრივის მიხედვით. გარემო, რომელშიც მიმდინარეობს მასალის განცალკევება, შეიძლება იყოს ჰიდრაულიკური ან პნევმატიკური (საჰაერო). პირველს ჰიდროკლასიფიკატორებს, ხოლო მეორეს საჰაერო სეპარატორებს უწოდებენ. გაყოფის მეთოდის ანუ გამოყენებული ძალის მიხედვით კ. არის გრავიტაციული და ცენტრიდანული. ყველაზე დიდი გამოყენება მოიპოვა სველმა მექანიკურმა და ელექტრულმა კლასიფიკატორებმა.

კლასიფიკაცია (ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი და facio კეთება) – 1. საგნების, მოვლენების, ცნებების დაყოფა კლასებად და ჯგუფებად ამა თუ იმ ნიშან-თვისებათა მიხედვით; 2. საშენი მასალების წარმოებაში დამსხვრეული ქვის მასალების დახარისხება ზომისა და ფორმის (ფრაქციონირება, კლასებად დაყოფა), აგრეთვე სიმკვრივის ან სიმტკიცის (გამდიდრება) მიხედვით. 3. წარმოებს მექანიკურ (გაცხავენა), ჰიდრაულიკურ (კლასიფიკაცია) და პნევმატურ (სეპარაცია) მოწყობილობებში.

კლასიციზმი (ლათ. classicus სამაგალითო) – XVII საუკუნის საფრანგეთში წარმოშობილი ხელოვნებისა და ლიტერატურის მიმდინარეობა. მისი მნიშვნელოვანი მახასიათებელია ანტიკურ ხელოვნების ნიმუშთა იდეალურ-ესთეტიკურ ეტალონებად, ნორმებად გამოცხადება. ამ მიმდინარეობას საფუძვლად უდევს რაციონალიზმი. არქიტექტურაში კლასიციზმმა ფეხი მოიკიდა XVI საუკუნიდან და აქტუალური რჩებოდა XIX საუკუნის დასაწყისამდე. მიმდინარეობის მთავარი დამახასიათებელი თვისება ანტიკური ხუროთმოძღვრების ფორმებთან მიბრუნება იყო, როგორც ჰარმონიის, უბრალოების, სიმკაცრის, ლოგიკური სიმარტივისა და მონუმენტულობის ეტალონისკენ. კლასიციზმის არქიტექტურისთვის ზოგადად დამახასიათებელია დაგეგმვისა და ფორმის უნიფორმულობა. მის საფუძველს ანტიკურობასთან მიახლოებული ფორმებისა და პროპორციების ორდერი, თავშეკავებული დეკორაციული გაფორმება და რეგულარული სისტემა წარმოადგენდა. კლასიციზმი გააზრებული და რაციონალური ხელოვნებაა. კლასიციზმის ბრწყინვალე ნიმუშებია: პარიზის ლუვრი, ვარშავის დიდი თეატრი (ნახ. 1), სტოკჰოლმის (შვედეთი) საქალაქო ბიბლიოთეკა, მოსკოვის დიდი თეატრი და სხვ.

ნახ. 1

კლასტერი (ინგლ. cluster თავმოყრა, ხელის მტევანი, გროვა) – 1. რამდენიმე ერთგვაროვანი ელემენტის გაერთიანება, რომელიც განიხილება როგორც განსაზღვრული თვისებების დამოუკიდებელი ერთეული; 2. მათემატიკაში: სტატიკური ერთობლიობის მონათესავე

ელემენტების კლასი; 3. ქალაქთმშენელობაში: მეგაპოლისის შიგნით ტერიტორიალური ავტონომიური ერთეული, რომელიც უზრუნველყოფს თავისი მაცხოვრებლებისათვის საქალაქის ფუნქციის (საცხოვრებელი, ადმინისტრაციულ-საქმიანი, სავაჭრო-გასართობი, სარეკრეაციო და სხვ.) სრულ პაკეტს; 4. ქიმიამში: ატომების (მოლეკულების) რთული გაერთიანება (ჯგუფი), რომელიც განსხვავდება სხვა ასეთივე ატომებისაგან (მოლეკულებისაგან) და ფიქსირდება მყარი წარმონაქმნის სახით; ქიმიური ნაერთი, რომელსაც შუალედი მდგომარეობა უჭირავს მყარი ტანის მოლეკულასა და მოცულობას შორის. აქვთ განსხვავებული სტექიომეტრია და გეომეტრიული სტრუქტურა; 5. ეკონომიკაში: რაიმე ტერიტორიაზე ურთიერთდაკავშირებული კომპანიების თავმოყრა; 6. საერთო საკითხებზე მომუშავე მასწავლებლების ან სკოლების არაფორმალური 4-5 წევრიანი დაჯგუფება; 7. ინფორმატიკის ტერმინი, რომელიც ერთგვარი ნიშან-თვისებების საგანთა ჯგუფს აღნიშნავს; 8. ტურიზმში: ღია, რთული თვითორგანიზებადი და არა ხაზოვანი სისტემა, რომლის ცალკეული ელემენტები გაერთიანებულია მატერიალური, ინფორმაციული და ფინანსური ნაკადებით.

კლასტოკარსტი – კარსტის ფორმის რელიეფის ზედაპირული და მიწისქვეშა ფორმების ერთობლიობა.

კლდე – უსწორმასწორო ნაპირების მქონე მთის დაქანებული ქვიანი გვერდობი, ან განცალკევებული გეოლოგიური წარმონაქმნი ციცაბო ფერდობებითა და წვეტიანი შვერილებით. ხშირად წარმოადგენს ქვის ლოდს, რომელიც ჩვეულებრივ დაგვირგვინებულია წაწვეტებული მწვერვალებით. უმაღლეს მცენარეულობას მოკლებულია. ხშირად კლდე მნიშვნელოვნად არის დაშორებული ზღვასა და ოკეანეს; წარმოქმნის სანაპიროს, ან აზიდულია წყლის ზედაპირზე. საქართველოში გამოსარჩევია კაცხის სვეტი – შთენილი კლდე სოფელ კაცხში (იხ. კაცხის სვეტი, ნახ. 1).

კლდის გუმბათი (მასჯიდ კუბატ ას-საჰრა) – ებრაული არქიტექტურის ბრწყინვალე ძეგლი, მეჩეთი, წმინდა ტაძარი (ნახ. 1. საერთო ხედი; ნახ. 2. პანორამული ხედი). მდებარეობს ქ. იერუსალიმში ტაძრების მთაზე, უძველესი მუსლიმური ტაძრის – ალ-აქსას სიახლოვეს. აგებულია 685-691 წლებში ომაიანების სახალიფოს ხალიფა აბდ ალ-მალიქ იბნ მარვანის ბრძანებით (არქიტექტორები რაჯა იბნ ჰაივა და იაზიდ იბნ სალიამი).

ნახ. 1

კლდის გუმბათი აგებულია იმ ადგილას, სადაც ადრე ებრაელთა პირველი და მეორე ტაძარი მდებარეობდა. მეორე იუდაისტური ტაძარი დაინგრა იუდეის ომის დროს ძვ.წ. 70 წელს, რომაელთა მიერ იერუსალიმის აღებისას.

1099 წელს ჯვაროსნებმა აიღეს იერუსალიმი და ტაძარი ავგუსტინელების მფლობელობაში გადავიდა, რომლებმაც მეჩეთი ეკლესიად გარდაქმნეს. 1187 წელს ეგვიპტის სულთანმა სალადინმა დაიბრუნა იერუსალიმი და კლდის

გუმბათი ისევ მუსულმანური სალოცავი გახდა. 1927 წლის მიწისძვრამ მეჩეთი ძლიერ დააზიანა. 1955-1965 წწ. და 1993 წ. იორდანის, თურქეთის და რამდენიმე არაბული ქვეყნის ჩართულობით მოხდა დაზიანებული ტაძრის აღდგენა.

რვაკუთხა ფუძეზე დაყრდნობილი ხის გუმბათის დიამეტრია 20,2 მ, ხოლო სიმაღლე – 20,48 მ. როტონდას ფორმა უცხოა ისლამისათვის, მაგრამ, როგორც ისტორიკოსები ვარაუდობენ, ეს იყო ცდა მაშინდელი ქრისტიანული ტაძრების გუმბათების მეტოქეობისა. გუმბათის ყელი შედგება 16 სარკმელისა და 16 სვეტისაგან, ხოლო ექსტერიერისა (ნახ. 3. ფასადის ფრაგმენტი; ნახ. 4. პორტალი) და ინტერიერის (ნახ. 5, ნახ. 6) მოსაპირკეთებლად ფაიფური და მარმარილოა გამოყენებული.

ნახ. 2

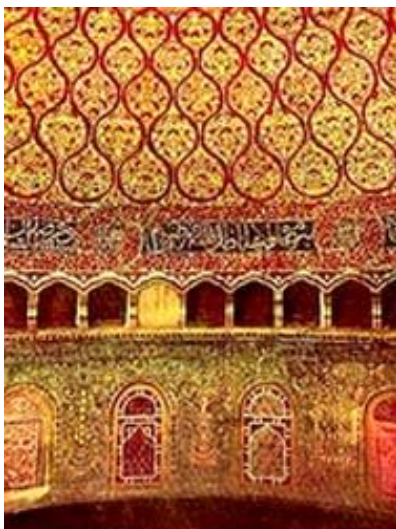
კუბატ ას-საჰრას დიდებული ტაძარი ერთად აღებული იუდაისტური, ისლამური და ქრისტიანული საკულტო ხუროთმოძღვრების საოცარი ქმნილებაა და თავისი კუთვნილი ადგილი უჭირავს მსოფლიო საოცრებათა საგანძურში.

ნახ. 3

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

კლდოვანი გრუნტი – მაგმური, ჯდენადი ან მეტამორფული მთის ქანი მარცვლებს შორის ხისტი კავშირით (შედუღებული ან შეცემენტებული), რომელიც განლაგებულია მასივის ან დაბზარული ფენის სახით.

კლდოვანი ქანი – რომლის ამოღება გაფხვიერების გარეშე შეუძლებელია (მაგარი ნალექი, მაგმური და მეტამორფული ქანები).

კლიენტელა (ლათ. clientela<cliens კლიენტი, დამოკიდებული, ხელქვეითი) – დაწესებულებათა და პირთა ერთობლიობა, რომლებიც სარგებლობენ ამა თუ იმ ბანკის კრედიტით.

კლიენტი (ლათ. cliens<cluere მოსმენა, მორჩილება) – 1. დამკვეთი, მყიდველი, მომსახურების შემძენი; 2. ძველ რომში, პლები (თავისუფალი მოქალაქე), რომელიც იმყოფებოდა პატრონის კეთილგანწყობისა და დამოკიდებულობის ქვეშ; 3. პირი, რომელიც თავის საქმეებსა და ინტერესებს ანდობს ადვოკატს, ნოტარიუსს და მისთ.; 4. ინფორმატიკაში, გამომთვლელი სისტემის აპარატურული ან პროგრამული კომპონენტი, რომელიც შეკითხვებს უგზავნის სერვერს.

კლიენტურა – კლიენტთა ერთობლიობა, კლიენტები.

კლიკ-ნარიმანდი – ცალკე მდგომი თვითჩამკვეტი ნარიმანდი. გამოიყენება რულონური სახურავის ნარიმანდის დასაყენებლად.

კლიმატი (შუასაუკუნ. ინგლ. climat<ლათ. clima მხარე; დედამიწის დახრილობა<ბერძ. klima მხარე, არე; სიტყვასიტყვით: დახრილობა, დაქანება; დედამიწის დახრილობა ეკვატორიდან პოლუსამდე<klínein დახრა) – ატმოსფეროს ქვედა ფენების, ასევე მასთან დაკავშირებული წყლის ფენებისა და მიწის ზედაპირის საშუალო მდგომარეობა, განხილული დროის შედარებით დიდ მონაკვეთებში (ერთი წელი და მეტი). კლიმატის (ჰავის) ცვლილებებს განაპირობებს ისეთი გლობალური მოვლენები, როგორცაა: კონტინენტების დრეიფი და განფენილობა, მზის რადიაცია, ატმოსფეროს ცირკულაცია, სანაპირო ზოლის დანაწევრება, ადგილის აბსოლუტური სიმაღლე, მთების განლაგება, მთის ფერდობთა ექსპოზიცია, წყლის ოკეანური დინებები, ვულკანური ამოფრქვევები, ხმელეთისა და წყლის თანაფარდობა და სხვ. დედამიწის თითოეულ ნახევარსფეროში გამოყოფენ 8 კლიმატურ სარტყელს. ესენია: ეკვატორული, სუბეკვატორული, ტროპიკული, სუბტროპიკული, ზღვიური, სუბარქტიკული, სუბანტარქტიკული და არქტიკული. აღმოსავლეთ საქართველოს ბარში ჰავა მშრალი ტიპისაა: დაბლობებში მშრალი სუბტროპიკული, ხოლო მთიან რეგიონებში – ალპური; დასავლეთ საქართველოში კი – მრავალფეროვანია და იცვლება ნოტიო სუბტროპიკულიდან მუდმივი ყინულის ზონამდე. შავი ზღვის სანაპირო ზონა ნოტიო სუბტროპიკული ჰავით ხასიათდება.

კლიმატი აკუსტიკური – გარემოს ზოგი ბუნებრივ-კლიმატური და აკუსტიკური მახასიათებლების ერთობლიობა (ქარების მიმართულება, განფენილი ზედაპირების სახე, სატრანსპორტო და საწარმოო ხმაურის დონე და სხვ.), რომელიც განსაზღვრავს ქალაქთმშენებლობისა და მოცულობითი გეგმარებისადმი სხვადასხვა მიდგომას ხმაურისაგან დაცვის თვალსაზრისით და, შესაბამისად, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს განაშენიანების გეგმარებით და კონსტრუქციულ გადაწყვეტებზე.

კლიმატი ზომიერი – კლიმატი, რომელიც ხასიათდება თბილი, მშრალი ზაფხულითა და ზომიერად ცივი ზამთრით.

კლიმატი მუდმივი ყინულის – კლიმატი, რომელშიც ტემპერატურა მუდმივად უარყოფითია.

კლიმატი სავანის კლიმატი მუსონური – კლიმატი, რომელიც ხასიათდება მშრალი ზამთრითა და ხანგრძლივი, თბილი, ტენიანი ზაფხულით.

კლიმატი სავანის – კლიმატი, რომელშიც ზამთარ-ზაფხულ ტემპერატურა 18°C-ზე მეტია. ნალექების რაოდენობაა 200-1000 მმ.

კლიმატი სამთო – კლიმატური პირობები მთიან ადგილებში. არსებობს სამთო კლიმატი 3000-4000 მ სიმაღლემდე და მაღალმთიანი – 4000 მ-ზე ზევით.

კლიმატი სითბური – გარემოს რადიაციული, ტემპერატურულ-ტენიანობითი და აერაციული მდგომარეობის ბუნებრივი მახასიათებლების ერთობლიობა (სითბური მზის რადიაცია, ტემპერატურა, ტენიანობა, ჰაერის მოძრაობის სიჩქარე და მიმართულება), რომელიც განსაზღვრავს მიკროკლიმატის კომფორტულობას სათავსში, ქალაქის სივრცეში, სითბოსა და სიცივის დანაკარგებს შენობაში, შემომზღუდავი კონსტრუქციებისა და მასალების ტიპს და სხვ.

კლიმატი სინათლის – განათებისა და ულტრაიისფერი გამოსხივების (რაოდენობა, განათების სპექტრი და კონტრასტულობა, ნათელი და ღრუბლიანი დღეების სიკაშკაშე, მზის ნათების ხანგრძლივობა, ულტრაიისფერი რადიაციის რაოდენობა და სპექტრი) ბუნებრივი მახასიათებლების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს ბუნებრივი განათებულობის კოეფიციენტის ნორმატიულ მნიშვნელობას, ინსოლაციასა და მზისაგან დაცვას; შესაბამისად, განაშენიანების სიმჭიდროვეს და მის დაგეგმარებით გადაწყვეტას, შუქლიობების ზომებსა და პროპორციებს, ფასადების პლასტიკასა და მასშტაბურობას. როგორც წესი, ამა თუ იმ რეგიონის კ. ა. შესაბამემა ბუნებრივი გარემოს თავისებურებებს, რომელშიც არქიტექტორი ათავსებს დასაპროექტებელ ობიექტს.

კლიმატი სტეპის – კლიმატი, რომელშიც ზამთარი ზომიერი ან თბილია, ხოლო ზაფხული – თბილი ან ცხელი. ნალექების წლიური ჯამი აღწევს 460 მმ-ს.

კლიმატი სუბტროპიკული – კლიმატი, რომელიც ხასიათდება შედარებით თბილი ზამთრით. ყველაზე ცივი თვის საშუალო ტემპერატურა 2°C-ზე მეტია. ზაფხული ცხელი და უხვნალექიანია (1000 მმ და მეტი).

კლიმატი ტაიგის – კლიმატი, რომელშიც ზაფხული ზომიერად თბილია, ზამთარი – ცივი. თბილი თვის ტემპერატურაა 10-20°C, ხოლო ზამთარში ყინვები -30°C-ზე დაბალია. ნალექების წლიური ჯამი – 300-600 მმ.

კლიმატი ტროპიკული – ყოველთვის ძალიან თბილი, უხვნალექიანი კლიმატი.

კლიმატი ტუნდრის – კლიმატი, რომელშიც ზამთარი ხანგრძლივი და ცივია, ხოლო ზაფხული – ტენიანი, ხანმოკლე და ცივი.

კლიმატი ხმელთაშუაზღვის – სუბტროპიკული კლიმატი, რომელშიც ზაფხული ცხელი და მშრალია, ხოლო ზამთარი – თბილი და ტენიანი.

კლიმატი ჰუმიდური – კლიმატი ჭარბი ტენიანობით, რომლის დროსაც მზის სხივების სითბო საკმარისი არ არის მიწის ზედაპირზე მოსული ნალექების ასაორთქლებლად.

კლიმატიზაცია – ღონისძიებების კომპლექსი (გათბობა, რადიაციული და კონვექციული გაცივება, ვენტილაცია და ჰაერის კონდიცირება), რომელიც უზრუნველყოფს ხელოვნური კლიმატის შექმნას სათავსში ან სამუშაო ადგილზე.

კლიმატის მზიანობის კოეფიციენტი – წლის განმავლობაში შექლიობებიდან სათავსში შემოსული პირდაპირი და ქვეფენილიდან არეკლილი მზის შუქის ნაკადის შედეგად წარმოშობილი დამატებითი შუქის ნაკადი.

კლიმატოგრაფია [ბერძ. klima (klimatos) დედამიწის ზედაპირის დახრა მზის სხივებისადმი და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – კლიმატოლოგიის ნაწილი, რომელიც აღწერს დედამიწის ჰავას და მისი გეოგრაფიული განაწილების კანონზომიერებას.

კლიმატრონი [ბერძ. klima (klimatos) დედამიწის ზედაპირის დახრა მზის სხივებისადმი და thronos ადგილსამყოფელი] – გუმბათისებრი ან სხვა ფორმის სათავსი გამჭვირვალე მასალისა, რომელშიც ხელოვნურად არის შექმნილი ამა თუ იმ გეოგრაფიული ზონის კლიმატი.

კლინკერი (ინგლ. clinker წკრიალი, წკარუნი) – დაქუცმაცებული ნედლეულის თანაბრად გამომწვარი ნარევის პროდუქტი. გამოიყენება ცემენტის წარმოებაში. ცემენტის კ. მიიღება კირქვისა და თიხის წვრილმარცვლოვანი ნარევის გამოწვით მბრუნავ ღუმლებში მაღალ ტემპერატურაზე (ნახ. 1). კ. იფქვება მშრალი დაფქვის წისქვილებში და მიღებულ პროდუქტი (ცემენტი) მიეწოდება მომხმარებელს ორი კვირის დაყოვნების შემდეგ.

ნახ. 1

კლინკერი თიხამიწოვანი (მაღალთიხამიწიანი) – კლინკერი, შედგენილი დაბალფუძიანი კალციუმის ალუმინატებისგან.

კლინკერი პორტლანდცემენტის – პორტლანდცემენტის ხარისხს განსაზღვრავს კლინკერი, ხოლო დანამატები განსაზღვრავს მის თვისებებს. კლინკერის ხარისხი დამოკიდებულია მის ქიმიურ და მინერალურ შედგენილობაზე. კლინკერი ჩვეულებრივ შედგება 10-40 მმ ზომის შეცხოვრილი გრანულებისაგან. აქვს რთული მიკროსტრუქტურა, რადგან შეიცავს კრისტალური ფაზის მთელ რიგს და მინისებრი ფაზის მცირე რაოდენობას. კლინკერის ძირითადი მინერალებია: ალიტი, ბელიტი, სამკალციუმიანი ალუმინატი და კალციუმის ალუმინოფერიტი. კ. ქიმიური შედგენილობა ანუ ოქსიდების მასითი რაოდენობა პროცენტებში ასეთია: CaO – 63-66%, SiO₂ – 21-24%, Al₂O₃ – 4-8% და Fe₂O₃ – 2-4%. მათი ჯამური რაოდენობა შეადგენს 95-97%-ს. მცირე რაოდენობით შეიძლება იყოს MgO, SiO₃, Na₂O, K₂O, TiO₂, Cr₂O და P₂O₃. შეცხოვამდე მიყვანილ გამოწვის პროცესში მთავარი ოქსიდები წარმოქმნის კალციუმის სილიკატს, ალუმინატსა და ალუმინოფერატს, კრისტალური სტრუქტურის მინერალების სახით, მცირე ნაწილი კი შედის მინისებრ ფაზაში.

კლინკერი სულფოალუმინატური (ფერიტული) – კლინკერი, რომელიც ძირითადად შედგება კალციუმის სულფოალუმინატისგან (ფერიტისგან).

კლინკერის მინერალოგიური შემადგენლობა – კლინკერის შემადგენლობა, რომელიც განისაზღვრება ქიმიური ანალიზის მონაცემების საფუძველზე.

კლინკერის ფაზური შემადგენლობა – ძირითადი კლინკერული ფაზის შედგენილობა, განსაზღვრული ანალიზის ფიზიკურ-ქიმიური მეთოდებით.

კლინკერული მინა – კლინკერის თხევადი ფაზის პროდუქტი, რომელმაც სწრაფი გაცივების პროცესში ვერ მოასწრო დაკრისტალება. მისი რაოდენობა წარმოების შუალედ ნივთიერებაში შეადგენს 5-15%-ს, ხოლო სხვა თავისუფალი კრისტალური წარმონაქმნების, მაგ., CaO და MgO რაოდენობა არ უნდა იყოს, შესაბამისად, 1% და 5%-ზე მეტი, რადგან მეტი რაოდენობა ამცირებს ცემენტის ხარისხს და შეიძლება გამოიწვიოს მოცულობის ცვლილების არათანაბარზომიერება.

კლინკერული მინერალი – ხელოვნური შენაერთი სტექიომეტრული შედგენილობის, რომელიც არის კლინკერული ფაზის კრისტალოქიმიური საფუძველი.

კლინკერული ფაზა – კლინკერის შემადგენელი ნაწილი მყარი ნარევის სახით კლინკერული მინერალის, ცალკეული ქანგეულებისა და მინის საფუძველზე.

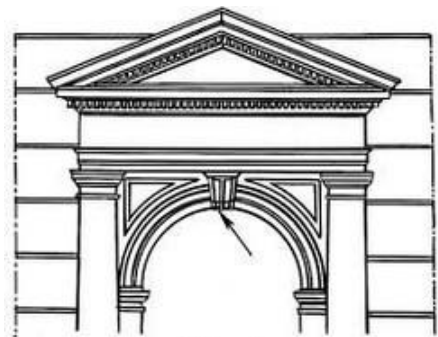
კლინომეტრი (ბერძ. klinein დახრა და métron გაზომვა) – ხელსაწყო ფერდობთა დახრის კუთხის გასაზომად.

კლირენსი (ინგლ. clearance გაწმენდა) – სამშენებლო, საგზაო, სასოფლო-სამეურნეო და სხვ. მანქანების საყრდენი ჰორიზონტალური ზედაპირიდან მათს ყველაზე დაბალ წერტილამდე (კონსტრუქციის ელემენტამდე) მანძილი (ანუ საშუაი ღრეჩო).

კლირინგი (ინგლ. clearing უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემა<clear ვალის გადახდა) – მოთხოვნისა და ვალდებულებების ურთიერთჩათვლაზე დაფუძნებული საშინაო და საერთაშორისო უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემა სავაჭრო და სხვა ოპერაციებისთვის. ხორციელდება ბანკების ან სპეციალური საანგარიშო პალატების მეშვეობით.

კლიროსი (ბერძ. klēros კენჭისყრა, წილი, ხვედრი) – შემადგენელი ადგილი ტაძარში მგალობლებისა და მედავითნეებისათვის.

კლიტე (საკეტი, შეერთება) – 1. თაღის, პორტალის, ფაჯრის მოჩარჩოების ცენტრალური დეკორატიული ელემენტი, ზედა ჩამკეტი ქვა [ნახ. 1. კამარისებრი დიობის კლიტე (მითითებულია ისრით)]. ზოგჯერ გამოირჩევა სკულპტურული დამუშავებით. შეიძლება შეგვხვდეს კაპიტელის აბაკის გაფორმებაში; 2. ხის კონსტრუქციებში შეერთების სპეციალური სახეობა (კბილური, თათური, კოტათი, კილოებით); 3. ფართო გაგებით მოწყობილობა, რომელიც უზრუნველყოფს მანქანებისა და მექანიზმების მოძრავი ნაწილების შეპირაპირებას (მაგ., ქანჩსაკეტი – ხელს უშლის ქანჩის თვითმოშვებას); 4. მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება სათავსის, კარადის, ყუთის, ტევადი ჭურჭლის, კარის, ჭიშკრისა და ა.შ. ჩასარაზად. არსებობს კლიტის მრავალი სახეობა: ავეჯის, გვერგვლის, ორსაბრუნნი, სასხლეტიანი, საჩერიაანი, უსაჩერო, შპინგალეტი, ჩამოსაკიდი, ჩასასმელი, ჯაჭვისა და სხვ.

ნახ. 1

კლიფი (ინგლ. cliff ფრიალო კლდე) – ზღვის ტალღების მოქმედებით წარმოქმნილი აბრაზიული ფლატე ზღვისა და ტბის სანაპიროებზე. განარჩევენ აქტიურ და მომკვდარ კლიფებს. აქტიურია ისეთი კ., რომელიც თანადროულ დროში წყლის ტალღების გავლენით დანგრევას განიცდის, ხოლო მომკვდარი კ. აღარ ექვემდებარება ტალღების ზემოქმედებას. კ. გვხვდება მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის ირლანდიაში, ნორვეგიაში, ესპანეთში, ისლანდიაში, უკრაინაში, აშშ-სა და სხვ. კ. ზღვის სანაპიროდან კლდეებივით არის ამართული და სიმაღლეში ხშირად ასეულ მეტრს აღემატება. ზოგჯერ კლიფებზე განლაგებულია არქეოლოგიური ძეგლებიც. კლიფის სინონიმია აბრაზიული საფეხური. მას ესაზღვრება აბრაზიული ტერასა – ბენჩი.

კლიშე (ფრანგ. cliché ანაბეჭდი, ტვიფრი) – 1. რელიეფური გამოსახულება ლითონის, ხის, პლასტმასის ან სხვა მასალის ფირფიტაზე ნახაზის, ილუსტრაციის პოლიგრაფიული რეპროდუქციისათვის; 2. მოარული გამოთქმა, შაბლონური ფრაზა, სიტყვიერი შტამპი, რომელიც მექანიკურად, დაუფიქრებლად წარმოითქმის.

კლოაკა (ლათ. cloaca სიბინძურის სადინარი მილი) – 1. სიბინძურის სადინარი მიწისქვეშა არხი დიდ ქალაქებში; 2. სიბინძურის, ნაგვის დასაყრელი ადგილი.

კლოზეტი (ინგლ. closet დასაკეტი ოთახი) – 1. ტუალეტი; 2. ნებისმიერი პატარა სათავსი აშშ-ში.

კლუაზონე (ინგლ. cloisonné<cloison განცალკევება) – მომინანქრებული კერამიკის ან ლითონის ნაკეთობა დამშვენებული რთული მოხატულობით, სადაც სხვადასხვა ფერის ნაწილები გამოყოფილია ერთმანეთისგან საფუძველზე მიმაგრებული სპილენძის მავთულით. ტექნოლოგია დამუშავებული იქნა ძველ ჩინეთში XI საუკუნეში და დღემდე გამოიყენება ძვირფასი საიუველირო ნივთების დასამზადებლად.

კლუატრი (ფრანგ. cloître<ლათ. claustrum დახურული ადგილი) – 1. დახურული გალერეა, რომელიც მონასტრის ოთხკუთხა ეზოს გასდევს (ნახ. 1. კლუატრი უტრეხტის პანდოფაში, ნიდერლანდების სამეფო); ახასიათებს რომაულ და გოტიკურ არქიტექტურას; 2. საცხოვრებელი და სამუშაო სივრცე შუა საუკუნეების მონასტერში.

ნახ. 1

კლუბი (ინგლ. club ადამიანების გაერთიანება დაკავშირებული საერთო მიზნებით) – მოსახლეობის თავშემყრის ადგილი კულტურულ-საგანმანათლებლო სამუშაოების ჩასატარებლად; შენობა, სადაც წარმოებს საზოგადოებრივი დისკუსიები, კულტურული ურთიერთობები, პოლიტიკური ცოდნის პროპაგანდა; ტექნიკის, მეცნიერების, ლიტერატურის, ხელოვნების მიღწევების დემონსტრირება; მხატვრული თვითმემოქმედების, დასკვნებისა და გასართობი ღონისძიებების ორგანიზება. კ. შეიძლება იყოს: სასოფლო, სარაიონო, საბავშვო, მუშათა, შემოქმედებითი კავშირების, სპეციალიზებული (სასპორტო, საჭადრაკო, ღამის, ტექნიკის და ა.შ.). კ. ძირითადი სათავსებია: სამაყურებლო დარბაზი, მომსახურე და ადმინისტრაციულ-სამეურნეო დანიშნულების ოთახები. მაყურებლის დარბაზი ტევადობის მიხედვით არსებობს: მცირე (400-მდე ადგილი), საშუალო (400-600 ადგილი) და დიდი (800 ადგილზე მეტი) კ.

მაყურებელი დარბაზი შეიძლება გამოყენებული იქნეს არა მარტო ხალხის თავშეყრისათვის, არამედ მხატვრული და სპორტული სექციების მუშაობისთვისაც.

კმაწვა – ბოლომდე (მთლიანად) დაწვა.

კნობი – 1. ფართოთავიანი მოკლე ლურსმანი ქალაღდის, მუყაოს და მისთ. მისამაგრებლად რაიმე ზედაპირზე; 2. ღილაკი, რომელზე თითის დაჭერთაც რთავენ ელექტროდენს; 3. ორი ნაწილისაგან შემდგარი ლითონის ან პლასტმასის საკინძი, რომელთაგან ერთი ჯდება მეორეში.

კოაგულანტი (ლათ. coagulatio შედედება) – ქიმიური ნივთიერება, რომელიც ემატება ხსნარს კოაგულაციის მიზნით.

კოაგულატი – ნალექი, რომელიც ჩნდება კოლოიდური ხსნარის კოაგულაციის შედეგად.

კოაგულატორი – ნივთიერება, რომელიც ხელს უწყობს კოლოიდური ხსნარის გადაქმნას ლაბისმაგვარ, ლაბოვან მასად.

კოაგულაცია (ლათ. coagulatio შედედება) – კოლოიდურ ხსნარში დისპერსიულობის შემცირების ფიზიკურ-ქიმიური პროცესი, რასაც თან ახლავს ნივთიერების ნაწილაკების ნალექად გამოყოფის, შედედების პროცესი. კ. გამოწვევა შეიძლება ელექტროლიტებით, კონცენტრაციის ან ტემპერატურის შეცვლით.

კოალესცენცია (ლათ. coalescere განშრევება) – სითხის წვეთების შერწყმა ერთმანეთთან შეხებისას (წვიმის ან ცვრის სახით), ატმოსფერული ნალექების გამოყოფა (ქაფისა და ემულსიის დაშლა, გაფრქვევით ლაქსაღებავებით დაფარვა).

კობალტი (ლათ. cobaltum<გერმ. kobold მითის სული) – მოვერცხლისფრო-თეთრი, მოყვითალო-მოვარდისფრო ან მოლურჯო ელფერის სალი ლითონი. სიმბოლო – Co. სიმკვრივე – 8900 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა – 1495°C (1768 K; 2723 °F); დუღილის ტემპერატურა – 2927°C (3200 K, 5301 °F). ცნობილია მიახლოებით 30-მდე კობალტუმცველი მინერალი. კობალტი შედის შემდეგი მინერალების შემადგენლობაში: კაროლიტი, ლინეიტი, კობალტინი, სფეროკობალტიტი, სმალტინი, სკუტერუდიტი და სხვ. კობალტს თან სდევს რკინა, ნიკელი, მანგანუმი და სპილენძი. ძირითადად მიიღება ნიკელის მადნებიდან, მათი დამუშავებით გოგირდმჟავათი ან ამიაკით. კობალტის გამოყენების სფეროა: ფოლადის ლეგირება, მაგნიტური ჩაწერის აპარატურა, ტრანსფორმატორები, ელექტროძრავები, საყოფაცხოვრებო ჭურჭელი (ნახ. 1. გერმანული კობალტზე დამზადებული "მადონას" მოოქროვილი სერვიზი), ქიმიური რეაქციების კატალიზატორი, აკუმულატორები, თერმოელექტროგენერატორები, გამა-დეფექტოსკოპია, რადიოიზოტოპური ენერჯის წყაროები, მედიცინა და სხვ. კობალტის ყველაზე მსხვილი მწარმოებელია კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა.

ნახ. 1

კოდექსი (ლათ. codex წიგნი) – კოდიფიცირებულ კანონთა, ნორმათა კრებული. კ. არის ერთიანი სისტემატური საკანონმდებლო აქტი, რომელიც საზოგადოებრივი ურთიერთობის რომელიმე სფეროს არეგულირებს.

კოდი – 1. მარცვლეულის საწყაო საქართველოში; 2. გულამოდებული უძირო მორი, რომელიც მიწიდან ამომდინარე წყაროშია შვეულად ჩადგმული წყლის შესაკრებად და გამოსადენად; 3. პირობითი ნიშნების სისტემა; 4. კავშირგაბმულობის საშუალებით სამხედრო ხასიათის საიდუმლო ცნობების ფარულად გადასაცემი პირობითი ნიშნები; 5. დენის იმპულსების ერთობლიობა; 6. სიგნალების სისტემა; 7. პირობითი ნიშნების სისტემა ციფრულ-გამომთვლელ მანქანებში; 8. კომპ. ასოების, სიტყვების, ციფრების ან სხვა სიმბოლოების სისტემა, რომელიც გამოიყენება ინფორმაციის შემოკლებული, უფრო მოხერხებული ან დაშიფრული (კოდირებული) სახით წარმოსადგენად.

კოემაროე – იხ. კუმარუ.

კოეფიციენტი (ლათ. *coefficient* თანამოქმედი) – 1. ჩვეულებრივ, ციფრებით გამოსახული მამრავლი. თუ გამოსახულებაში არის ერთი ან რამდენიმე უცნობი ან ცვლადი სიდიდე, მაშინ ყველა მუდმივას გამოსახულება, მათ შორის ასოითის, იწოდება კოეფიციენტად. კ. აქვთ განსაკუთრებული დასახელებები, მაგ., ადსორბციის, აეროდინამიკური, არაერთგვაროვნების, არეკვლის, აქტიურობის, გადატვირთვის, გამოსხივების, გამოჭიმვის, განაწილების, განმტკიცების, გაფართოების, გაფხვიერების, გაჯირჯვების, გახურების, დაარმატურების, დანაკარგების, დატვირთვის, დაჭიმულობის, დეფორმაციის, დრეკადობის, ერთგვაროვნების, ეფექტურობის, ერთგვაროვნობის, ვარიაციის, თბოგადაცემის, თბოგამტარობის, კორელაციის, მარაგის, მარგიქმედების, მუშაობის პირობების, პრორორციულობის, პუასონის, რეგენერაციის, რეკუპერიზაციის, საიმედოობის, სიბლანტის, სიმკვრივის, სისალის, სიშავის, ტემპერატურაგამტარობის, უსაფრთხოების, ფორიანობის, ფრიქციულობის, შევსების, შემჭიდროების, შემშრობის, შთანთქმის, ჩაჯდომის, ხახუნისა და ა.შ.; 2. უგანზომილებო რიცხვითი მამრავლი ალგებრულ გამოსახულებაში ან ცვლადი სიდიდის მუდმივი მამრავლი.

კოეფიციენტი არეკვლის – არეკვლილი სინათლის ნაკადის ფარდობა დაცემულ სინათლის ნაკადთან.

კოეფიციენტი გადატვირთვის (საიმედოობის კოეფიციენტი დატვირთვის მიხედვით) – კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს დატვირთვების შემთხვევით შესაძლო გადახრას გაანგარიშების ნორმებით დადგენილი მისი ნორმატიული მნიშვნელობიდან. მიიღება დატვირთვის საანგარიშო მნიშვნელობის ფარდობით მის ნორმატიულ სიდიდესთან: $\gamma = P/P^6$. მისი რიცხვითი სიდიდეები დატვირთვის სხვადასხვა სახეობებისათვის შემდეგია: მუდმივი – 1,1-1,2; ქარი – 1,2-1,3; თოვლი – 1,4-1,6; დროებითი – 1,2-1,6; შეყურსული – 1,2; აივნების და კიბეების მოაჯირები – 1,2.

კოეფიციენტი ერთგვაროვნების (კოეფიციენტი საიმედოობის მასალის მიხედვით) – კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს მასალის მექანიკური თვისებების და სიმტკიცის მახასიათებლების შესაძლო გადახრებს გაანგარიშების ნორმებით დადგენილი მისი ნორმატიული მნიშვნელობიდან.

კოეფიციენტი ვარიაციის – ექსპერიმენტის შედეგად მიღებული სიდიდეების (ან უბრალოდ არითმეტიკული რიცხვების) საშუალო კვადრატული გადახრის ფარდობა საშუალო არითმეტიკულთან, გამოსახული პროცენტებში. გამოიყენება მათემატიკურ სტატისტიკაში, აგრეთვე საშენი მასალების (მაგ., ბეტონის) ხარისხისა და ერთგვაროვნების დასადგენად და სხვ.

კოეფიციენტი თბოგადაცემის (თბომიღება ან თბოგაცემა) – სიდიდე, რიცხობრივად ტოლი თბური ნაკადისა კონსტრუქციის ზედაპირსა და გარემოს შორის, რომელიც ტოლია თბური ნაკადის ზედაპირული სიმკვრივისა, როდესაც ტემპერატურა ზედაპირსა და გარემოს შორის 1°C-ით იცვლება (შესაბამისად, გარე და შიგა ზედაპირებისათვის).

კოეფიციენტი თბოგადაცემის შემომზღუდავი კონსტრუქციის (ტრანსმისიული) – სიდიდე, რიცხობრივად ტოლი შემომზღუდავი კონსტრუქციაში გამავალი თბური ნაკადის ზედაპირული სიმკვრივისა, როცა შიგა და გარე ჰაერის ტემპერატურებს შორის სხვაობა შეადგენს 1°C-ს.

კოეფიციენტი თბოგამტარობის მასალის – სიდიდე, რიცხობრივად ტოლი 1 მ სისქის მასალაში გამავალი თბური ნაკადის სიმკვრივისა, როცა მის ზედაპირებზე ტემპერატურებს შორის სხვაობა შეადგენს 1°C-ს.

კოეფიციენტი მარაგის – სიდიდე, რომელიც უჩვენებს კონსტრუქციის უნარს გაუძლოს მასზე მოქმედ საანგარიშო დატვირევებზე მეტ დატვირთვებს. ის უზრუნველყოფს კონსტრუქციის დამატებით საიმედოობას, რათა თავიდან იქნას აცილებული ავრიები და კატასტროფები დაპროექტების, დამზადებისა და ექსპლუატაციის დროს დაშვებული შეცდომების შემთხვევებში.

კოეფიციენტი მასშტაბური – მიღებულ ერთეულებში არსებული ფიზიკური სიდიდის რიცხვითი მნიშვნელობის ფარდობა ამ სიდიდის ამსახველი მონაკვეთის სიგრძესთან მილიმეტრებით (სქემაზე, გრაფიკზე და სხვ.).

კოეფიციენტი მდგრადობის – მაჩვენებელი, რომელიც ახასიათებს შვეულად მდგარ სამშენებლო კონსტრუქციას (კოშკი, ანძა, რეზერვუარი, სილოსი და სხვ.) ან ტვირთამწვევ მანქანას შეინარჩუნოს მდგრადობა გადამყირავებელი ფაქტორების ზემოქმედებისას. განისაზღვრება, როგორც ფარდობა დამკერი და გადამყირავებელი მომენტებისა.

კოეფიციენტი მუშაობის პირობების – კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს შენობა-ნაგებობის ან კონსტრუქციის მუშაობის გარემო ფაქტორებს, როგორცაა რეჟიმი, ტემპერატურა, ტენიანობა, აგრესიული გარემო, გეომეტრიული ზომები და სხვ.

კოეფიციენტი საიმედოობის – გაანგარიშების ნორმებით დადგენილი კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს დატვირთვის ან მასალის სიმტკიცის შესაძლო გადახრას მისი ნორმატიული მნიშვნელობიდან.

კოეფიციენტი საინფორმაციო – კავშირი პროგნოზირებად და რეალურად დაფიქსირებულ შემოსავლებს შორის. გამოიყენება ფინანსური ანალიტიკური ქმედების შეფასებითვის.

კოეფიციენტი უსაფრთხოების – 1. მოძრაობის პირობების დამახასიათებელი მაჩვენებელი გზის გარკვეულ უბანზე ან მისასვლელზე. გამოიყენება გზის საშიში უბნების გამოსავლენად; 2. გ. კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს საარმატურე ფოლადის შესაძლო ფიზიკურ ან დენადობის ზღვრის პირობით მნიშვნელობის გადახრას რაღაც ზღვარს ქვევით, აგრეთვე დეროს განივი კვეთის ზომების გადახრას; 3. შემასწორებელი კოეფიციენტი აფეთქებასაშიშროების ექსპერიმენტალური ან საანგარიშო მნიშვნელობისა, რომელიც განსაზღვრავს მოცემული საწარმოო პროცესის პარამეტრის ზღვრულ დასაშვებ სიდიდეს (კონცენტრაცია, ტემპერატურა, წნევა და სხვ.).

კოეფიციენტი ფრიქციულობის – ფარდობა, ერთი ჰორიზონტალური ზედაპირის მეორე ზედაპირის მიმართ გადასადგილებლად საჭირო ძალისა და ამ ზედაპირებს შორის არსებული წნევისა.

კოეფიციენტი ხახუნის – ძალის რაოდენობრივი მახასიათებელი, რომელიც საჭიროა ერთი მასალის ზედაპირის სრიალის ან მოძრაობისათვის მეორე მასალის ზედაპირზე, ანუ ხახუნის m კოეფიციენტი არის ორი ზედაპირის ხახუნის F ძალის ფარდობა ამ ზედაპირების ერთმანეთზე მიმჭერ N ძალასთან $m = F/N$ (მაგ., ლითონების გლინვით, გამოჭიმვით, დაწნეხვითა და სხვ. სახით დამუშავებისას). უძრაობის ხახუნის კოეფიციენტი განსაზღვრავს ძალას, რომელიც აუცილებელია მოძრაობის დასაწყებად, ხოლო კინეტიკური ხახუნის (მოძრაობის ხახუნის) კოეფიციენტი განსაზღვრავს ძალის იმ მინიმალურ სიდიდეს, რომელიც აუცილებელია მოძრაობის შესანარჩუნებლად.

კოველინი – სულფიდების ჯგუფის ფოლადისფერი ან მოლურჯო ელფერის მინერალი. კოველინის საბადოების დამუშავებით მიიღება სპილენძის მადანი.

კოზეტი (ფრანგ.) – პატარა, ორადგილიანი დივანი, ტახტი.

კოილანაგლიფი (ჩადირული რელიეფი) – ჩადირმაგვებული კონტურისა და ამოზურცული სახის მქონე რელიეფური გამოსახულება (ნახ. 1), რომელიც ჩაფლული იყო მასალის ზედაპირში. გვხვდება ძველი ეგვიპტის, ძველი აღმოსავლეთისა და ანტიკური ხანის არქიტექტურაში.

ნახ. 1

კოილონი – ანტიკურ თეატრში ტრიბუნებზე მაყურებლის დასაჯდომი რიგები (იხ. პროსკენიონი, ნახ. 1).

კოკა – 1. დოქი, ხელადა; საშუალო ზომის თიხის ჭურჭელი სითხის შესანახად ან გადასატანად; 2. ხის კოკა – ერთი ჭადანის (ვედრო) ტევადობის წყლის ჭურჭელი; ძირითადად ამზადებდნენ კატრისა და ნაძვის ხისაგან. ხის კოკა სამ პატარა ფეხზეა შედგარი და გააჩნია "გვამი", ტანი და სახელურები. ამზადებდნენ ისევე, როგორც კუტალს. ხის კოკა და კუტალი განსაკუთრებით გავრცელებული იყო მოსახლეობის ისეთ ფენებში, რომლებსაც ნაკლები შესაძლებლობა ჰქონდათ სპილენძის საწყლე ჭურჭლის დასამზადებლად. ხის კოკებს საქართველოს მრავალ რეგიონში ამზადებდნენ (ქართლი, კახეთი, მესხეთ-ჯავახეთი და სხვ.). ქვემო ქართლის სოფელ მამულაანში ამ ხელობით გამოირჩეოდნენ თაყნიაშვილები, რომლებსაც მეტსახელად "მეკოკიანთ" ეძახდნენ. დამატებით იხ. ხელადა და დოქი; 2. ღვინის საწყაო საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში; ქართლსა და კახეთში გავრცელებული კოკა დასავლეთ საქართველოს საწყაო ჭურჭლის – ჩაფის ანალოგიურია. კოკის, როგორც საწყაო ერთეულის მოცულობა მერყეობდა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის თავისებურების შესაბამისად; 3. კოკაინის ხე – ტროპიკული ბუჩქი, რომლის ფოთლებისგანაც იღებენ კოკაინს; 4. სოფელი ტყიბულის მუნიციპალიტეტში (ორპირის თემის საკრებულო), რომელიც მდებარეობს მდინარე წყალწითელას ხეობაში, ზღვის დონიდან 400 მ სიმაღლეზე, ქ. ტყიბულიდან 26 კილომეტრში.

კოკაში არის სამშენებლო ქვის (ტემენიტი) საბადო და გოგირდოვანი მინერალური წყალი; 5. მომგებიანი ქულა მიუდოში.

კოკილსხმული – ფასონური სხმულების ჩამოსხმა ლითონის ყალიბებში – კოკილებში. სხვა მეთოდებისაგან განსხვავებით (წნევის ქვეშ, ცენტრიდანული) სხმულის მისაღებად კოკილში ჩასხმული შენადნობი მყარდება ყოველგვარი გარე ზემოქმედების გარეშე. კოკილის მაღალი სიმტკიცე საშუალებას იძლევა დავამზადოთ ზუსტი ზომის სხმულები ნაწიბურების გარეშე, რომლებიც არ საჭიროებს დამატებით მექანიკურ დამუშავებას (ნახ. 1). კოკილსხმული გამოიყენება თუჯის, ფოლადის, ალუმინის, მაგნიუმისა და სხვ. შენადნობების წარმოებაში.

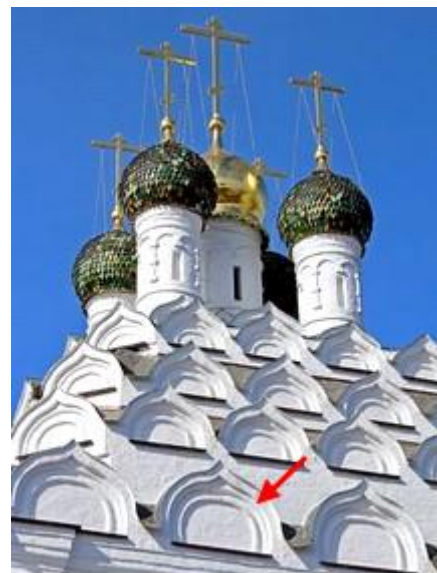

ნახ. 1

კოკოშნიკი (რუს. кокошник<кокошь ქათამი; მამალი) – რუსულ არქიტექტურაში ნაგებობის ფასადის ნახევარწრიული ან კილისებრი (გემის ხერხემალი) ფორმის დეკორატიული ელემენტი, რომელიც ფაქტობრივად ზაკომარას იმიტაციაა (ცრუ ზაკომარა) და მხოლოდ დეკორატიული დატვირთვა აქვს. კ. აგვირგვინებს კედლის ზედა ნაწილს, გუმბათის ყელს; ზოგჯერ თანდათან შემცირებულ იარუსებადაა განლაგებული (ნახ. 1; ნახ 2. ხუთ იარუსად განლაგებული კოკოშნიკები ნიკოლოზ კოლომნელის სახელობის ტაძრის სახურავზე, ქ. კოლომნა, რუსეთის ფედერაცია). კ. პირველად გვხვდება ქ. კოლომნის ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის საკათედრო ტაძარში (აგებულია 1379–1382 წწ.); შესამჩნევად გავრცელდა XVI-XVII საუკუნეებში, განსაკუთრებით საეკლესიო ხუროთმოძღვრებაში. ეტიმოლოგიურად ტერმინი უკავშირდება ტრადიციულ რუსულ თავსამკაულს – კოკოშნიკს; 2. ძველი რუსული სადღესასწაულო თავსამკაული, რომელსაც დაოჯახებული ქალები ატარებდნენ.

ნახ. 1

ნახ. 2

კოლაჟი (ფრანგ. coller შეწებება) – განსხვავებული ფორმების ნაწილებისგან ახალი მთლიანის შექმნა-შეკოწიწება. მაგ., კოლაჟი ხელოვნებაში შეიძლება შეიცავდეს ერთ მთლიან თაბახზე ან ტილოზე დაწებებულ საგაზეთო ამონაჭრებს, ბაფთებს, ზონრებს, ხელნაკეთი ფერადი ქაღალდების ნაჭრებს, ფოტოებსა და სხვ. არსებობს ფოტოკოლაჟი, ვიდეოკოლაჟი, სპორტის კოლაჟი და ა.შ.

კოლბა – მაღალყელიანი, ცეცხლგამძლე, ძნელდნობადი მინის ჭურჭელი მრგვალი ან კონუსური ფორმისა, რომელიც ქიმიურ ლაბორატორიებში ექსპერიმენტების ჩასატარებლად გამოიყენება (ნახ. 1. ერლენმეიერის კოლბა).

ნახ. 1

კოლენკორი (ფრანგ. calencar ჩითი) – წებოთი გაჟღენთილი ზამბის ქსოვილი, რომელსაც იყენებენ წიგნის ყუაზე ან ყდაზე გადასაკრავად.

კოლერი (ლათ. color ფერი) – 1. ფერწერაში – საღებავის ფერი, ელფერი, ფერის სიმკვეთრე; 2. რისამე შესაღებად გამზადებული საღებავი.

კოლექტივი (ლათ. collectivus კრებითი) – 1. ადამიანთა ჯგუფი, რომლებსაც საერთო საქმიანობა, მიზნები და ინტერესები აკავშირებთ; 2. იგივეა რაც ძველად კოლმეურნეობა.

კოლექტიური დაცვის საშუალებები – ტექნიკური და საინჟინრო საშუალებების ერთობლიობა, რომლებიც კონსტრუქციულად და ფუნქციურად დაკავშირებულია საწარმოო გარემოსა და შრომის პროცესთან და განკუთვნილია საფრთხის შემცველი ფაქტორების თავიდან აცილებისათვის ან შემცირებისათვის.

კოლექტიური ეფექტური დოზა – დასხივების სტოქასტური ეფექტების წარმოქმნის კოლექტიური რისკის ზომა, რომელიც უდრის ინდივიდუალური ეფექტური დოზების ჯამს. ეფექტური კოლექტიური დოზის ერთეულია – ადამიანი-ზივერტი.

კოლექტორი (ლათ. collector შემკრები) – 1. მოწყობილობა რაიმეს შესაგროვებლად, შესაკრებად; 2. დიდი მილსადენი, რომლითაც მიედინება სხვა, უფრო პატარა მილსადენებიდან შემოსული გაზები ან სითხეები (მაგ., საკანალიზაციო კოლექტორი); 3. დიდ ქალაქებში: მიწისქვეშა გალერეა, რომელშიც აწყობენ მილებს ან კაბელებს; 4. დაწესებულება, სადაც თავს უყრიან რასმე შემდგომი განაწილების მიზნით; 5. პირი, რომელიც კრებს და ინახავს რისამე ნიმუშებს (მაგ., ქანების, ნიადაგების) და, აგრეთვე, აღწერს მათ; 6. ტექ. დინამომანქანის ნაწილი, რომელშიც ცვალებადი დენი გარდაიქმნება მუდმივ დენად.

კოლექტორი საკანალიზაციო – საკანალიზაციო ქსელის უბანი, რომელიც თავს უყრის ჩამდინარ წყლებს საკანალიზაციო აუზებიდან. მისი მშენებლობისათვის გამოიყენება კერამიკული და ხელოვნური ქვის ფილა, ბუნებრივი ქვა, ბეტონი, რკ.ბ., პოლიმერული მასალის მილი, მსხვილი ასაწყობი კონსტრუქციები და სხვ.

კოლექცია – ერთგვაროვანი ან თემატურად გაერთიანებული საგნების ერთ სისტემაში მოყვანილი კრებული, რომელსაც, როგორც წესი, აქვს ისტორიული მნიშვნელობა. იგი გულისხმობს საკოლექციო მასალის გამოვლინებას, შეგროვებას, შესწავლას და სისტემაში

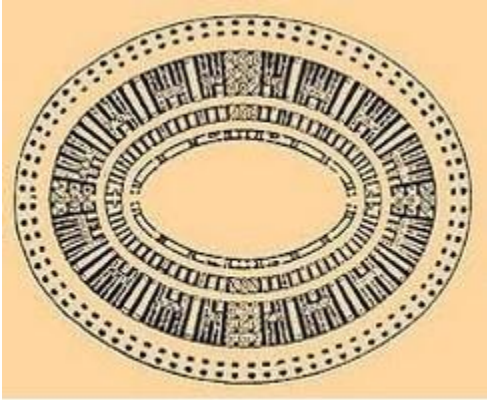
მოყვანას; აღმოცენდა რენესანსის ეპოქაში (მედიჩები ფლორენციაში, ლუი XIV, ფრანგი კარდინალები რიშელიე და მაზარინი, პაპები იულიუს II, ლეო X და სხვ.). კოლექციონირება ხელს უწყობდა ნუმიზმატიკის, ჰერალდიკის, სფრაგისტიკის, აგრეთვე არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიისა და სხვ. განვითარებას. ჩამოყალიბდა კოლექციონირების სამი სახე: სამეცნიერო, სასწავლო და მოყვარულთა. გამოიკვეთა მისი დარგებიც: ფილატელია (საფოსტო მარკების შეგროვება და შესწავლა), ბონისტიკა (ქალაქის ფულის, ნიშნებისა და ბონების შეგროვება და შესწავლა), მოყვარულთა ნუმიზმატიკა (მონეტების შეგროვება), ფილუმენია (ასანთის კოლოფების ან მათი ეტიკეტების შეგროვება), ფილოკარტია (ბარათების შეგროვება და შესწავლა), ფალერისტიკა (სამკერდე ნიშნების შეგროვება და შესწავლა), ფილოფონია (მუსიკალური ჩანაწერების შეგროვება და შესწავლა) და სხვ. ბევრ ქვეყანაში არის კოლექციონერთა საზოგადოებები, გამოდის სპეციალური წიგნები, ჟურნალები და კატალოგები.

კოლიზეუმი (კოლოსეუმი) (ლათ. Coliseo<colosseus უზარმაზარი, კოლოსალური) – 1. უზარმაზარი ამფითეატრი, ძველი რომის არქიტექტურის უმნიშვნელოვანესი ძეგლი, რომელიც აშენდა რომში I საუკუნეში (ნახ. 1). დღემდე მოღწეულია მისი ნანგრევები. ანტიკური მსოფლიოს უდიდესი ამფითეატრის მშენებლობა, რომლის ტევადობა 50 ათასზე მეტი ადამიანი იყო და რომლის მშენებლობაზე 100 ათასზე მეტი მონა მუშაობდა, რვა წელი გრძელდებოდა და დამთავრდა ჩვენი წელთაღრიცხვით 80 წელს იმპერატორ ვესპასიანეს დროს.

ნახ. 1

კოლიზეუმი წარმოადგენს გეგმაში ელიფსის ფორმის ნაგებობას, რომლის შუაში ასევე ელიფსის ფორმის არენაა (ნახ. 2). მაყურებლის ადგილები განლაგებულია არენის ირგვლივ კონცენტრირებული ელიფსური რგოლების სახით. გარე ელიფსის სიგრძეა 524 მ, დიდი ღერძის – 187,77 მ, პატარა ღერძის – 155,64 მ. არენის სიგრძეა – 85,75 მ, სიგანე – 53,62 მ, კედლების სიმაღლე 48-50 მ. ნაგებობის კონსტრუქციულ საფუძველს წარმოადგენს 80 რადიალური მიმართულების კედელი სვეტებით, რომლებიც იღებს დატვირთვებს მზიდი თაღოვანი გადახურვებისაგან (ნახ. 3. ამფითეატრი კოლიზეუმი რომში. რეკონსტრუქცია). ფუნდამენტის სისქე შეადგენს 13 მეტრს. საკედლე ბლოკები ერთმანეთთან გადაბმულია რკინის მაკავშირებლებით. საშენ მასალად გამოყენებულია ტრავერტინის ქვა და მარმარილო, აგრეთვე ტუფი და თიხის გამომწვარი აგური. აღსანიშნავია, რომ რომის კოლიზეუმის არქიტექტურულ-ლოგისტიკური გადაწყვეტები დღესაც გამოიყენება თანამედროვე სტადიონებისა და სასპორტო არენების მშენებლობაში; 2. აშშ-ში მანეჟი (20 ათასამდე ადგილის მქონე), სადაც ეწყობა სპორტული შეჯიბრებები, გამოფენები, კონცერტები და სხვ. 2007 წლის 1 აგვისტოს, პორტუგალიის დედაქალაქ ლისაბონში გამოავლინეს მსოფლიოს ახალი შვიდი საოცრება, სადაც კოლიზეუმმა პირველი ადგილი დაიკავა.

ნახ. 2

ნახ. 3

კოლიმატორი (ლათ. collimo მივმართავ სწორი ხაზის გაყოლებით, ერთ წერტილში) – 1. ოპტიკურ ხელსაწყოებში მოწყობილობა პარალელურ სხივთა კონის მისაღებად; 2. რადიოლოგიურ ხელსაწყოებში მოწყობილობა, რომელიც ზღუდავს იმ გამოსხივების ნაკადს, რაც ხვდება გამოსხივების აღმრიცხველის მგრძნობიარე ნაწილს.

კოლინეარული ვექტორები – ერთ წრფეზე ან პარალელურ წრფეებზე მდებარე ვექტორები.

კოლინეაცია (პროექციულ გეომეტრიაში) – სიბრტყის ყოველგვარი გარდაქმნა, რომლის დროსაც წრფე გარდაიქმნება (აისახება) წრფეში.

კოლმატაჟი (ფრანგ. colmatage<იტალ. colmata შევსება, ნაყარი) – მიწის ნაკვეთზე წყლის მიგდებით შლამის დალექვა ნიადაგის ნაყოფიერების გაზრდის მიზნით.

კოლოიდი (ბერძ. kólla წებო და -oeidēs მსგავსი, მსგავსება, ფორმა<eidos სახე, ფორმა) – ნივთიერება (ცილა, სახამებელი, წებო და სხვ.), რომელიც არ კრისტალდება და რომლის ხსნარი არ გადის მცენარეულ და ცხოველურ აპკში.

კოლოიდური – კოლოიდთან დაკავშირებული. მაგ., ნივთიერების კოლოიდური თვისება., კოლოიდური მდგომარეობა, კოლოიდური ხსნარი – სითხე, რომელშიც შეტივტივებულია უწვრილესი, მაგრამ მოლეკულებზე მსხვილი ნაწილაკები.

კოლონა (ლათ. columna ბოძი) – იხ. სვეტი.

კოლონადა – იხ. სვეტნარი.

კოლორიმეტრი (ლათ. color ფერი და ბერძ. métron გაზომვა) – 1. ხელსაწყო, რომლითაც შეფერადებული ხსნარის ფერის ან კონცენტრაციის დადგენა წარმოებს, საცდელი ნიმუშის და სტანდარტული ხსნარის მონაცემების შედარების გზით; 2. მასალის ფერისა და ფერადობის დამდგენი ხელსაწყო (მუშაობს ავტომატურ რეჟიმში) (ნახ. 1. კოლორიმეტრი WR18).

კოლოსი (ბერძ. kolossos დიდი ქანდაკება) – 1. ქანდაკება, რომლის სიდიდე აღემატება ნატურალურ ზომებს (იხ. როდოსის კოლოსი, ნახ. 1); 2. თავისი მნიშვნელობით ან სიდიდით გამოჩენილი ვინმე.

ნახ. 1

კოლოფი – 1. მცირე ზომის სხვადასხვა ფორმის სამომხმარებლო ყუთი ბრტყელი ძროთი, რაიმეს ჩასაწყობად (მაგ., ასანთის, სიგარეტის ღერების და სხვ.); 2. მხატვრულად გაფორმებული ყუთი ძვრფასეულობის შესანახად; 3. სახლი რკინაბეტონის ბლოკებისაგან; 4. სპორტული ღია მოედანი ხის შემომზღუდავი ღობით (მაგ., ჰოკეის სათამაშოდ); 5. სხვადასხვა მოხაზულობის კარის ან ფანჯრის ბლოკის ასაწყობი ერთეული უძრავად დამაგრებული ღობის კედლებზე. გამოიყენება მოძრავი ფრთის შესაკიდად; 6. სარბოლო ბოლიდის (ან სამარულე ცხენის) პასიური (არასასარგებლო) მდგომარეობა რბოლისას, როცა მას წინა და გვერდით მხარეებზე ახლო მანძილებზე ყავს მეტოქეების ბოლიდები (ცხენები) და შეზღუდული აქვს თავისუფალი მანევრის საშუალება. ტექნიკაში გამოყენებული კოლოფის სახეები: ანეროიდული, ბუფერის, გადაცემათა, დალდასასმელი, ელექტროკონტაქტური, ერთსვლიანი, ზეთსავსები, კბილანებიანი, კლიტის, მანაწილებელი, მაქოს, მაშტოებელი, მიწოდებათა, მკვეთარას, მრავალსიჩქარიანი, მტვერსარიდი, ოთხსაფეხურიანი, ორთქლმანაწილებელი, ორსვლიანი, პლანეტური, რესპირაციის, სადევიაციო, საკვამლე, საკონტაქტო, სამსაფეხურიანი, სამსვლიანი, სამუხრუჭო, სარიგებელი, სარქვლის, საცეცხლე, საჭირხნი, სახსრიანი, საჰაერო, სიჩქარის, შტეფსელის, ჰაერმანაწილებელი, ჰაერსაბერი და სხვ.

კოლოქსილინი – იხ. დინიტროცელულოზა.

კოლუვიონი (კოლუვიური დანალექები) (ლათ. colluvies ნივთიერებების შეერთება, შერწყმა <colluere წარეცხვა, წალეკვა; გარეცხვა, ჩარეცხვა) – ნატები, ნაშალი მასალა, რომელიც გროვდება მთის კალთებზე ან მათ ძირში სიმძიმის ძალის ზემოქმედებით ან მყინვარული ძვრების შედეგად. კ. გენეტიკური თვალსაზრისით, არაფრით არ განსხვავდება დელუვიონისაგან: ნატები მასალის გადაადგილებას ხელს უწყობს წვიმისა და მდნარი წყლების ზემოქმედება, რაც დაბლობ მხარეებში დამახასიათებელია დელუვიური დანალექებისათვისაც. ნატანის სისქემ შეიძლება შეადგინოს რამდენიმე ათეული მეტრი. ნატანის დაგროვების პროცესის მიხედვით, არსებობს კოლუვიონის სახეები: რღვევისა (დერუპცია, დესერპცია), მეწყერული და ჩარეცხვის.

კომა (ბერძ. kome თმები, კომეტის კუდი) – 1. ოპტიკური სისტემის აბერაციის ერთ-ერთი სახე, როცა ირღვევა სხივების კონის სიმეტრია მისი ღერძის მიმართ; 2. მედიც. (ბერძ. koma ღრმა ძილი, თვლემა) – კომატოზური მდგომარეობა, მძიმე, სიცოცხლისათვის სახიფათო მდგომარეობა, ცნობიერების ღრმა დარღვევა და გარე გამღიზიანებლებზე ორგანიზმის რეაქციის მკვეთრი შესუსტება ან სრული დაკარგვა.

კოლუმბარიუმი – სამარხი, რომლის ნიშიან კედლის წყობაში ათავსებენ სანემტე ურნებს.

კომბაინი (ინგლ. combine შეერთება, ნაერთი) – თვითმავალი რთული აგებულების მანქანა-მექანიზმი, რომელიც რამდენიმე სამუშაო ოპერაციას ასრულებს (ნახ. 1. პურის თავთავის ასაღები კომბაინი).

ნახ. 1

კომბინატი (ლათ. combinatus შეერთებული) – 1. სხვადასხვა დარგის, ტექნოლოგიური პროცესის მიხედვით ერთმანეთთან დაკავშირებულ, მცირე საწარმოთა მსხვილი სამრეწველო

გაერთიანება (მაგ., მეტალურგიული კომბინატი); 2. ადგილობრივი მრეწველობის წვრილ საწარმოთა ან საყოფაცხოვრებო მომსახურების საწარმოთა (საპარიკმახეროების, სამრეცხაოების და მისთ.) გაერთიანება (მაგ., საყოფაცხოვრებო მომსახურების კომბინატი).

კომბინატორიკა (ლათ. combinare ვაერთებ) – ელემენტარული მათემატიკის დარგი, რომელშიც სასრული სიმრავლეებისათვის განიხილება ელემენტთა სხვადასხვა შეერთება, ისეთი, როგორცაა: წყობა, გადანაცვლება, ჯუფთებადობა და სხვ.

კომბინაცია (ლათ. combinatio შეერთება) – შეხამება, ურთიერთგანლაგება, შეთანწყობა, მაგ., ციფრების კომბინაცია. განასხვავებენ კოდურ და წრფივ კომბინაციებს.

კომბინეზონი – სამუშაო სპეცტანსაცმელი, გაერთიანებული ქურთუკი და შარვალი.

კომბინირება – სამრეწველო წარმოების კონცენტრაციის ფორმა, რომელიც ითვალისწინებს რამდენიმე სპეციალიზებული და ურთიერთდაკავშირებული წარმოების გაერთიანებას ერთ კომბინატში; მაგ., მეტალურგიული კომბინატი, ხის გადამამუშავებელი კომბინატი და სხვ. წარმოებების კომბინირება ხელს უწყობს ნედლეულის, მასალების, ნარჩენებისა და ადამიანური რესურსების რაციონალურ გამოყენებას და მატერიალური და ენერგეტიკული რესურსების ეფექტურ მოხმარებას, რაც საბოლოო ჯამში დადებითად აისახება გამოშვებული პროდუქციის ხარისხსა და ღირებულებაზე.

კომბინირებული ბუნებრივი განათება – ზედა და გვერდითი ბუნებრივ განათებათა შეხამება.

კომბინირებული განათება – საერთო და ადგილობრივ განათებათა შეხამება.

კომბინირებული დამცავი საფარველი – დამცავი საფარველი, შექმნილი ლითონისა და ლაქსაღებავების შეხამებით.

კომბინირებული პნევმატიკური კონსტრუქციები – ჰაერზე დაყრდნობილი და პნევმოკარკასული კონსტრუქციების ერთობლიობა. ფაქტობრივად ის პნევმოკარკასულია, მაგრამ სათავსის ექსპლუატაციის განსაკუთრებულ შემთხვევაში, როდესაც გადახურვაზე მოქმედებს დიდი ინტენსივობის თოვლის ან ქარის დატვირთვები, სათავსის შიგნით ჰაერის დატუმბვით შეიქმნება ჭარბი წნევა და გაიზრდება გადახურვის მზიდუნარიანობა. კ. პ. კ. ღირებულება მეტია, ვიდრე ჰაერზე დაყრდნობილის ან პნევმოკარკასულის, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დიდი მალეების გადახურვებისათვის მათ უპირატესობა ენიჭებათ.

კომერსანტი (ფრანგ. commerçant<ლათ. commercium ვაჭრობა) – პირი, რომელიც კომერციას მისდევს; ვაჭარი.

კომერცია [ლათ. commercium ვაჭრობა<com- ერთად და mercium (merx, merc- საქონელი და - ium ბოლოსართი)] – 1. ვაჭრობა და სავაჭრო-საშუამავლო საქმიანობა მოგების მისაღებად, განსაკუთრებით დიდი მასშტაბებით; 2. სამეწარმეო საქმიანობა. კ. მოიცავს იურიდიულ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, ტექნოლოგიურ სისტემებს, რომლებიც მოქმედებენ ნებისმიერ ქვეყანაში და ნებისმიერ საერთაშორისო დონეზე.

კომერცია ელექტრონული – სავაჭრო საქმიანობა, რომლის ძირითადი მიზანია მოგების მიღება და დამყარებულია კომერციული ციკლის კომპლექსურ ავტომატიზაციაზე გამოთვლითი ტექნიკის გამოყენებით.

კომივოიაჟერი (ფრანგ. commis მოსამსახურე და voyageur მოგზაური) – სავაჭრო ფირმის მოგზაური აგენტი, რომელიც მყიდველებს ადგილზე სთავაზობს საქონელს ნიმუშისა და კატალოგების მიხედვით.

კომისია (ლათ. commissiōn-<com- -თან, ერთად და missiōn- გაგზავნა) – 1. ინსტრუქცია, ბრძანება ან როლი, რომელიც ეძლევა პესონას ან ადამიანთა ჯგუფს; 2. სახელმწიფო მმართველობის ორგანო, რომელიც გარკვეულ ფუნქციებს ასრულებს.

კომპანია (ძვ. ფრანგ. compagnie მეგობრობა, ინტიმი, ჯარისკაცის სხეული<გვიანდ. ლათ. companion<ძვ. ფრანგ. compagnon ჭაბუკი, მეგობარი, პარტნიორი) – 1. სავაჭრო ან სამრეწველო ფირმები, სავაჭრო-სამრეწველო გაერთიანება – მეწარმეთა კავშირი; 2. საწარმოს ორგანიზების ფორმა, სადაც მისი იურიდიული სტატუსი განსხვავდება მასში მონაწილე პირთა იურიდიული სტატუსისაგან. კომპანიებს აქვთ იურიდიული პირის სტატუსი.

კომპანია დეველოპერული – კომპანია, რომელიც ეწევა დეველოპერულ საქმიანობას, ანუ ახორციელებს სამშენებლო ობიექტის ინვესტიციას მოგების მიღების მიზნით. კ. დ. ხშირად თვითონვე აწარმოებს დაპროექტებას, მშენებლობასა და დამთავრებული ობიექტის გასხვისებას ანუ ითავსებს გამშენებლის ფუნქციებსაც.

კომპანიონი (ძვ. ფრანგ. compaignon<ლათ. com- -თან, ერთად და panis პური) – 1. ფირმის თანამფლობელი; ფირმაში შეამხანაგებული პირი; 2. ადამიანი ან ცხოველი, რომელთანაც ადამიანი ატარებს ბევრ დროს ან ვისთანაც ერთად მოგზაურობს; 3. ძველად, განსაზღვრული რაინდული ორდენის ქვედა საფეხურის წევრი.

კომპარატორი (ლათ. comparator<compare ვადარებ) – 1. ოპტიკური სიგრძის საზომი ხელსაწყო ეტალონთან შეფარდების, შედარების წესით. არსებობს გრძივი და განივი; 2. ხელსაწყო, რომლის მეშვეობით ორი ან მეტი გრძივი განზომილების შეფარდება ხდება. გამოიყენება გეოდეზიური ბაზისებისა და სხვა განზომილების დასადგენად სავსე პირობებში; 3. პირი, რომელიც ადგენს სიას ან წიგნს სხვა წყაროებიდან შეგროვებული ინფორმაციის ან წერილობითი მასალის საფუძველზე.

კომპარატორი ციფრული – კომპარატორი, რომელიც ადარებს ორობით რიცხვებს და გამოიმუშავებს სხვადასხვა სასიგნალო ბიტს, რომელიც შეესაბამება შედარების შედეგს.

კომპასი (ლათ. com- -თან, ერთად და passus ნაბიჯი) – ორიენტაციის დასადენად განკუთვნილი ხელსაწყო. გამოგონებული იქნა ჩინეთში 2 ათასი წლის წინ. კ. მეტალის ან პლასტმასისაგან დამზადებული მრგვალი კოლოფია, რომლის ცენტრში დამაგრებულია დამაგნიტებული ისარი. მისი ერთი ბოლო ლურჯად ან შავად არის შეღებილი, მეორე კი წითლად. კოლოფზე დამაგრებულია ჩამკეტი, რომელიც ისარს აჩერებს. მისი აშვების შემდეგ ისრის ლურჯი მხარე ჩრდილოეთს გვიჩვენებს, წითელი – სამხრეთს. არსებობს კომპასის სახეები: მაგნიტური, ასტრონომიული, რადიო, თანამგზავრული, გიროკომპასი და სხვ.

ნახ. 1

კომპაუნდი (ფრანგ. compondre შედგენილი, რთული) – 1. რაიმე ნივთიერებათა ნარევი, რომელიც არ წარმოადგენს ქიმიურ ნაერთს; 2. თერმოაქტიური, თერმოპლასტიკური

ნახ. 1

პოლიმერული ფისი (მყარდება ბუნებრივ პირობებში) და ელასტიკური მასალა შემდგომად და დანამატებით ან მათ გარეშე გამყარების შემდეგ (პოლიმერის საფუძველზე მიღებული კომპოზიტი). გამოიყენება, როგორც ელექტროსაიზოლაციო მასალა და აფეთქებადამცავი საშუალება, კაბელებისა და ვანტების გასაჟღერებლად წყლის აგრესიული ზემოქმედების საწინააღმდეგოდ, დენგამტარი სქემებისა და ნაწილების ამოვსების (ნახ. 1. ელექტროსქემის ამოვსება კომპაუნდით) ან გაჟღერებისათვის მათი ელექტროიზოლაციის მიზნით და სხვ.; 3. ორცილინდრიანი

ორთქლის მანქანა.

კომპაქტური (ლათ. compact<compactus მჭიდრო, შეკუმშული) – 1. შემჭიდროებული, შეკუმშული, მკვრივი, მოწყობილობულად ჩალაგებული; 2. მანქანაში კვანძებისა და მექანიზმების, წარმოებაში – მოწყობილობების მჭიდროდ განლაგება, რაც იძლევა დაკავებული ფართობის ეკონომიასა და მომსახურების გაადვილებას; 3. მოწყობილობების, დაზგების, სათავსების, ავეჯისა და ა.შ. მოხერხებულად განლაგება; 4. მეტალ. დაწნეხილი ფხვნილისებრი ლითონის მასა, გამზადებული შეცხოებისათვის; 5. პატარა ბრტყელი კოსმეტიკური ბუდე ფხვნილით, სარკითა და ბუმბულის ფენით.

კომპაქტუსი (ლათ. compactus მჭიდრო, შეკუმშული) – სისტემა კარადებისა, სტელაჟებისა, რომლებიც მოძრაობს იატაკზე დაგებულ ან ზემოთ დაკიდებულ რელსებზე.

კომპენსატორი (ლათ. compensare გამაწონასწორებელი) – მოწყობილობა ან შემავსებელი, რომელიც ანაზღაურებს ან აწონასწორებს სხვადასხვა ფაქტორის (ტემპერატურა, წნევა და სხვ.) გავლენას ნაგებობის, სისტემის, მანქანის, ხელსაწყო მდგომარეობასა და მუშაობაზე. მანქანების აწყობისა და ექსპლუატაციის დროს გამოყენებული კ. კონსტრუქცია განისაზღვრება კომპენსაციის ზღვრული მნიშვნელობითა და საჭირო სიზუსტით. კ. არსებობს უძრავი (საფენები, სადებები, რგოლები, შემავსებლები და ა.შ.) და მოძრავი (სარეგულირებელი ხრახნები, ექსცენტრული მილისები, ორმაგი სახსარი და სხვ.). კ. გამოყენება ხელს უწყობს დეტალების ურთიერთშეცვლადობის ფართოდ დანერგვას, ამაღლებს მანქანების გამძლეობასა და რემონტუნარიანობას ცალკეული ელემენტების ნაკლებად ზუსტი დამზადების შემთხვევაში. კომპენსატორი შეიძლება იყოს: აკუსტიკური, ბერკეტიანი, განმტვირთავი, დენადობის, ელექტრონული, თერმომამაგნიტური, ლინზისებრი, მარყუჟისებრი, მექანიკური, მილგაყვანილობის, ოპტიკური, პროექტორის, რეზინის, საჩობლო, სილფონური, სიმაღლის, სინქრონული, ფაზის, ქსოვილის, წნევისა და სხვ.

კომპენსაცია (ლათ. compesatio ანაზღაურება) – ოპერაციათა ერთობლიობა, რომელიც წარმოებს მანქანების ან მისი ნაწილების აწყობისას და რომლის მიზანია დეტალების ზედაპირების ურთიერთგანლაგების ცთომილების, ზომებისა და ფორმების დამახინჯების აღმოფხვრა, რაც დაკავშირებულია მანქანის დამზადების ან წინასწარი აწყობის შედეგებთან და რომელიც გავლენას ახდენს მისი მუშაობის ხარისხზე. აწყობის კ. მიიღწევა სპეციალური დეტალების – კომპენსატორების გამოყენებით.

კომპეტენტური დაწესებულება – სახელმწიფო დეპარტამენტი ან სხვა ორგანო, რომელიც უფლებამოსილია დაამუშაოს ორგანიზაციებში მართვის სისტემის ეროვნული სტრუქტურა, განსაზღვროს ეროვნული პოლიტიკა და ჩამოაყალიბოს შესაბამისი სახელმძღვანელო მითითებები.

კომპეტენტური პირი – პირი, რომელსაც აქვს აუცილებელი მომზადება და საკმარისი ცოდნა, უნარი და გამოცდილება კონკრეტული სამუშაოს შესასრულებლად.

კომპეტენცია (ლათ. competens შესაბამისი) – ცოდნა, გამოცდილება ამა თუ იმ სფეროში.

კომპიუტერი (ინგლ. computer<ლათ. computare დათვლა, გამოთვლა) – მოწყობილობა, რომლის დაპროგრამების მეშვეობით ხდება არითმეტიკული ან ლოგიკური ოპერაციებს ავტომატური შესრულება. ვინაიდან ოპერაციების თანამიმდევრობა შეიძლება შეიცვალოს, კომპიუტერს შეუძლია ერთდროულად რამდენიმე მათგანის შესრულება. კ. შედგება სულ ცოტა, ერთი პასუხისმგებელი მოწყობილობისგან – პროცესორისგან და კომპიუტერული მეხსიერების რამე სახის ფორმისგან. პროცესორი აწარმოებს არითმეტიკული და ლოგიკური ოპერაციების შესრულებას. მიმდინარეობების და კონტროლის მოწყობილობა ცვლის ოპერაციების თანამიმდევრობას შენახული ინფორმაციის თანახმად. პერიფერიული მოწყობილობებით ხდება ინფორმაციის მოპოვება გარე წყაროდან, შემდეგ კი – ოპერაციების შედეგების შენახვა და შემდგომი მოძიება. მარტივი კ. თავსდება მობილურ მოწყობილობებში. მობილური კ. იკვებება მცირე ზომის ბატარეებით. პერსონალური კომპიუტერები, სხვადასხვა სახით, წარმოადგენენ საინფორმაციო ეპოქის სიმბოლოს. ამჟამად გავრცელებული კომპიუტერის სახეებია: პერსონალური კომპიუტერი, ნოუთბუკი, ულტრაბუქი, პლანშეტი, კპკ (ჯიბის კომპიუტერი), სმარტფონი.

კომპიუტერიზებული წარმოება (კომპ.) [ინგლ. Computer-Aided Manufacturing (CAM)] – ტექნოლოგია, რომელიც გამოიყენებს კომპიუტერულ პროგრამულ უზრუნველყოფას და შესაბამის ალჭურვილობას, რათა გაამარტივოს და ავტომატიზებული გახადოს ნაკეთობების წარმოების პროცესი. კომპიუტერიზებული წარმოება (CAM) ხშირად ავტომატიზებული პროექტირების სისტემასთან (CAD) ერთად ტანდემში გამოიყენება.

კომპიუტერის თავვი (კომპ.) (ინგლ. computer mouse) – მცირე ზომის მოწყობილობა, რომელიც ბრტყელ ზედაპირზე ხელით გადაადგილდება, რომ მოახდინოს კომპიუტერის მონიტორზე კურსორის (მაჩვენებლის) მოძრაობის კონტროლი. ამ ხელსაწყოს სახელის წარმოშობა დაკავშირებულია გარეგნულ ფორმასთან. ის სტენფორდის კვლევით ინსტიტუტში 1963 წელს გამოიგონა დაგლას ენგელბარტმა და დაამზადა ინჟინერმა ბილ ინგლიშმა. ხშირად მოიხსენიება აგრეთვე, როგორც "მაუსი".

კომპიუტერის კლავიატურა (კომპ.) (ინგლ. computer keyboard) – მოწყობილობა, რომლის დაფაზე განთავსებული კლავიშების კომპლექტი გამოიყენება კომპიუტერში მონაცემების შესატანად.

კომპიუტერის მეხსიერება (კომპ.) (ინგლ. computer memory) – მნიშვნელოვანი კომპონენტი, რომელშიც ინახება მონაცემები ან პროგრამული ინსტრუქციები კომპიუტერის მიერ მათი უშუალო გამოყენების მიზნით. კომპიუტერის მეხსიერება შეიძლება იყოს ენერგოდამოკიდებული და ენერგოდამოუკიდებელი.

კომპიუტერის მონიტორი (კომპ.) (ინგლ. computer monitor) – ელექტრონულ-ვიზუალური მოწყობილობა, რომლის ეკრანი აჩვენებს კომპიუტერის მიერ შექმნილ გამოსახულებას.

კომპიუტერის პორტი (კომპ.) (ინგლ. computer port) – განსაზღვრული ადგილი კომპიუტერზე, სადაც, ხშირად კაბელის მეშვეობით, შესაძლებელია სხვა ელექტრონული მოწყობილობის მიერთება.

კომპიუტერის ფაილი (კომპ.) (ინგლ. computer file) – მონაცემების, პროგრამების და ა.შ. ერთობლიობა, რომელიც კომპიუტერის მეხსიერებაში ან მონაცემთა შემნახველ მოწყობილობაში ერთი დასახელებით ინახება.

კომპიუტერული დაპროგრამება (კომპ.) (ინგლ. computer programming) – კომპიუტერული დაპროგრამის დაწერის, ტესტირებისა და შემდგომი გამართვის პროცესი, როდესაც პროგრამისტი ჰქმნის პროგრამის კოდს, რომელსაც აღიქვამს და ასრულებს კომპიუტერი ან სხვა ელექტრონული მოწყობილობა.

კომპიუტერული ინჟინერია (კომპ.) (ინგლ. computer engineering) – ცოდნის სფერო კომპიუტერული სისტემების დაპროექტების, შემუშავებისა და მშენებლობის შესახებ.

კომპიუტერული მეცნიერება (კომპ.) (ინგლ. computer science) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის კომპიუტერებისა და გამომთვლელი სისტემების პრინციპებსა და გამოყენებას, ინფორმაციის დამუშავების თეორიასა და მეთოდებს, აპარატურული საშუალებებისა და პროგრამული უზრუნველყოფის დიზაინს, ძირითად უნარ-ჩვევებს კომპიუტერულ პროგრამირებაში.

კომპიუტერული პროგრამა (კომპ.) (ინგლ. computer program) – კოდირებული ინსტრუქციების თანამიმდევრობა, რომელიც შეიძლება აღიქვას და შეასრულოს კომპიუტერმა. კ.პ. შეიძლება ინახებოდეს ნებისმიერი მონაცემების შემნახველ მოწყობილობაზე.

კომპიუტერული სისტემა (კომპ.) (ინგლ. computer system) – ურთიერთდაკავშირებული კომპიუტერების ქსელი, რომელიც განსაზღვრული პროგრამული უზრუნველყოფით იმართება, როგორც ერთი მთლიანი და ინაწილებს მონაცემების შემნახველ ცენტრალურ სისტემასა და სხვადასხვა პერიფერიულ მოწყობილობას (მაგ., პრინტერებს, სკანერებს, როუტერებს და სხვ.). ასეთი სისტემის თითოეულ კომპიუტერს შეუძლია იმუშაოს დამოუკიდებლად ან სხვა გარე მოწყობილობებთან და კომპიუტერებთან ერთად.

კომპიუტერული ქსელი (კომპ.) (ინგლ. computer network) – ორი ან მეტი კომპიუტერი, რომელიც დაკავშირებულია ერთმანეთთან მონაცემების ელექტრონული მიმოცვლის მიზნით.

კომპლანარობა – ბრტყელი, ჰორიზონტალური, ერთ სიბრტყეში თანამდებარე.

კომპლემენტარობა (ლათ. complementum შევსება, დამატებითი მოქმედება) – 1. ქიმიაში, მოლეკულურ ბიოლოგიასა და გენეტიკაში: ბიოპოლიმერების მოლეკულების ან მათი ფრაგმენტების ორმხრივი შესაბამისობა, რომელიც უზრუნველყოფს მოლეკულების სივრცობრივად ურთიერთშემავსებელ (კომპლემენტარულ) ფრაგმენტებს ან მათ სტრუქტურულ ფრაგმენტებს შორის ბმის წარმოქმნას; 2. ორი ან მეტი საქონელი (პროდუქტი, სხეული, ნაკეთობა და ა.შ.), რომლებიც ავსებენ ერთმანეთს და გამოიყენება ერთდროულად (მაგ., ავტომობილი და ბენზინი; კომპიუტერი, კლავიატურა, მონიტორი და "თავი").

კომპლექსი (ფრანგ. complexe რთული<ლათ. complexus გარშემორტყმული, გარშემოვლითი) – 1. საგანთა, მოვლენათა ან თვისებათა ერთობლიობა, რომელიც შეადგენს ერთ მთლიანს (მაგ., სასპორტო კომპლექსი, საყოფაცხოვრებო კომპლექსი, სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი და სხვ.); 2. ტექნ. ორი ან მეტი სპეციფიკური ნაკეთობა, რომლებიც ქარხანა-დამამზადებლის საამწყობო ოპერაციით არ არის ერთმანეთთან შეერთებული, მაგრამ გამოიყენება ერთმანეთთან დაკავშირებული საექსპლუატაციო ფუნქციის შესრულებლად; 3. მათემ. რიცხვი ან სიდიდე, რომელიც შეიცავს როგორც ნამდვილ, ისე წარმოსახვით ნაწილს; 4. ყველაფერი ის, რაც შედგება სხვადასხვა, ერთმანეთთან დაკავშირებული ნაწილებისაგან; 5. ქიმ. ქიმიური ნაერთის განსაკუთრებული სახეობა.

კომპლექსი სამხედრო-სამრეწველო – სამეცნიერო-კვლევითი, საცდელ-საკონსტრუქტორო ორგანიზაციებისა და სამრეწველო საწარმოების გაერთიანება, რომელიც ქმნის (აპროექტებს), ამუშავებს, აწარმოებს, ინახავს და აწვდის სპეციალურ ტექნიკას, ამუნიციას, საბრძოლო მასალებსა და სხვ. ქვეყნის ძალოვან სტრუქტურებს (ან უშვებს ექსპორტზე).

კომპლექსი საწვავ-ენერგეტიკული – საწარმოების რთული სახელმწიფოებრივი სისტემა, რომელიც მოიცავს სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მოძიებას, ექსპლუატაციას, ტრანსპორტირებასა და განაწილებას. მასში შედის: ნავთობის, ქვანახშირის, ტორფის, აირის მრეწველობა და ელექტროენერგეტიკა.

კომპლექსური ავტომატიზაცია – წარმოების ავტომატიზაციის ეტაპი, რომლის დროსაც საწარმოო პროცესების ყველა ოპერაციის კომპლექსი, პროდუქციის კონტროლისა და ტრანსპორტირების ჩათვლით ხორციელდება ავტომატური მანქანებისა და ტექნოლოგიური აგრეგატების სისტემებით წინასწარ დასახული პროგრამებითა და რეჟიმებით სხვადასხვა ავტომატური მოწყობილობების დახმარებით, რომლებიც მართვის ერთიან სისტემაშია გაერთიანებული.

კომპლექსური ანალიზი – მათემატიკის განყოფილება, რომელიც სწავლობს კომპლექსური არგუმენტის ფუნქციას.

კომპლექსური ბრიგადა – სხვადასხვა პროფესიის მუშებისაგან შემდგარი ჯგუფი, რომელიც ერთდროულად რამდენიმე სახის სამუშაოს ასრულებს რაიმე საბოლოო პროდუქციის შესაქმნელად.

კომპლექსური გაშენება – ტერიტორიის გაშენება, რომელიც ითვალისწინებს შენობებისა და ნაგებობების გეგმაზომიერ განლაგებას, დაკავშირებულს ფუნქციური პროცესების, დაგეგმვითი გადაწყვეტის, მშენებლობის თანამიმდევრობის ერთობლიობასთან. ტერმინი კ. გ. ძირითადად მიეკუთვნება საცხოვრებელ რაიონებს, სადაც საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა ხორციელდება საზოგადოებრივი შენობების მშენებლობის, ტერიტორიის კეთილმოწყობისა და გამწვანების სამუშაოების პარალელურად.

კომპლექსური კონსტრუქციები – 1. ქარხნული წესით დამზადებული დიდზომიანი კონსტრუქციები, რომელშიც შეთავსებულია ფუნქციურად ერთმანეთთან დაკავშირებული გადაწყვეტები (მაგ., საკედლე პანელი ჩამონტაჟებული ფანჯრისა და კარის ბლოკებით, სახურავის პანელი გამათბუნებლით, სახურავის პანელი ბურულით და სხვ.). კ. კ. ხელს უწყობს მშენებლობის ინდუსტრიალიზაციას; 2. კონსტრუქცია ქვის წყობით (კედელი,

შუაკედელი, სვეტი), მასში ჩატანებული რკ.ბ.-ის ელემენტებით, ფოლადის ან ლითონის ბადეებით.

კომპლექსური მექანიზაცია – წარმოების პროცესში ყველა ძირითადი და დამხმარე სამუშაოების შესასრულებლად მანქანებისა და მექანიზმების გამოყენება. კ. მ. ეფუძნება წარმოების ნაკადური მეთოდების განვითარებას, უახლესი კონსტრუქციის მანქანების გამოყენებას და ხასიათდება ტექნოლოგიური პროცესების მაღალი დონით. წარმოების ყოვლისმომცველი ინტენსიფიკაცია და ავტომატიზაციის პირობების შექმნა, შრომის პირობების გაუმჯობესება და სამუშაო ძალის გამოყენების შემცირება უკავშირდება კომპლექსურ მექანიზაციას.

კომპლექსური რიცხვი – ნამდვილი რიცხვის განზოგადოებული ცნება.

კომპლექსური ტექნოლოგიური პროცესი – მარტივი პროცესების ერთობლიობა, რომლის შესრულების შედეგად წარმოიქმნება შენობა-ნაგებობები, მანქანა-დანადგარები, სამრეწველო სისტემები, ქსელები და ა.შ.

კომპლექტი (ლათ. completes სრული) – 1. ორი ან მეტი ნაკეთობა, რომლებიც არ არის შეერთებული საამწყოზო ოპერაციებით (ავჯის კომპლექტი, დანების კომპლექტი და სხვ.); 2. ნაკეთობათა ნაკრები, რომლებსაც აქვთ დამხმარე ხასიათის საექსპლუატაციო დანიშნულება (სათადარიგო ნაწილები, იარაღების ნაკრები და სხვ.); 3. გარკვეული დანიშნულებისათვის საჭირო საგანთა სრული რიცხვი, სრული შემადგენლობა.

კომპლუვიუმი – ერთ ატრიუმის ბურულში, რომელიც წარმოადგენს იმპლუვიუმის თავზე განთავსებულ დიობს.

კომპოზიტი (ძვ. ფრანგ. composite<ლათ. compositus ერთად აღებული<componere ერთად შეკრება ნაწილების<com- -თან, ერთად და ponere მოთავსება) – 1. ორი ან მეტი კომპონენტისაგან ხელოვნურად შექმნილი კონსტრუქციული მყარი მასალა, კონტაქტური ზედაპირებით შეკავშირებული ერთიან მონოლითად – კონგლომერატად (ნახ. 1. ქართული ორლარიანი კომპოზიტური მონეტა); 2. არქიტექტურაში კლასიკური წესრიგის აღნიშვნა, რომელიც შედგება იონიური და კორინთული ორდერების ელემენტებისაგან.

ნახ. 1

კომპოზიტი აბს – აკრილნიტრილბუტადიენური დარტყმამდეგი ამორფული მასალა. აქვს მაღალი თბო- და ქიმიური მედეგობა (145°C-მდე); ხანგრძლივი ექსპლუატაციის მაქსიმალური ტემპერატურაა 60-95°C. კომპოზიტში პოლიკარბონატის შემცველობის მომატება იწვევს დარტყმა- და ყინვამედეგობის გაზრდას. ადვილი გადასამუშავებელია. კარგად დუღდება (ხახუნით, სითბოთი, ულტრაბგერით). გამოიყენება ზუსტი ზომის ნაკეთობების ჩამოსასხმელად.

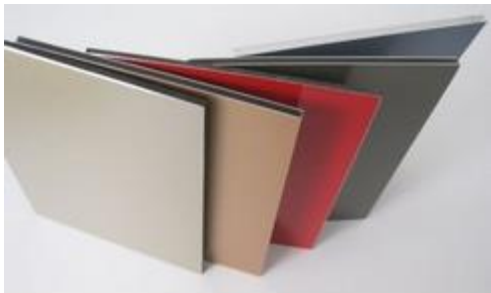
კომპოზიტი აბს/პბტ – აბს პლასტიკისა და პოლიბუტილენტერეფთალატის ნარევი – ხისტი, დარტყმამდეგი ამორფული ან კრისტალური მასალა. ტემპერატურის ზემოქმედებით არ იცვლის გეომეტრიულ ზომებს, აქვს კარგი დიელექტრიკული თვისებები და ქიმიური მედეგობა. ადვილად გადამუშავდება. მედეგია ნახშირწყალბადების, ბენზინის, ზეთების, საგოზავების, განზავებული მჟავებისა და ტუტეების მიმართ.

კომპოზიტი აბს/პვექ – დარტყმამდეგი ამორფული მასალა, მიღებული აბს პლასტიკისა და პოლივინილქლორიდის საფუძველზე. მედეგია დამველების მიმართ. ადვილი გადასამუშავებელია. გამოირჩევა მაღალი ატმოსფერომდეგობით.

კომპოზიტი არალითონური მატრიცით – კომპოზიტური მასალა, შედგენილი არალითონური მატრიცით განმტკიცებული მაღალი სიმტკიცისა და სიხისტის (ორგანული, ნახშირბადოვანი და კერამიკული) მინის, ნახშირბადის, ბორის, ორგანული, ძაფისებრი კრისტალების (ოქსიდების, კარბიდების, ბორიდების, ნიტრიდების და სხვ.) საფუძველზე მიღებული ბოჭკოებით. პოლიმერული მატრიცებიდან ყველაზე მეტადაა გავრცელებული ეპოქსიდური, ფენოლფორმალდეჰიდური და პოლიამიდური. კოქსური ან პირონახშირბადული ნახშირის მატრიცა მიიღება პიროლიზს დაქვემდებარებული სინთეზური პოლიმერებისაგან.

კომპოზიტი ბოჭკოვანი – ფენოვანი სტრუქტურის კომპოზიტები, რომელშიც თითოეული ფენა (შრე) დაარმირებულია დიდი რაოდენობით უწყვეტი ბოჭკოთი ან ქსოვილით, რომელთა სიგანე და სიგრძე ემთხვევა საბოლოო პროდუქტის ზომებს. კომპოზიტების გამოყენება ამაღლებს კონსტრუქციების სიხისტეს და ერთდროულად ამცირებს მათ ლითონტევადობას. მასალა გამოირჩევა დრეკადობის მოდულის, დროებითი წინაღობის, გამძლეობის ზღვრის მნიშვნელობების გაზრდითა და ბზარწარმოქმნისადმი დაბალი მიდრეკილებით. კ. ბ. სიმტკიცეს განსაზღვრავს მარმირებელი ბოჭკოების ფიზიკურ-მექანიკური თვისებები, ხოლო მატრიცა ძირითადად ახდენს ძაბვების გადანაწილებას მარმირებელ ბოჭკოებს შორის; ამიტომ ბოჭკოების სიმტკიცე და დრეკადობის მოდული მეტი უნდა იყოს მატრიცის მასალის სიმტკიცესა და დრეკადობის მოდულზე. ბოჭკოები თანაბრადაა განაწილებული პლასტიკურ მატრიცაში და მათი რაოდენობა შეიძლება იყოს მოცულობის 75%-ზე მეტი. ალუმინის, მაგნიუმისა და მათი შენადნობების განმტკიცებისათვის გამოიყენება ბორის, აგრეთვე ძნელდნობადი შენაერთების (ჟანგეულების, კარბიდების, ბორიდებისა და ნიტრიდების) ბოჭკოები, ზოგჯერ – მაღალი სიმტკიცის ფოლადის მავთული. ტიტანისა და მისი შენადნობებისათვის გამოიყენება მოლიბდენის მავთული ან საფირონის, სილიციუმის კარბიდისა და ტიტანის ბორიდის ბოჭკოები. ნიკელის შენადნობების მზურვალმდეგობის ასამაღლებლად – ვოლფრამისა და მოლიბდენის მავთული. ზოგადად, მეტალის ბოჭკოებს იყენებენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა კომპოზიტის თბო- და ელექტროგამტარობის თვისების ამაღლება. ზოგადად, კომპოზიტებში მარმირებლად გამოიყენება მავთული, მონობოჭკოს ძაფი, ჩალიჩი, ლენტი, ბადე, ტილო, ქსოვილი და მისთ. კ. ბ. მიეკუთვნება ანიზოტოპიულ მასალებს, რაც გაითვალისწინება დეტალებისა და კონსტრუქციების დაპროექტებისას.

კომპოზიტი დისპერსიულ-განმტკიცებული – კომპოზიტი, რომელშიც ძირითად მზიდ ელემენტს შეადგენს მატრიცა (შემკვრელი), ხოლო დისპერსიული ნაწილაკები ამუხრუჭებს

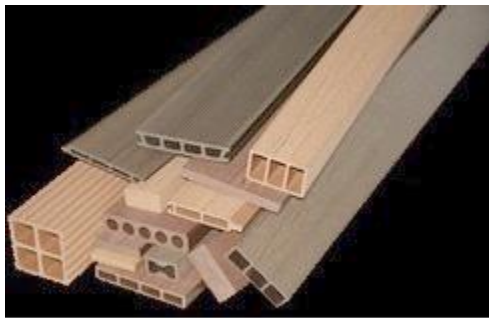
ნახ. 1

(ანელებს) მათ დისლოკაციას მასალაში. მაქსიმალური სიმტკიცე მიიღწევა ნაწილაკების თანაბარი განაწილებისას მატრიცაში, როცა ნაწილაკების ზომებია 10-500 ნმ, ხოლო მათ შორის დაცილებაა 100-500 ნმ; ნაწილაკების შემცველობა განმტკიცების მეორე ფაზაში შეადგენს მოცულობის 5-10%-ს. კ. დ.-გ. მიღება შესაძლებელია ტექნიკაში გამოყენებული ნებისმიერი ლითონისა და მისი შენადნობისაგან. პრაქტიკაში ყველაზე მეტადაა გავრცელებული კომპოზიტები

ალუმინის საფუძველზე (ნახ. 1. ალუმინის კომპოზიტური დისპერსიულ-განმტკიცებელი პანელები). დიდი პერსპექტივები აქვს აგრეთვე ნიკელის საფუძველზე მიღებულ დისპერსიულ-განმტკიცებულ კომპოზიტებს.

კომპოზიტი ლითონური მატრიცით – კომპოზიტური (კომპოზიციური) მასალა შედგენილი ლითონური მატრიცით (უპირატესად Al, Mg, Ni და მათი შენადნობები), განმტკიცებელი მაღალი სიმტკიცის ბოჭკოებით ან თხელდისპერსიული მხელდნობადი ნაწილაკებით, რომლებიც არ იხსნება ძირითად ლითონში (დისპერსიულ-განმტკიცებელი მასალები). ლითონის მატრიცა კრავს ბოჭკოებს (დისპერსიულ ნაწილაკებს) ერთ მთლიანად. ბოჭკოები (დისპერსიული ნაწილაკები – შემავსებელი) პლუს შემკვრელი (მატრიცა), რომლებიც ქმნიან ამა თუ იმ კომპოზიციას, ერთობლიობაში წარმოადგენენ კომპოზიტურ მასალებს.

კომპოზიტი მერქან-პოლიმერული (თხევადი მერქანი, პოლიმერული ფიცარი, მერქანპოლიმერი, მერქანპლასტიკი) – ერთგვაროვანი მასა, მიღებული პოლიმერისა და ხის ფქვილის (ან წვრილფრაქციული მერქნის) შერევით. ასეთი მასალისაგან დამზადებული ნაკეთობა პრაქტიკულად არ განსხვავდება ნატურალური მერქნისაგან არც გარეგნობითა და არც სუნით; გამოირჩევა მაღალი სიმტკიცით, ცვეთამედეგობით, არ ლპება, არ ედება ობი და სოკო, ხანგრძლივი დროით ინარჩუნებს გეომეტრიულ ფორმასა და ფერს; არ კარგავს საექსპლუატაციო თვისებებს არც ძალიან მაღალი და არც ძალიან დაბალი ტემპერატურის პირობებში. კ. მ.-პ. ამზადებენ სატერასე ფიცრებს, საიდინგს, საბაღე ფილებს, თამასოვან ღობესა და სხვადასხვა პროფილს (ნახ. 1). მისი წარმოება პირველად დაიწყო შვედეთში 1977 წელს. მერქან-პოლიმერული კომპოზიტების საფუძვლად უპირატესობა ენიჭება პოლიეთილენს, პოლიპროპილენსა და პოლივინილქლორიდს. კ. მ.-პ. გამოყენება ძირითადად მიზანშეწონილია ღია ცის ქვეშ განთავსებულ ნაგებობებში, როგორცაა: ტერასა (ნახ. 2), ვერანდა, აივანი, პავილიონი, ფანჩატური, კიბე, საბაღე ბილიკი და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

კომპოზიტი მონოტროპიული – კომპოზიტი, რომელშიც ბოჭკოები ერთი მიმართულებითაა განლაგებული.

კომპოზიტი ტიტან-ტანტალ-ვოლფრამის – სამფაზა შეცხოვრილი კომპოზიტური მასალა კობალტის მატრიცითა (შემკვრელით) და ვოლფრამის, ტანტალისა და ტიტანის კარბიდით (კობალტში შერეული მყარი ხსნარი სამი მეტალით). კომპოზიტი ხასიათდება მაღალი სისალით, სიმტკიცით მაღალ ტემპერატურაზე, წინაღობით ჟანგვისადმი, აბრაზიული მდგრადობითა და ცვეთამედეგობით; ყველა შენადნობისაგან გამოირჩევა საჭრელი ინსტრუმენტის ნაწიბურის სიმტკიცით.

კომპოზიტიური ბამბუკის პარკეტი – მზადდება ე.წ. OSB (იხ. ფილა ხის ორიენტირებული) ტექნოლოგიით ბამბუკის ბოჭკოს გამოყენებით, რომლის საშუალებით მიიღება ეკოლოგიურად სუფთა, ლამაზი და მტკიცე პროდუქტი. თავიდან ბამბუკის ლამელები ბოჭკოს დონემდე ნაწევრდება. მიღებული მასა მუშავდება ნაჯერი ორთქლით, შრება (ტენიანობის 6-8%-მდე) და იჟლინთება ბამბუკის ბუნებრივი ფისისმაგვარი ეკოლოგიურად სუფთა კომპოზიტიური შენაერთით. კომპოზიტი ავსებს ბოჭკოების არხებსა და არხთაშორის სივრცეს. დაწნეხვის შემდეგ მიიღება მდგრადი და ტენმედეგი მასალა, რომლისგან მზადდება პარკეტი. ლაქით დაფარვა ხდება ქარხნული წესით ადგილზე, რისთვისაც გამოიყენება ურეთანშემცველი ლაქი. ეს პროცესი საგრძნობლად აიაფებს პარკეტის დაგების ხარჯებს, რადგან დაგებული პარკეტი არ საჭიროებს მოხვეწასა და ლაქის წასმას. კომპოზიტიური პარკეტის დაგება მიმდინარეობს იმავე ტექნოლოგიითა და დამხმარე მასალებით, როგორც ჩვეულებრივი პარკეტის (ცემენტი – წებო – პარკეტი; ცემენტი – ხის ძელები – პარკეტი დალურსმნით და ცემენტი – ჰიდროიზოლაცია – ფანერა – წებო – პარკეტი დალურსმნით).

კომპოზიტიური ბამბუკის ფიცარი – ინოვაციური პროდუქტი, რომელიც მიიღება ბამბუკის დანაწევრებული ბოჭკოების (60%) შერევით მაღალი წნევის პოლიეთილენთან (30%) საღებავისა და სხვა სპეციალური დანამატებით. წარმოების პროცესში კომპოზიტიურ ნარევეს ამუშავებენ მაღალი წნევისა და ტემპერატურის პირობებში და ამზადებენ პროფილს მოცემული მახასიათებლებით. ასეთი მასალა გამოირჩევა მაღალი მედეგობით ულტრაიისფერი სხივების, ატმოსფერული ზემოქმედების, ტენის, ლპობის, ბიომავნებლების მიმართ; არ საჭიროებს დამატებით დამცავ მასალებსა და გახეხვას. იწარმოება გერმანიაში. გამოდის ზომებით 21×140×2900 მმ. გამოიყენება ღია ცის ქვეშ ტერასების, ეზოების, ფანჩატურების, ბილიკების, სკვერებისა და მისთ. მოსაწყობად (ნახ. 1).

ნახ. 1

კომპოზიტიური მასალა (კომპოზიტი) – ხელოვნურად შექმნილი არაერთგვაროვანი უწყვეტი მყარი მასალა, რომელიც შედგება ორი ან მეტი კომპონენტისაგან, რომლებიც ზუსტი საზღვრებითაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. კომპოზიტების უმრავლესობაში (გარდა ფენოვანის) კომპონენტები შეიძლება დაიყოს მატრიცად (შემკვრელი) და მარმირებელ ელემენტებად (შემვსები). კონსტრუქციული დანიშნულების კომპოზიტებში მარმირებელი ელემენტები უზრუნველყოფს მასალის მექანიკურ მახასიათებლებს (სიმტკიცე, სიხისტე და ა.შ.), ხოლო მატრიცა – დაარმირებული ელემენტების ერთობლივ მუშაობას და მათ დაცვას მექანიკური დაზიანებისა და ქიმიურად აგრესიული გარემოსაგან. კ. მ. დამზადებული ნაკეთობის მახასიათებლები და თვისებები დამოკიდებულია საწყისი კომპონენტების შერჩევასა და მათი შეერთების ტექნოლოგიაზე. კომპოზიციის შესაქმნელად გამოიყენება სხვადასხვა ტიპის მარმირებელი შემვსები და მატრიცები. ესენია:

ნახ. 1

გეტინაქსი და ტექსტოლოთი (ფენოვანი პლასტიკები ქალაქისა და ქსოვილისაგან შეწებებული თერმორეაქტიული წებოთი), მინა- და გრაფიტოპლასტი (ქსოვილი ან დახვეული ბოჭკო მინისა და გრაფიტისაგან შეერთებული ეპოქსიდური წებოთი), ფანერა, ბულატი (ერთ-ერთი უძველესი კომპოზიტური მასალა, რომელშიც მაღალნახშირბადიანი ფოლადის უთხელესი ფენები ან უწვრილესი ძაფები "შეწებებულია" რბილ მცირენახშირბადიან რკინასთან). არსებობს აგრეთვე მასალები, რომლებშიც მაღალი სიმტკიცის შენადნობების წვრილი ბოჭკოები ამოვსებულია თხევადი ალუმინის მასით. გავრცელებულია კ. მ. შემდეგი სახეები: ბოჭკოვანი, ფენოვანი (ნახ. 1); პოლიმერული, კერამიკული, ლითონის მატრიცით და სხვ. დადებითი თვისებები: მაღალი ხვედრითი სიმტკიცე, სიხისტე, ცვეთამედეგობა, დადლილობითი სიმტკიცე და სიმსუბუქე. კ. მ. შეიძლება დამზადდეს სტაბილური გეომეტრიული ზომების კონსტრუქციები. ნაკლოვანებები: მაღალი ფასი, ანიზოტროპიულობა, დაბალი დარტყმითი სიბლანტე, მაღალი ხვედრითი მოცულობა, ჰიგროსკოპულობა, ტოქსიკურობა, დაბალი საექსპლუატაციო ტექნოლოგიურობა და სხვ. გამოყენების სფერო: რკინაბეტონის კონსტრუქციები, მინაპლასტიკის ნაკეთობები, საავტომობილო საბურავები, ლითონ-კომპოზიტები, სპორტული ველოსიპედები, თხილამურები, ჰოკეიჯოხები (ჰოკეის), ციგურები, კანოე, ბაიდარკები, სარბოლო ავტომობილებისა და მოტოციკლების ძარის დეტალები, მუზარადები, შიგაწვის ძრავის დეკორატიული და ბარბაცები და სხვ.

კომპოზიცია (ძვ. ფრანგ. composition შედგენა, შეთანხმება; თხზულება, ლიტერატურული ნაწარმოები; მოგვარება, მოწესრიგება<ლათ. compositio ერთად დადება, მოწესრიგება, შეერთება, შეთანხმება; თხზულება<compōnere ერთად დადება; რამდენიმე ნაწილისგან ერთი მთლიანის აწყობა<<com- -თან, ერთად და pōnere დადება, მოთავსება) – 1. შერწყმა, შედგენა, შეერთება ცალკეული ნაწილისა ერთ მთლიანობაში რაიმე იდეის შესაბამისად; 2. სხვადასხვა ლითონის შენადნობი; 3. თემით, სიუჟეტით გაერთიანებულ ლიტერატურულ, მუსიკალურ ნაწარმოებთა ან მათ ნაწილთა შეხამება, შეკავშირება; 4. საჭადრაკო (ან საშაშო) ამოცანებისა და ეტიუდების შედგენა.

კომპონენტი [ლათ. componens (componentis) შემადგენელი] – რაღაცის შემადგენელი ნაწილი, ელემენტი; ანუ ერთ-ერთი იმ ელემენტებიდან, რომელთა ერთობლიობა განსაზღვრავს მოცემულ მათემატიკურ ობიექტს. მაგ., ვექტორის კოორდინატებს, ჯამის შესაკრებს, ნამრავლის თანამამრავლს, შესაბამისად, ვექტორის, ჯამის, ნამრავლის კომპონენტები ეწოდება. დრეკადობის თეორიაში იხმარება ტერმინები: "ძაბვის კომპონენტები", "დეფორმაციის კომპონენტები" და სხვ. არსებობს კომპონენტის სახეობები: აქროლადი, ბეტონის, გამოსახულების, დამოუკიდებელი, დულაბის, ვექტორის, კავშირის, კონტრვარიანტული, მალეგირებელი, სუსტმდულარე, სუფთა, ტენზორის, ფერთი, შემღწევი, შენადნობის, ძლიერმდულარე, ხსნარისა და სხვ.

კომპოსტერი (იტალ. composta<ლათ. compositus შედგენილი) – ხელსაწყო (აპარატი), რომლის საშუალებითაც სამგზავრო ბილეთებზე, საბანკო რეკვიზიტებზე და სხვა დოკუმენტებზე გაჩხვლეთით სვამენ საკონტროლო ნიშნებს, (მაგ., რკინიგზის ბილეთებზე – გასვლის თარიღს, დროს, მატარებლის ნომერს და მისთ).

კომპოსტი – წყლის ქვეშ მიწასთან შერეული დამპალი ნარჩენი.

კომპოსტირება – კომპოსტერით რაიმე ნიშნის დასმა.

კომპრესია (ლათ. compressio კუმშვა<com- -თან, ერთად, ძვ. ფრანგ. press დაწნეხა და -ion ბოლოსართი) – ჰაერის, აირის ან საწვავი ნარევის შეკუმშვა (ცილინდრებში).

კომპრესორი (ლათ. compressus შეკუმშვა) – ჰაერის, გაზის, ორთქლის შესაკუმში მანქანა ჰარბი წნევით არა ნაკლები 0,2 მპა. ჰაერის მცირე წნევით (0,2 მპა-მდე) შესაკუმში მანქანას მიეკუთვნება ვენტილატორი. კ. აგებულების მიხედვით არსებობს: მოცულობითი (დგუშიანი და როტაციული), რომელშიც გაზის შეკუმშვა ხორციელდება ჩაკეტილი მოცულობის შემცირებით (ნახ. 1. კომპრესორი დგუშიანი); ფრთიანი (ცენტრიდანული და ღერძული), რომელშიც აირზე ძალოვანი ზემოქმედება ხორციელდება მბრუნავი ფრთებით, და ჰავლური, რომლის მოქმედების პრინციპი ჰავლური ტუმბოების ანალოგიურია.

ნახ. 1

კომპრესორი აირული – კომპრესორი აირის ან აირების ნარევის შეკუმშვისათვის (ჰაერის გარდა). აირის სახეობის მიხედვით განასხვავებენ ჟანგბადის, წყალბადის, ამიაკისა და სხვ. სახის კომპრესორს. კომპრესორს, რომელიც ახდენს აირის შეკუმშვას შენაცვლებით ეწოდება მრავალმიზნობრივი, ხოლო სპეციალურ კომპრესორს ერთდროულად სხვადასხვა აირის შეკუმშვისათვის – მრავალსამოსამსახურო. კომპრესორს, რომელშიც ხდება აირის შეკუმშვა სამუშაო ციკლის ერთ-ერთ სტადიაზე მაინც, აქვს კრიოგენული (დაბალი) ტემპერატურა.

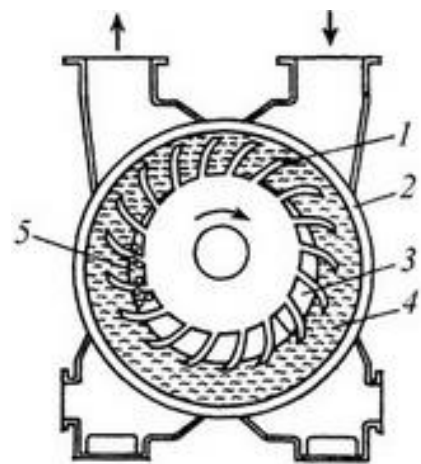
კომპრესორი აქსიალურ-დგუშიანი – დგუშიანი კომპრესორი მოძრაობის მექანიზმით, რომლის ლილვის ბრუნვის ღერძი პარალელურია სამუშაო ცილინდრების ღერძების ან ადგენს მასთან კუთხეს არაუმეტეს 45°.

კომპრესორი დგუშ-მემბრანული – კომბინირებული კომპრესორი, რომლის საფეხურის ერთი ნაწილი დგუშის, ხოლო მეორე – მემბრანის ტიპისაა.

კომპრესორი დგუშიანი – მოცულობითი მოქმედების კომპრესორი, რომელშიც სამუშაო მოცულობების ცვლადობა ხდება დგუშებით, რომლებიც ასრულებენ სწორხაზოვან უკუქცევით-წინსვლით მოძრაობას.

კომპრესორი დინამიკური მოქმედების – კომპრესორი, რომელშიც სამუშაო პროცესი მიმდინარეობს შესაკუმში აირის უწყვეტ ნაკადზე დინამიკური ზემოქმედებით. თუ ეს ზემოქმედება ხდება ცხაურის ფრთების ბრუნვით, მას ეწოდება ტურბოკომპრესორი.

კომპრესორი თხევად-რგოლური – როტორული კომპრესორი, რომლის გამოჩარხულ ცილინდრულ კორპუსში ბრუნავს ექსცენტრულად დაყენებული როტორი, რომელიც არის ლილვი მასზე უძრავად დამაგრებული რადიალური ან აღუნული ფრთებით, ხოლო ღრეჩო ფრთების ბოლოებსა და ცილინდრის შიგა ზედაპირს შორის შემჭიდროებულია თხევადი რგოლის მეშვეობით, რომელიც ფორმირდება

ნახ. 1

როტორის ფრთების ბრუნვითა და ცენტრიდანული ძალებით (ნახ. 1. კომპრესორი თხევად-რგოლური: 1-ფრთებიანი როტორი; 2-კორპუსი; 3-შემწოვი სარკმელი; 4-სამუშაო სითხე; 5-დაჭირხნის სარკმელი). თუ შესამჭიდროებელ სითხედ გამოყენებულია წყალი, მაშინ მას ეწოდება წყალრგოლური კომპრესორი.

ნახ. 1

კომპრესორი კბილანური – როტორული კომპრესორი ორი როტორით, რომელსაც აქვს პროფილის კბილანური შეერთება (ნახ. 1).

ნახ. 1

კომპრესორი მემბრანული – მოცულობითი მოქმედების კომპრესორი, რომელშიც სამუშაო კამერის მოცულობის ცვლილება ხორციელდება ციკლურად რხევადი მემბრანით (ნახ. 1).

ნახ. 1

კომპრესორი მოცულობითი მოქმედების – კომპრესორი, რომელშიც სამუშაო პროცესი ხორციელდება სამუშაო კამერების მოცულობის ციკლური ცვლილებით (ნახ. 1).

ნახ. 1

კომპრესორი რადიალური – ტურბოკომპრესორი, რომელშიც ნაკადს მბრუნავი ცხაურის ფრთებში მერიდიანულ სიბრტყეში უპირატესად აქვს რადიალური მიმართულება (ნახ. 1).

კომპრესორი როტორულ-დგუმიანი – როტორული კომპრესორი, რომელშიც კორპუსის შიგა ზედაპირსა და როტორს მიცემული აქვთ სპეციალური პროფილი და როტორის ბრუნვის ღერძი ირგვლივ შემოუბრუნეს გაჩარხული ცილინდრის ღერძს (ნახ. 1).

ნახ. 1

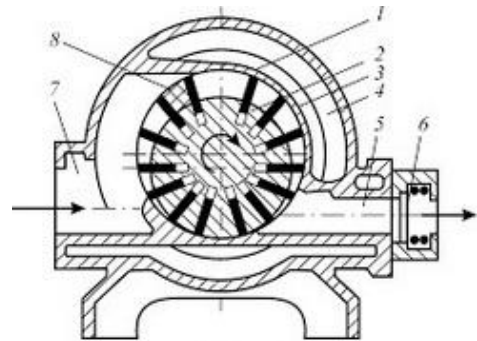

ნახ. 1

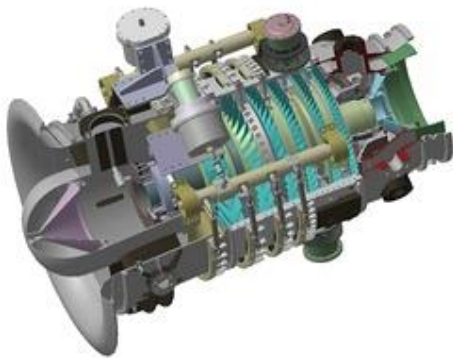
როტორული – მოცულობითი მოქმედების კომპრესორი (ნახ. 1), რომელშიც სამუშაო კამერები იქმნება კორპუსის გამოჩარხვით და მასში განთავსებული როტორით (როტორებით). კ. რ. ერთი როტორით ეწოდება ერთროტორიანი, ორი და მეტი როტორით – მრავალროტორიანი. თუ კომპრესორი ერთ კორპუსშია მოთავსებული, მაშინ მას ეწოდება ერთკორპუსიანი (ერთცილინდრიანი), ხოლო თუ განთავსებულია ორ ან მეტ დამოუკიდებელ კორპუსში – მრავალკორპუსიანი (მრავალცილინდრიანი).

კომპრესორი უზეთო – სპეციალური დგუმიანი კომპრესორი უზეთო ცილინდრებითა და ჩობალებით ან როტორული კომპრესორი კუმშვის ღრუში ზეთის მიუწოდებლად.

კომპრესორი ფირფიტოვანი – როტორული კომპრესორი, რომლის გამოჩარხულ ცილინდრულ კორპუსში ბრუნავს ექსცენტრულად დაყენებული როტორი, რომელიც წარმოადგენს ლილვს მასზე დამაგრებული რადიალური ან წრიული მოქნილი ფირფიტებით (ნახ. 1. კომპრესორი ფირფიტოვანი: 1-კორპუსი; 2-როტორი; 3-ფირფიტა; 4-პერანგი; 5-დაჭირხვნის სარკმელი; 6-სარქველი; 7-შემწოვი სარკმელი; 8-კუმშვის კამერა).

ნახ. 1

ნახ. 1

კომპრესორი ღერძული – ტურბკომპრესორი, რომლის ფრთების მბრუნავ ცხაურში, მერიდიანულ სიბრტყეში, ნაკადი მიმართულია ღერძის გასწვრივ (ნახ. 1).

კომპრესორი ცენტრიდანული – რადიალური კომპრესორი, რომლის ფრთების მბრუნავ ცხაურში,

მერიდიანულ სიბრტყეში, ნაკადი მიმართულია ცენტრიდან პერიფერიისაკენ.

კომპრესორი ცენტრისკენული – რადიალური კომპრესორი, რომლის ფრთების მბრუნავ ცხაურში, მერიდიანულ სიბრტყეში, ნაკადი მიმართულია პერიფერიიდან ცენტრისაკენ.

კომპრესორი ხრახნული – როტორული კომპრესორი, რომელშიც სამუშაო კამერას ქმნის კორპუსი და სხვადასხვა პროფილის კბილებიანი ხრახნული როტორი (ნახ. 1).

ნახ. 1

კომუნა – 1. საფრანგეთსა და ზოგ სხვა ქვეყანაში ძირითადი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული, რომლის გამგებლობაში შედის ბუნების დაცვა, სამაშველო სამსახურის ორგანიზება, სამოქალაქო თავდაცვა, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი და სხვ.; 2. საერთო ქონების მქონე კოლექტივი ადამიანებისა, რომლებიც ერთად ცხოვრობენ და შრომობენ.

კომუნალური – საერთო, ზოგადი, საქალაქო მეურნეობასთან დაკავშირებული.

კომუნალური მანქანა – კომუნალური მეურნეობის მანქანა, რომელიც გამოიყენება დასახლებული პუნქტების, საზოგადოებრივი დანიშნულების სათავსების, ტანსაცმლისა და თეთრეულის ქიმიური წმენდის დაწესებულებების, გზების, ტროტუარების და ა.შ. სანიტარული გაწმენდისა და დასუფთავებისათვის, აგრეთვე მცირე მანძილზე ტვირთის გადასატანად.

კომუნიკაცია (ლათ. communicatio შეტყობინება, გადაცემა) – 1. ერთი ადგილის მეორესთან დამაკავშირებელი გზა ან კავშირგაბმულობის საშუალება (მაგ., ქალაქის კომუნიკაციები, ფრონტის კომუნიკაციები და სხვა); 2. ენის საშუალებით აზრების გადაცემა, ურთიერთობა; 3. კომპ. ნიშნების, შეტყობინებების ან სხვა ინფორმაციის გაცვლა ორ ან მეტ პიროვნებას შორის. კომპიუტერულ მეცნიერებაში ის არის ტერმინი, რომელიც აღწერს ინფორმაციის ან მონაცემთა გაცვლას ერთი კომპიუტერიდან (მოწყობილობიდან) მეორე კომპიუტერზე (მოწყობილობაზე).

კომუნიკაციის ტრასა – არასატყეო მიწების კატეგორია, რომლებიც ქმნის ზოლებს, გაჭრილს ტყის ფონდის ტერიტორიაზე, კომუნიკაციების (მილსადენები, კავშირგაბმულობის ხაზები, ელექტროკაბელები და სხვ.) გაყვანის მიზნით.

კომუტატორი (ლათ. commutare ვცვლი) – ადგილობრივი სატელეფონო სადგურის სახეობა, სადაც აზონენტებთან დაკავშირება არამექანიზებულია.

კომფორტი (ლათ. confortare გამაგრება) – კეთილმოწყობილი ყოფაცხოვრების პირობების ერთობლიობა; ბინების, საზოგადოებრივი დაწესებულებების, მიმოსვლის საშუალებების (ავტომობილი, მატარებელი, თვითმფრინავი, გემი და მისთ.) კეთილმოწყობა.

კომფორტული ზონა – 1. ზონა, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ორგანიზმში წარმოქმნილი სითბოს გაცემას გარემოზე; 2. სივრცე, სადაც ადამიანი კარგად გრძნობს თავს.

კომფორტული პირობები – გარემო პირობები, რომლებიც განაპირობებენ ადამიანის ორგანიზმში ნივთიერებათა ოპტიმალურ ცვლას, რომლის დროსაც არ აღინიშნება არასასიამოვნო შეგრძნებები და თერმორეგულაციის სისტემის დაძაბვა.

კონგლომერატი (ლათ. conglomerātus შეჯგუფებული, შემჭიდროებული, შემკვრივებული<conglomerāre<con- ერთად და glomus, glomer- ბურთი) – 1. სამთო ქანი, რომელიც შედგება ერთმანეთთან შეერთებული (შეცხოვნილი, შეცემენტებული) სხვადასხვა ზომისა და ფორმის ნატეხებისაგან. კ. ფორმაციასთან ხშირად დაკავშირებული ოქროს, პლატინის, ურანის და სხვა სასარგებლო წიაღისეულის ადგილმდებარეობა; 2. სხვადასხვა დარგის საწარმოების გაერთიანება, რომლებიც ერთმანეთთან პირდაპირი წარმოებრივი კოოპერაციით არ არიან დაკავშირებული.

კონგლომერაცია – რაიმე ნაწილაკების ან საგნების ისეთი შეკავშირება, როდესაც ისინი ინარჩუნებენ თავიანთ თვისებებსა და ნიშნებს.

კონგრუენტული [ლათ. congruens (congruentis) თანხვედნილი] – რაც ერთიმეორეზე დადებისას ერთმანეთს ემთხვევა (ითქმის გეომეტრიულ ფიგურებზე).

კონგრუენტულობა – გეომეტრიული ტერმინი, რომელსაც ელემენტარულ გეომეტრიაში იყენებენ ფიგურათა ტოლობის აღსანიშნავად; იგი ითვლება ელემენტარული გეომეტრიის ერთ-ერთ ძირითად ცნებად. მაგ., ორ ფიგურას ეწოდება კონგრუენტული, თუ ერთ-ერთი მათგანის მეორეში გადაყვანა შეიძლება მოძრაობის საშუალებით.

კონდენსატი ბოზე-აინშტაინის – კონდენსატი, რომელიც მიიღება ბოზე-აირის გაცივებით აბსოლუტურ ნულ ტემპერატურამდე.

კონდენსატი (ლათ. condensatum შესქელებული) – პროდუქტი, მიღებული ორთქლის კონდენსაციის შედეგად, რაც გამოიხატება მისი აირადი მდგომარეობიდან თხევადში გადასვლით.

კონდენსატორი (ლათ. condense გასქელება, გამკვრივება) – 1. ორგანომყვანიანი პასიური ელექტრონული კომპონენტი, რომელიც ელექტრულ სქემებში ელექტროტევადობის ფუნქციას ასრულებს და განკუთვნილია ელექტრომუხტის დასაგროვებლად. შედგება ლითონის ფირიტებისაგან (ელექტროდებისაგან) და მათ შორის მოთავსებული საიზოლაციო მასალისაგან (დიელექტრიკისაგან). ელექტროქსელში ჩართვისას, ფირფიტებზე ელექტროპოტენციალის დაგროვება ხდება, ქსელიდან გამორთვის შემდეგ კი ეს პოტენციალი ფირფიტებზე ინახება და მისი დაბრუნება მხოლოდ მოკლე ჩართვით შეიძლება. გამოიყენება ელექტროტექნიკაში; 2. მოწყობილობა, რომელშიც ორთქლის კონდენსაცია ხდება. არსებობს ორი ტიპის: ზედაპირული და შემრევი. გამოიყენება სამაცივრო ტექნიკაში, საქვებე მეურნეობასა და სხვ.

კონდენსაცია – 1. შესქელება, გამკვრივება; დაგროვება (მაგ., ენერჯის); 2. ორთქლის ან აირის სითხედ გადაქცევა. კონდენსაციის სახეებია: დაფრაქციებული, კაპილარული, ნაწილობრივი, ორთქლის, რეტროგრადული, შებრუნებული, წვეთური, ჰაერისა და სხვ.

კონდიცია (ლათ. conditio პირობა, მდგომარეობა) – ნორმა, სტანდარტი, რომელსაც, სახელშეკრულებო პირობების თანახმად, უნდა შეესაბამებოდეს ესა თუ ის საქონელი.

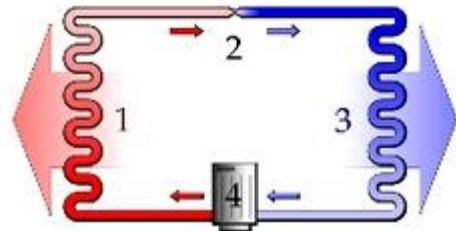
კონდიციონერი (ლათ. conditio პირობა, მდგომარეობა) – აგრეგატი ბინებში, სახლებში (ნახ. 1), ოფისებში, ავტომობილებში კლიმატური პირობების ოპტიმიზაციისათვის, ასევე შენობებში ჰაერის გასუფთავებისათვის არასასურველი ნაწილაკებისაგან. არსებობს კონდიციონერის

ნახ. 1

სახეობები: ცენტრალური, პრეციზიული და ავტონომიური. ჰაერის კონდიციონერს, რომელიც მუშაობს გარე ჰაერზე, უწოდებენ ჰაერმიწოდებადს; შიგა ჰაერზე – რეცირკულაციურს; გარე და შიგა ჰაერის ნარევიზე – კონდიციონერს რეცირკულაციით. კ. მუშაობის პრინციპული სქემა შემდეგია (ნახ. 2). კონდიციონერის მუშაობის პრინციპული სქემა: 1-კონდენსატორი; 2-თერმორეგულირებადი სარქველი; 3-ამორთქლებელი; 4-კომპრესორი): კომპრესორი – კუმშავს სამუშაო გარემოს – მაცივარ აგენტს (როგორც წესი – ფრეონი) და ხელს უწყობს მის მოძრაობას მაცივრის კონტურში; კონდენსატორი – (რადიატორი),

რომელიც მდებარეობს გარე ბლოკში, ახდენს ფრეონის გადასვლას აირის მდგომარეობიდან თხევად ფაზაში (კონდენსაცია). მაღალი ეფექტურობისა და ხანგრძლივი ექსპლუატაციისათვის უპირატესად მას ამზადებენ სპილენძის ან ალუმინისაგან; ამორთქლებელი (რადიატორი), რომელიც მდებარეობს შიგა ბლოკში და ფრეონი გადაჰყავს თხევადი ფაზიდან აიროვანში (აორთქლება). მასაც ამზადებენ სპილენძის ან ალუმინისაგან; თერმორეგულირებადი სარქველი – მილსადენური დროსელი, რომელიც ამცირებს ფრეონის წნევას ამორთქლებლის წინ; ვენტილატორი – ჰაერის ნაკადით უბერავს ამორთქლებელს და კონდენსატორს.

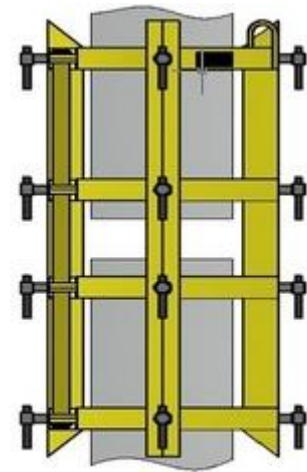

ნახ. 2

კონდიციონერა ჰაერის – საწარმოო და საზოგადოებრივ სათავსებში გარკვეული კლიმატური პირობების ავტომატური დაცვა.

კონდუქტომეტრია (ლათ. conductor გამყოლი და ბერძ. métron გაზომვა) – ანალიზის ელექტროქიმიური მეთოდი, რომელიც დაფუძნებულია ხსნარების ელექტროგამტარობის გაზომვაზე. გამოიყენება მარილების, მჟავების, ფუძეების ხსნარების კონცენტრაციის გასაზომად, ზოგიერთი კი სამრეწველო ხსნარის შედგენილობის კონტროლისათვის.

კონდუქტორი (ლათ. conductor გამყოლი) – მდგრადი სივრცითი სამონტაჟო მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება კონსტრუქციის ერთი ან რამდენიმე ელემენტის დროებით დამაგრებისა და

ნახ. 1

საპროექტო მდგომარეობაში მოსაყვანად (ნახ. 1. სვეტის სამონტაჟო კონდუქტორი).

კონვეიერი (ინგლ. conveyor<convey გადატანა) – ტრანსპორტიორი, უწყვეტი მოქმედების დანადგარი, რომელიც განკუთვნილია ფხვიერი, ნაჭროვანი (ნატეხოვანი) ან საცალო ტვირთების გადასადგილებლად (ნახ. 1). კლასიფიცირდება წვევისა და ტვირთმზიდი ორგანოების მიხედვით. განასხვავებენ კონვეიერს ლენტური, ჭავლური, ბაგირული და სხვა წვევის ორგანოებითა და წვევის ორგანოების გარეშე – ვიბრაციული, ინერციული, მუხლუხა, ხრახნული და სხვ. ტვირთმზიდი ორგანოს მიხედვით – დისკოიანი, ლენტაიანი, ურიკიანი, ფირფიტებიანი, ციცხვიანი, ხვეტიებიანი და სხვ. კ. გამოიყენება მრეწველობის სხვადასხვა დარგში დატვირთვა-გადატვირთვის სამუშაოებზე, უწყვეტი ტექნოლოგიური პროცესების უზრუნველსაყოფად, ნაკადურ წარმოებაში (მაგ., რკ.ბ.-ის ნაკეთობების) რიგი ოპერაციების მიმდევრობით შესრულებისას. კ. წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად საშუალებას წარმოების კომპლექსური მექანიზაციისა და ავტომატიზაციისათვის.

ნახ. 1

ნახ. 2

კონვენცია (ლათ. conventio შეთანხმება, ხელშეკრულება) – საერთაშორისო ხელშეკრულება ამა თუ იმ სპეციალურ საკითხზე (მაგ., კონვენცია საავტორო უფლების შენარჩუნების შესახებ; სარკინიგზო, საფოსტო-სატელეგრაფო კონვენცია და ა.შ.

კონვერსია (ლათ. conversio შეცვლა, გადაცვლა) – 1. საზოგადოებრივი წარმოების გარდაქმნა; 2. სამხედრო წარმოების გარდაქმნა სამოქალაქო პროდუქციის წარმოებად.

კონვერსია აირების – აირების გადამუშავების პროცესი საწყისი აირის შედგენილობის შეცვლის მიზნით.

კონვერსია ვალუტის – ერთი ქვეყნის ვალუტის მეორე ქვეყნის ვალუტაზე გაცვლის (კონვერსიის) შესაძლებლობა მოქმედი ვალუტის კურსით; ოქროს სტანდარტის დროს – საბანკო ბილეთების ოქროზე გადახურდავების სხვადასხვა ფორმა.

კონვერსია პროფესიული – კადრების მომზადების პროფილის შეცვლა.

კონვერსია სამრეწველო – მრეწველობის გარდაქმნა.

კონვერსია სესხის – ადრე აღებული სესხის შეცვლა ახლით.

კონვერტირება – 1. მეტალ. თუჯის ან შტაინის კონვერტერში გაქრევა; 2. ამა თუ იმ ქვეყნის ვალუტის გადაყვანა უცხო ქვეყნის ვალუტაზე.

კონვექტორი (ინგლ. convector-ლათ. conveho მოტანა, მოზიდვა) – გასათბობი ხელსაწყო (ნახ. 1), რომელშიც სითბო თბომატარებელიდან ან გამაცხელებელი ელემენტიდან გასათბობ სათავსს გადაეცემა კონვექციის გზით. კ. წარმოადგენს გარსაცმს, რომელშიც ქვევიდან შედის ოთახის ჰაერი, ხოლო ზევიდან ოთახში გამოდის გახურებული ჰაერი (გარსაცმში მოთავსებულია გამხურებელი ელემენტი).

ნახ. 1

კონვექცია (ლათ. convectio მოზიდვა, მოტანა) – სითბოს ან ელექტრომუხტების გადატანა მოძრავი გარემოს (ჰაერის, ორთქლის, წყლის და მისთ.) დინების მიერ.

კონიმეტრი (ბერძ. konos კონუსი და métron გაზომვა) – 1. კონუსების გასაზომი ხელსაწყო; 2. ხელსაწყო საწარმოო შენობაში ან უბანზე ჰაერში მტვრის შემცველობის განსაზღვრისათვის, რომელიც წარმოებს ხელსაწყოში დალექილი მტვრის ნამცეცების რიცხვის დათვლით მიკროსკოპში.

კონიუქტურა (ლათ. conjunctura შეკავშირება, შეერთება) – 1. ნიშნების ერთობლიობა, რომელიც დამახასიათებელია გარკვეულ პერიოდში ეკონომიკის მდგომარეობისათვის; 2. ურთიერთდაკავშირებული პირობების ერთობლიობა, ჩამოყალიბებული ვითარება.

კონკორსი (ინგლ. concourse მოედანი, რომელსაც უერთდება რამდენიმე ქუჩა) – 1. მგზავრთა გამანაწილებელი დარბაზი სამოქალაქო დანიშნულების მსხვილ სატრანსპორტო ნაგებობებში (ვაგზალი, მეტროპოლიტენი და სხვ.); 2. ვაგზალის მთავარი ვესტიბული (ნახ. 1. ლონდონის ახალი რკინიგზის ვაგზალის კონკორსი, ინგლისი).

ნახ. 1

კონკრეტია (ლათ. konkretio შეზრდა, შედედება) – რადიალურ-სხივური აგებულების მომრგვალო ფორმის მინერალური აგრეგატი, რომელიც დანალექ ქანებსა და ფხვიერ ნალექებში წარმოიქმნება. ფორმის მიხედვით განარჩევენ სფეროსებრ, ელიფსოიდურ, ლინზისებრ და შეზრდილ კ. აქვს სხვადასხვა აგებულება: უხეშოლიანი, გლობალური და სხვ. ამ მინერალური წარმონაქმნების ზომები იცვლება მმ-დან რამდენიმე სმ-მდე, ზოგჯერ 1 მ-საც აღწევს. შემადგენლობით არის კარბონატული – Fe, Mn, Si და AL ჟანგეულების, სულფატებისა და სულფიდების კონკრეციები. კ. უმეტესად დიაგენეზის პროცესში წარმოიქმნება. ოკეანის ფსკერზე გავრცელებულია რკინა-მანგანუმის კ., რომელთაც სამრეწველო მნიშვნელობა აქვს.

კონკურენტი (ლათ. concurrrens მოასპარეხე) – ზოგადი ცნება, რომელიც გამოიყენება ნებისმიერ დარგში; ეკონომიკაში, ხელოვნებაში და ა.შ. კონკურენტები შეიძლება იყვნენ როგორც ცალკეული პირები, ისე გარკვეული ჯგუფები, ფირმები, რომლებსაც აქვთ თავიანთი

ინტერესები საქმიანობის ნებისმიერ სფეროში, მაგრამ ერთდროულად დაინტერესებული არიან საერთო მიზნის მიღწევით. სიტყვა "კონკურენტი" ხშირად იხმარება სამეურნეო საქმიანობაში მეტოქეობის გამოსახატავად.

კონკურენცია – 1. მეტოქეობა საქონლის წარმოებისა და რეალიზაციის ხელსაყრელი პირობებისთვის; 2. საბაზრო სიტუაცია, როდესაც ბაზარზე არის მრავალი მწარმოებელი (გამყიდველი) და მრავალი მომხმარებელი (მყიდველი); 3. მწარმოებლებს, გამყიდველებს, ნებისმიერ ეკონომიკურ, საბაზრო სუბიექტებს შორის შეჯიბრი უფრო მაღალი შემოსავლის, მოგების მიღების მიზნით; 4. არსებობისათვის ბრძოლის ცივილიზებული, ლეგალური ფორმა და საბაზრო ეკონომიკაში შერჩევის ერთ-ერთი ქმედითი მექანიზმი.

კონკურსი (ლათ. concursus შეხვედრა, შეხლა) – მშენებლობაში და საბინაო-კომუნალურ მეურნეობაში სამუშაოების შემსრულებლის გამოსავლენი მეთოდი, რომელიც უზრუნველყოფს კონტრაქტის შესრულების საუკეთესო პირობებს.

კონოიდა (ბერძ. kōnoeidēs<<kōnos ფიჭვის გირჩი, გირჩისმაგვარი ფიგურა, ბზრიალა, ჩიკორი და - oeidēs მსგავსი, მსგავსება, ფორმა<eidōs სახე, ფორმა) – ტანი, შექმნილი რამე მრუდ წირზე (ნახევარწრე, პარაბოლა, ჰიპერბოდა და სხვ.) მოძრავი სწორი ხაზით, რომელიც კვეთს ამ წირს (ნახ. 1).

ნახ. 1

კონოსამენტი – გემის მფლობელის მიერ გაცემული ხელწერილი (დოკუმენტი), რომელიც ტვირთის მფლობელს (გამგზავნს) ეძლევა იმის დასადასტურებლად, რომ ტვირთი მიღებულია საზღვაო გზით გადასაზიდად (სხვა საბირჟო საქონელთან და კონტრაქტებთან ერთად კ. შესაძლებელია გახდეს ბირჟაზე ვაჭრობის საგანი და იქცეს საქონელგანმანაწილებელ დოკუმენტად).

კონსალტინგი (ინგლ. consulting<ლათ. consultatio თათბირი) – სპეციალიზებული კომერციული ფირმების მიერ სამმართველო კონსულტაციების ჩატარება წარმოების მართვის ორგანიზაციისა და სრულყოფის სფეროში ახალშექმნილი საწარმოების საქმიანობის დაფუძნების, მარკეტინგული კვლევის მიზნით.

კონსერვაცია (ლათ. conservatio შენახვა) – მოქმედება, რომელიც მიმართულია ობიექტის ხანგრძლივი შენახვისკენ (მაგ., მერქანი, საკვები პროდუქტები, წარმოება, ისტორიული ძეგლი და სხვ.).

კონსერვაცია მანქანების – ტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს მანქანის გამართულ მდგომარეობაში შენახვას ხანგრძლივი დროით ან ტრანსპორტირებისას. კონსერვაციისას მანქანის დამუშავებულ ზედაპირებსა და შეერთებებს ფარავენ დამცავი აფსკით. კონსერვაცია არის აგრეთვე რაიმე სამუშაოს შეჩერება ხანგრძლივი დროით, მაგ., მშენებლობის. ასეთ შემთხვევაში უნდა მოხდეს შენობა-ნაგებობის კონსერვაცია წინასწარ შემუშავებული მეთოდით.

კონსიგნატი (ლათ. consignatio წერილობითი მტკიცებულება, დოკუმენტი) – საქონლის მფლობელი, რომელიც საზღვარგარეთ ყიდის საქონელს კომისიონერის მეშვეობით.

კონსიგნაცია (ლათ. consignatio წერილობითი მტკიცებულება, დოკუმენტი) – საქონლის უცხოეთში საკომისიო გაყიდვის ფორმა, რომლის დროსაც საქონლის მეპატრონე (კონსიგნატი) საქონელს უგზავნის უცხოეთში მყოფ პარტნიორს (კონსიგნატორს), რათა მან თავისი საწყობიდან მოახდინოს რეალიზაცია.

კონსისტენცია (ლათ. consistere შედგება) – 1. ცნება, რომელიც ახასიათებს ან ასახავს ბლანტი სიტყვების სისქელეს, ძრაობას, მათ შორის ბიტუმების, პასტების, საცხებისა და სხვ.; 2. ნივთიერების სიმკვრივის, სიბლანტის ხარისხი.

კონსისტენციის ერთეული – პირობითი სიდიდე, ცემენტის ცომის კონსისტენციის მახასიათებელი, რომელიც იზომება ანათვლით კონსისტომეტრის სკალაზე.

კონსისტომეტრი (ლათ. consisto ვარ და ბერძ. métron გაზომვა) – ხელსაწყო პირობით ფიზიკურ ერთეულებში სხვადასხვა კოლოიდური და ჟელესმაგვარი ნივთიერებების, აგრეთვე სუსპენზიური და ტლანქდისპერსიული გარემოს კონსისტენციის გასაზომად.

კონსოლი (მბჯენი, კრონშტეინი) (ფრან. console<sole<ლათ. solea ლანჩა ფეხსაცმლის) – 1. არქიტექტურულ-დეკორატიული ელემენტი, რომელიც გამოშვერილია კედლიდან და ასრულებს აივნის, პორტალის, კარნიზის, ქანდაკების საყრდენის ფუნქციას; 2. კოჭი, წამწე ან სხვა მზიდი კონსტრუქცია, რომელიც ერთი ბოლოთი დაყრდნობილია ჰორიზონტალურ ზედაპირზე, ხოლო მეორე ბოლო თავისუფალია (ნახ. 1); 3. შენობის გარე მზიდ კედელს გადაცილებული ნაშვერის დამჭერი კონსტრუქციული ელემენტი (ნახ. 2. კონსოლი შენობის ფასადზე, ინდიანაპოლისი, ინდიანას შტატი, აშშ). კონსოლის გაანგარიშება წარმოებს მისი გამოშვერილი ნაწილის წონასწორობის პირობების გათვალისწინებით. კ. ხშირად გამოიყენება შენობის ფასადზე მოსაპირკეთებელი ფილების დასამაგრებლად (მაგ., ვენტილირებადი ფასადი), ქვის წყობაში, ბურულის ფურცლების, სატელევიზიო ანტენებისა და თეფშების დასამონტაჟებლად, ტროლეიბუსის სადენებისა და მეტროს კაბელების დასაფიქსირებლად და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

კონსორციუმი (ლათ. consortium თანამონაწილეობა) – სამრეწველო კომპანიების, ფირმების ან ბანკების დროებითი შეთანხმება, გაერთიანება სესხის ერთობლივი გავრცელების, ფართო

მასშტაბის ფინანსური ან კომერციული ოპერაციების ჩატარების, მსხვილი სამრეწველო მშენებლობის ან კაპიტალტევადი პროექტის განხორციელებისათვის და ა.შ.

კონსტანტა [ლათ. constans (constantis) მუდმივი, უცვლელი] – მუდმივი სიდიდე. რომელიმე x სიდიდის მუდმივობას სიმბოლურად აღნიშნავენ $x = \text{const}$. მუდმივას ხშირად აღნიშნავენ k და c ასოებით. კონსტანტის მაგალითებია: წრეწირის სიგრძის შეფარდება მისი დიამეტრის სიგრძესთან, ევკლიდეს გეომეტრიაში ნებისმიერი სამკუთხედის კუთხეების სიდიდეთა ჯამი და სხვ.

კონსტრუქტივიზმი (ინგლ. constructivism<ლათ. constructio აგება, აშენება; დაწყობა) – პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ გავრცელებული მიმართულება არქიტექტურაში (ბაუჰაუსის სკოლის), რომელიც ითვალისწინებს, თანამედროვე საშენი მასალების გამოყენების პირობებში, შენობის ფორმების მიზანშეწონილობისა და ფუნქციური შინაარსის მაქსიმალურად რაციონალური გადაწყვეტების შერჩევას.

კონსტრუქტორი (ლათ. constructor მშენებელი) – 1. საინჟინრო-ტექნიკური განათლების მქონე პირი, რომელიც რისამე კონსტრუქციას ქმნის (ამუშავებს); 2. კომპლექტი ნაწილებისა და დეტალებისა, რომელთაგან ბავშვები აგებენ სხვადასხვა სათამაშო მანქანას, ნაგებობას; 3. სახაზავი შავი ფანქრის ნაირსახეობა.

კონსტრუქტორული დოკუმენტაცია – გრაფიკული და ტექსტური დოკუმენტები, რომელიც განსაზღვრავს ნაკეთობის სახეს, შემადგენლობას და შეიცავს აუცილებელ მონაცემებს მისი დამზადების, დამუშავების, კონტროლის, მიღების, ექსპლუატაციისა და რემონტის მიზნით.

კონსტრუქცია (ლათ. constructio შედგენა; აგება, აშენება; დაწყობა) – 1. შედგენა, აგებულება, სტრუქტურა, შენაერთი, კავშირი, მოწყობილობა; 2. რაიმე ნაგებობის, მექანიზმის შემადგენლობა, შემადგენელი ნაწილების ურთიერთგანლაგება; 3. შენობის ან ნაგებობის ცალკეული მზიდი ან არამზიდი ელემენტი – კოჭი, წამწე, კამარა, დგარი, ირიბანი, გრძივი, სარტყელი, საძირკველი, კედელი და სხვ. მშენებლობაში გამოყენებული კონსტრუქციების სახეებია: ანძური, არმოცემენტის, ასაწყობლოკიანი, ასაწყობი, ასაწყობ-მონოლითური, ბეტონის, დამონოლითებული, დაუშლელი, თაღისებრი, კამარისებრი, კარკასული, კიბის, კოლონის, კოჭისებრი, ლითონის, მზიდი, მონოლითური, მოქლონებიანი, მსუბუქი, ნაკვეთვანი, პლასტმასის, პნევმატიკური, რკინაბეტონის, საყრდენი, სვეტის, სტანდარტული, სტატიკურად რკვევადი, სტატიკურად ურკვევი, სტაციონალური, სხმული, ტენტოვანი, ფოლადის, ქვის, შედგენილი, შემომზღუდი, შემსუბუქებული, შენადული, შერეული, ჩარჩოსებრი, ძრავას, წამწის, წინასწარ დამაბული, ხის, ხისტი და სხვ.

კონსტრუქცია აგურის – აგურის კედელი.

კონსტრუქცია მასიური – კონსტრუქცია, რომლის გამოშრობის დია ზედაპირის ფართობის (m^2) ფარდობა მის მოცულობასთან (m^3), ტოლი ან ნაკლებია ორზე.

კონსტრუქცია პნევმატიკური – სამშენებლო კონსტრუქცია, რომლის მზიდუნარიანობა უზრუნველყოფილია ჰაერის შიგა ჭარბი წნევით. მისი ძირითადი ელემენტია გარსი, რომელშიც დაჭირხნილია ჰაერი (ნახ. 1). გარსის დასამზადებლად გამოიყენება პლასტმასის აფსკი ან ელასტიკური ჰაერგაუმტარი ქსოვილი. პ. კ. ხასიათდება სიმსუბუქით, სეისმოდგრადობით, ტრანსპორტაბელობით, კომპაქტურობით, მონტაჟის და აწყობის სიმარტივით. უარყოფითი მხარეებია: დიდი დეფორმადობა, ადგილობრივი მექანიკური

დაზიანების შესაძლებლობა, ცეცხლსაშიშროება და ექსპლუატაციის მცირე დრო. არსებობს პნევმატიკური კონსტრუქციის სახეები: ჰაერზე დაყრდნობილი, პნევმოკარკასული, ვანტურ-პნევმატიკური და ლინზისებრი. აქედან ყველაზე გავრცელებულია პირველი ორი.

ნახ. 1

კონსტრუქცია პნევმოკარკასული – კონსტრუქცია, სწორხაზოვანი ან მრუდი ფორმის ჰერმეტიკულად ბალონებისაგან (პნევმოღეროებისაგან) (ნახ. 1). ბალონის დიამეტრი შეიძლება იყოს 0,2-0,5 მ. მისი გარსი მზადდება 2 ან 3 ფენა მაღალი სიმტკიცის ჰაერგაუმტარი ქსოვილისაგან, რომელსაც დამატებული აქვს რეზინის კამერა გარსის ჰაერგაუმტარობის ასამაღლებლად. ბალონის შიგნით ჰაერის წნევაა 0,5 მპა. კარკასის გრძივი და განივი სიხისტე და მდგრადობა უზრუნველყოფილია კარკასის ბოლოებში ჩამაგრებული სპეციალური საჭიმრებით. პ. კ. მზიდუნარიანობა ჰაერზე დაყრდნობილთან შედარებით დაბალია, ამიტომ მას მცირე მალეებში (6-15 მ) იყენებენ.

რომელიც შედგება ცალკეული ჩაკეტილი წრიული განივკვეთის

ნახ. 1

კონსტრუქციები ვანტური – დაკიდებული გადახურვები, ბურული, ხიდები (ნახ. 1) და სხვა კონსტრუქციები, რომელთა მუშაობა ეფუძნება ხისტი საყრდენებისა და გაჭიმული ბაგირების (ღეროების) ერთობლივ მუშაობას.

ნახ. 1

კონსტრუქციები ლითონის – საერთო დასახელება სხვადასხვა შენადნობებისაგან, გამოყენებული სახალხო მეურნეობასა და ყოფაცხოვრებაში: შენობები, ნაგებობების, ჩარხები, მასშტაბური მოწყობილობები, მექანიზმები, აპარატები და ა.შ. მშენებლობაში ტერმინი "სამშენებლო ლითონკონსტრუქციები" შეესაბამება შენობა-ნაგებობების მზიდ ფოლადის კონსტრუქციებს. მე-20 საუკუნემდე მშენებლობაში ძირითადად გამოიყენებოდა სხმული თუჯის კონსტრუქციები (კოლონები, კოჭები, კიბის მარშები და სხვ.). თანამედროვე კ. ლ. იყოფა ორ ჯგუფად:

კონსტრუქციებისა ლითონისა და

ნახ. 1

ფოლადისა და მსუბუქი შენადნობების (მაგ., ალუმინის). სხვა სამშენებლო კონსტრუქციებთან შედარებით კ. ლ. აქვს უპირატესობები, როგორცაა: სიმსუბუქე, ტექნოლოგიურობა, სივრცითი სიმტკიცე და სიხისტე, მაღალი დეკორატიული თვისებები, მონტაჟისა და დემონტაჟის სისწრაფე, შედუღებადობა, მობილურობა და სხვ. ლითონის კონსტრუქციების გამოყენების სფეროა: მაღლივი შენობები, ხიდები, დიდმალიანი გადახურვები, კოშკები, ანძები, კოშკური და ხიდური ამწეები, გაზგოლდერები, სილოსები, რეზერვუარები, ბუნკერები, კოჭები, წამწეები, სტრუქტურები, გარსები, ესტაკადები, ელექტროსადენი ხაზების საყრდენები, მილსადენები, ჰიდრავლიკური ფარები, კარკასები და სხვ. მსოფლიოში ცნობილი ლითონის ნაგებობებია: ეიფელის კოშკი (პარიზი, საფრანგეთის რესპუბლიკა; იხ. ეიფელის კოშკი, ნახ. 1); შუხოვის კოშკი (მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია, ნახ. 1); ცათამბჯენი Turning Torso (მალმიო, შვედეთის სამეფო, ნახ. 2); ცათამბჯენი Мэри-Экс (ლონდონი, ინგლისი, ნახ. 3); ხიდი "ოქროს ჭიშკარი" (სან-ფრანცისკო, აშშ) და სხვ.

ნახ. 2

ნახ. 3

კონსტრუქციები მონოლითური – სამშენებლო კონსტრუქციები, რომლის ძირითადი ნაწილები შესრულებულია უშუალოდ შენობებისა და ნაგებობების აგების ადგილას, როგორც ერთიანი, მთლიანი (ძირითადად ბეტონისა და რკინაბეტონის კონსტრუქციები) (ნახ. 1. მონოლითური შენობა).

ნახ. 1

კონსტრუქციები ტენტოვანი – გადახურვის სახეობა, რომლის მზიდი ზედაპირი შექმნილია წინასწარ დამაბული ტენტით ან ვანტებით გაძლიერებული ტენტით (ნახ. 1).

ნახ. 1

კონსტრუქციები ფოლადის – სამშენებლო კონსტრუქციები, რომელთა მზიდი ელემენტები დამზადებულია ფოლადისაგან (ნახ. 1) და შეერთებულია შედუღებით, ჭანჭიკებით ან მოქლონებით. მშენებლობაში გამოიყენება ჩვეულებრივი ნახშირბადიანი და მცირედ ლეგირებული მაღალი სიმტკიცის ფოლადები, ხოლო მათგან დამზადებული კონსტრუქციები – ღეროვანი ან ფურცლოვანი სისტემების სახით. ღეროვანს მიეკუთვნება: კოჭები, წამწები, სვეტები, ხიდები, მაღლივი კარკასული შენობები, დიდმალიანი გადახურვები, სტრუქტურები, ანძები, კოშკები, შახტის ურნალები, ესტაკადები, ამწები და სხვ. ფურცლოვან სისტემებში შედის: რეზერვუარები, ბუნკერები, სილოსები, გაზგოლდერები, ბრძმედები, ელევატორები, დიდი დიამეტრის მილსადენები, საკვამლე მილები, გარსები და სხვ. კ. ფ. ფართო გამოყენებას განაპირობებს მისი სიმსუბუქე, მაღალი სიმტკიცე, საიმედოობა, აირ- და წყალშეუღწევადობა, შედუღებადობა, დამზადების სიმარტივე, თუმცა აქვს უარყოფითი თვისებებიც, როგორცაა დეფიციტურობა, კოროზია, დაბალი ცეცხლმედეგობა, მაღალი ღირებულება. მშენებლობაში კ. ფ. პირველად გამოჩნდა XIX საუკუნის დასაწყისში. ამჟამად ფოლადის კონსტრუქციებს ძირითადად იყენებენ მაღლივი კარკასული შენობების, დიდმალიანი ვანტური ხიდების, სატელევიზიო და რადიოანძების (კოშკების) ასაგებად, აგრეთვე სასპორტო ნაგებობების გადახურვებში.

ნახ. 1

კონსტრუქციები ქვის – შენობა-ნაგებობათა მზიდი და შემომზლუდი კონსტრუქციები, რომელიც შესრულებულია ქვის წყობისაგან (სადირკველი, კედელი, სვეტი, ზღუდარი, კამარა, თალი, ხიდი, ვიადუკი და სხვ.) (ნახ. 1). კ. ქ. სტრუქტურის მიხედვით არის სიღრუეებიანი და მთლიანკვეთიანი; დამზადების მიხედვით – ბუნებრივი (ტუფი, კირქვა, ნიჟარქვა, ქვიშაქვა, ტრეპელი, დიატომიტი) და ხელოვნური (თიხის აგური, კერამიკული ბლოკები, მსუბუქი და მძიმე ბეტონის მასიური და სიღრუეებიანი ბლოკები, სილიკატური მსხვილი ბლოკები, უჯრედოვანი ბეტონის ქვები და სხვ.). ქვის წყობის ხარისხი დამოკიდებულია შემკვრელ დულაბზე, რომელიც შეიძლება იყოს ცემენტის, კირის, თიხისა და შერეული. ყველა სახის დულაბი მზადდება შემკვრელის, წვრილმარცვლოვანი შემვსების (ქვიშა), წყლისა და პლასტიფიკატორისაგან. კ. ქ. ხანგამმლე და ცეცხლმედეგია. შეიძლება დამზადდეს ადგილობრივი საშენი მასალისგან, წყობა კარგად მუშაობს კუმშვაზე, მაგრამ ცუდად – გაჭიმვაზე, ამიტომ ამ ნაკლის გამოსასწორებლად ხშირად მიმართავენ წყობის მოცულობით ან ზედაპირულ გარსაკრით დაარმატურებას.

ნახ. 1

კონსტრუქციები ხის – სამშენებლო კონსტრუქციები, რომელთა მზიდი ელემენტები ძირითადად დამზადებულია ხისაგან. მერქანი ტრადიციულად წარმოადგენს ყველაზე მოთხოვნად საშენ მასალას, რასაც განაპირობებს მისი შესანიშნავი დეკორატიული თვისებები, ფართო გავრცელება, მოპოვებისა და დამუშავების სიმარტივე, ყინვამედეგობა, სიმსუბუქე, წებვადობა, ანტისეისმურობა, ცეცხლმედეგობა, ფერთა სასიამოვნო გამა, აგრესიული გარემოს მიმართ მდგრადობა, ეკოლოგიურობა, მაღალი სიმტკიცე მცირე სიმკვრივესთან ერთად, ხოლო რაც შეეხება ისეთ უარყოფით მხარეებს, როგორცაა წვადობა, დაბალი ბიომედეგობა, სოკოვანი დაავადებები, ლპობისაკენ მიდრეკილება, მავნებლების გაჩენა და სხვა – ეს თვისებები შედარებით ადვილად აღმოიფხვრება მერქნის კონსერვირების გზით, რაც ითვალისწინებს მის დამუშავებას ანტისეპტიკებით, ანტიპირენებით, ზეთებით, საღებავებით, ლაქებით. შეერთებებში გამოიყენება: წებო, ჭანჭიკები, წირწკიმალები, ჭდობები, სოგმანები, ხრახნები, საკიდები, ჩანგლები, ლითონის დაკბილული ფირფიტები, კოტები, ნარანდი და სხვ. ხის

ნახ. 1

ნახ. 2

ნაგებობებმა თავიდანვე დიდი გამოყენება პოვეს ტყით მდიდარ რეგიონებში, სადაც ჩვენი წელთაღრიცხვის დასაწყისიდან აგებდნენ სხვადასხვა დანიშნულების ხის შენობებს – საცხოვრებელ სახლებს, სასახლეებს, ტაძრებს, ციხესიმაგრეებს, საფორტიფიკაციო ხიდებსა და სხვ. ყველაზე ხანდაზმულ, დღემდე შემორჩენილ ნაგებობად ითვლება ათას ხუთასი წლის წინ იაპონიაში აშენებული ტაძარი, რომელიც ადგილობრივი წითელი ხის მერქნისაგან იყო აგებული. ძველ რომშიც საკმაოდ გავრცელებული იყო ხის კონსტრუქციები საცხოვრებელი სახლების, ტაძრების გადახურვისა და

ხიდების ასაშენებლად. საქართველოშიც ფართოდ იყენებდნენ მერქანს საცხოვრებელი სახლების (ე.წ. "დარბაზის" ტიპის), ეკლესიების, სასახლეების და თავდაცვითი ნაგებობების ასაშენებლად. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ქართველების უპირველესი საკათედრო ტაძარი – სვეტიცხოველი – თავდაპირველად ხის კონსტრუქციებისაგან ყოფილა აგებული. საცხოვრებლის საინტერესო სახეობას წარმოადგენდა ხის "ოდა-სახლი" (ნახ. 1. ქართული ოდა-სახლი. ქართველი კლასიკოსი მწერლის, კონსტანტინე გამსახურდიას სახლ-მუზეუმი, ს. ძველი აბაშა, საქართველო), რომელიც ყურადღებას იპყრობდა ჰაეროვნებით და ქართული ჩუქურთმებით დამშვენებული ფასადებით. ხის სახლების უნიკალური თვალსაჩინოებაა თბილისის ეთნოგრაფიული მუზეუმი ღია ცის ქვეშ. ხის კონსტრუქციებს იყენებენ სამრეწველო,

ნახ. 3

სამოქალაქო (ნახ. 2. ხის საცხოვრებელი სახლი), სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების შენობების გადასახურავად, აგრეთვე ხიდებში (ნახ. 3. ხის თაღოვანი ხიდი სიგრძით 118,57 მ, ქ. ბაკლი, აშშ, ვაშინგტონის შტატი), ესტაკადებში, ელექტროგადამცემი ხაზების საყრდენებად და სხვ. ბოლო პერიოდში მსოფლიოში მრავალი დიდმალიანი (მალით 150 მ და მეტი) გადახურვა (ძირითადად გუმბათები) იქნა აგებული (სპორტული სუპერ-არენა, დიამეტრი 163 მ, აშშ, ჩრდილო მიჩიგანის უნივერსიტეტი, 1991 წ.; ტაკომას გუმბათი, დიამეტრი 161,5 მ, აშშ, ქ. ტანაკა, ვაშინგტონის შტატი, 1892 წ.; ვაკაპის ხის გუმბათი, დიამეტრი 153 მ, დიამეტრი 153 მ, აშშ, ჩრდილოეთ არიზონა, 1977 წ., იზუმოს ხის გუმბათი, დიამეტრი 143 მ, იაპონია, იზულო სიტი, შიმანის პრეფექტურა, 1992 წ.; ჯუკაის გუმბათი ოვალური ფორმის, ოვალის სიგრძე –178 მ, სიგანე – 157 მ, იაპონია, ქ. ოდატე, აკიტას პრეფექტურა, 1997 წ.; კონოჰანას ხის გუმბათი, დიამეტრი 116 მ, იაპონია, მიაზაკი სიტი, მიაზაკის პრეფექტურა, 2004 წ.; ოულუს ხის გუმბათი, დიამეტრი 115 მ, ფინეთი, ოულუ სიტი, 1985 წ. და სხვ.), სადაც მზიდ ელემენტებად გამოყენებულია თერმული- და ნანოტექნოლოგიებით დამუშავებული ხის კონსტრუქციები.

კონსტრუქციული – 1. კონსტრუქციასთან დაკავშირებული (მაგ., კონსტრუქციული ცვლილება); 2. რაც შეიძლება საფუძვლად დაედოს შემდგომ მუშაობას (მაგ., კონსტრუქციული წინადადება); 3. რეალური შედეგის მქონე, პრობლემის გადაწყვეტის საფუძვლად ვარგისი რაიმე.

კონსტრუქციული გადაწყვეტა – ნაგებობა, რომელიც ითვალისწინებს შენობის კონსტრუქციული სქემის ტიპებს: კარკასული, ჩარჩოვანი, უკარკასო; მზიდი და შემომდარგვლელი კონსტრუქციების მასალის სახეობებს: ხე, ლითონი, რკინაბეტონი, პლასტმასა, ქვა, მინა; ცალკეული კონსტრუქციული ელემენტის ტიპებს და გაბარიტებს; კვანძებსა და შეერთებებს. კონსტრუქციული გადაწყვეტების შერჩევა უნდა წარმოებს მშენებლობის კონკრეტული პირობებისათვის, მათი გამოყენების ტექნიკურ-ეკონომიკური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე, ენერგოტევადობის, შრომატევადობისა და მშენებლობის ღირებულების მაქსიმალურად შემცირების გათვალისწინებით, რაც მიიღწევა: ეფექტური საშენი მასალებისა და კონსტრუქციების გამოყენებით, კონსტრუქციების მასის შემცირებით, მასალების ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების სრულად გამოყენებითა და ადგილობრივი საშენი მასალების გამოყენებით.

კონსტრუქციული დახერხილი მასალა – დახერხილი მასალა სიმტკიცის გარანტირებული მაჩვენებლებით მზიდი კონსტრუქციებისა და დეტალების დასამზადებლად. კ. დ. მ. დახარისხება ხდება EN338 (ევროპული სტანდარტი) და BS 4978 (დიდი ბრიტანეთის სტანდარტი) სტანდარტების მიხედვით. კერძოდ, სტანდარტი BS 4978 ყოფს დახერხილ მასალას SS (საერთო კონსტრუქციული) და GS სორტებად (სპეციალური კონსტრუქციული), აგრეთვე სამშენებლო კონსტრუქციების დასამზადებლად გამოუსადეგარ მასალად. ასეთი დაყოფა საშუალებას იძლევა გამოყენებული იქნეს მზიდი კონსტრუქციების კომპიუტერული დაპროექტება, რაც უზრუნველყოფს მშენებლობაში ხის კონსტრუქციული მასალების გამოყენებით მერქნის 15-20% ეკონომიას. კ. დ. მ. ამზადებენ ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების სანივნივე და კარკასულ კონსტრუქციებს, რომლებიც ადვილად ექვემდებარება ცეცხლ- და ბიოდამცავი საშუალებებით დამუშავებას, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის მათ ხანგამძლეობასა და ცეცხლმედეგობას.

კონსტრუქციული ელემენტი – 1. ნაგებობის, მექანიზმის კონსტრუქციულად დამთავრებული ტექნიკური ელემენტი (ან ტექნიკური ელემენტების ერთობლიობა), რომელიც

დამზადებულია ექსპლუატაციის, ტექნიკური მომსახურების, ენერგეტიკული კვებისა და სივრცითი განლაგების პირობების შესაბამისად; 2. შენობის რაღაც ნაწილი – კონსტრუქცია, რომელიც ასრულებს განსაზღვრულ ფუნქციას და არის შენობის, ნაგებობის, კარკასის ნაწილი (სამიკვებელი, კედელი, კოლონა, ტიხარი, გადახურვის კოჭი და მისთ.).

კონსტრუქციული კვანძი – კონსტრუქციის რამდენიმე ელემენტის შეერთების ადგილი. ის შეიძლება იყოს ხისტი ან სახსროვანი.

კონსტრუქციული მასალები – მასალები, გამოყენებული სამშენებლო კონსტრუქციებისა და დეტალების, მანქანათა ნაწილების, სატრანსპორტო საშუალებების, ხელსაწყოების, აპარატების, სამხედრო და კოსმოსური ტექნიკისა და ა.შ. დასამზადებლად. კონსტრუქციულ მასალებს მიეკუთვნება: ფოლადი, ლითონის შენადნობები, მერქანი, ბეტონი, მინა, პლასტმასა, რეზინი, პნევმოქსოვილი, კერამიკა, კომპოზიტური მასალა და სხვ.

კონსტრუქციული მდგრადობა – შენობა-ნაგებობის უნარი შეინარჩუნოს მდგრადობა საანგარიშო დატვირთვების ზეგავლენისას.

კონსტრუქციული მოთხოვნები – მოთხოვნები, რომლებიც მიმართულია სამშენებლო კონსტრუქციების სრულყოფისაკენ. იგი ითვალისწინებს გადაწყვეტის სიმარტივეს, მასალების რაციონალურ გამოყენებას, ნაკეთობის სიმტკიცეს, სიმაგრეს, გამძლეობას, უსაფრთხოებას, ეკოლოგიურობას და სხვ.

კონსტრუქციული მტყუნება – მტყუნება, რომელიც წარმოიშობა ობიექტის კონსტრუქციის დადგენილი წესებისა და ნორმების დარღვევის შედეგად.

კონსტრუქციული საიმედოობა – შენობა-ნაგებობის კონსტრუქციული სისტემის სამშენებლო დოკუმენტით განსაზღვრული ფუნქციების შესრულება მისი გამოყენების მთელ პერიოდში.

კონსტრუქციული სიმტკიცე – მოწყობილობის კონსტრუქციული ელემენტების (შედუღებული კვანძი, მუხლა ლილვი, ჭანჭიკი, მოქლონი, წირწვიმალი, ტურბინის ფრთა და სხვ.) თვისება, გარკვეულ პირობებში, რღვევის გარეშე მიიღოს ესა თუ ის ზემოქმედება (დატვირთვები; ტემპერატურული, მაგნიტური, ელექტრული ცვლილებები; არათანაბრად მიმდინარე ფიზიკურ-ქიმიური პროცესები და სხვ.). შეუსაბამობა კონსტრუქციულ სიმტკიცესა და მასალის სიმტკიცეს შორის განისაზღვრება კონსტრუქციის ფორმით, ზომითა და დამზადების ტექნოლოგიით.

კონსტრუქციული სისტემა – განსაზღვრული ტიპის მზიდი სისტემა, რომელსაც ახასიათებს შემადგენელი ელემენტების კონსტრუქციული გადაწყვეტა, ურთიერთგანლაგება და ძალების გადაცემის ხერხები. შენობა, კონსტრუქციული სისტემის ასაწყობი ელემენტების მიხედვით, არსებობს: პანელური, მსხვილპანელური, ბლოკური, პანელურ-ბლოკური, მოცულობით-ბლოკური, კარკასული, კარკასულ-პანელური და სხვ. ტიპის.

კონსტრუქციული სქემის შემადგენლობა – 1. ნაგებობების (მათ შორის, ხაზობრივი ნაგებობების) მშენებლობის შემთხვევაში კონსტრუქციული სქემა მოიცავს: ა) განმარტებით ბარათს; ბ) მიწის ნაკვეთის გეგმას (სადაც ფიზიკურ კონტექსტშია ნაჩვენები მიწის ნაკვეთი(ებ)ზე ნაგებობების განთავსება); გ) ნაგებობ(ებ)ისათვის საჭირო ტერიტორიის გრუნტის ზედაპირის ცვლილების გეგმას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში); დ) ნულოვანი ნიშნულის განსაზღვრას და აბსოლუტურ ნულოვან ნიშნულთან მიმართებას; ე) ხედების

(ფასადების) სქემატურ ნახაზებს; ვ) ნაგებობ(ებ)ის მახასიათებელ ჭრილებს; ზ) არსებობის შემთხვევაში, შენობის ყველა სართულის გეგმას; 2. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს გადაწყვეტილებით მისი სამოქმედო ტერიტორიის კონკრეტულ ნაწილ(ებ)ზე, საჭიროების შემთხვევაში, კონსტრუქციული სქემა შესაძლებელია დამატებით მოიცავდეს ნაგებობის ციფრულ ვიზუალიზაციას; 3. დამკვეთის გადაწყვეტილებით კონსტრუქციული სქემა შესაძლებელია დამატებით მოიცავდეს: ა) ტერიტორიის ფოტოებს; ბ) ციფრულ ვიზუალიზაციას ან მაკეტს.

კონტაქტი (ლათ. contactus შეხება) – შეხება, შეერთება რაღაცეებისა ან ზედაპირი, ადგილი, ზონა რაღაცის შეხებისა. არსებობს კონტაქტის მრავალი სახეობა: არამჭიდრო, ბლოკირების, გადამრთველი, გადასართავი, გადასასვლელი, განრთვადი, დადებითი, დამოკლებული, ზამბარიანი, მაგნიტური, მგორავი, მექანიკური, მთავარი, მკვეთრი, მოპლატინებული, მოოქროვილი, მოძრავი, მუშა, მჭიდრო, ნახშირის, პლატინის, სალტეების, სრიალა, სუსტი, ტორსული, უძრავი, ფირფიტოვანი, ფრიქციული, ქვანახშირის, ყრუ, შემრთველი, შერთვადი, შერთვად-განრთვადი, შტეფსელის, ცენტრალური, ხიშტა და სხვ.

კონტაქტური როფი – ფლოტორეაგენტების პულპა ფლოტაციის მეთოდით სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრების წინ.

კონტეინერი (ინგლ. container<contain შერევა, გარევა, ჩატევა) – გასახსნელი სტანდარტული ტევადობა, რომლის დანიშნულებაცაა სხვადასხვა სახის ტრანსპორტით ტვირთების გადატანა ისე, რომ მიმღებთან მიტანამდე შეიძლება შეიცვალოს ტრანსპორტის სახე, მაგრამ არ მოხდეს თვით ტვირთის გადატვირთვა-გადმოტვირთვა (ნახ. 1). კონტეინერების გამოყენება უზრუნველყოფს ტვირთის შენახვას, სატრანსპორტო საშუალებების ტვირთბრუნვას, ტრანსპორტირების ხარჯების შემცირებასა და სხვ. კ. შეესაბამება სატრანსპორტო საშუალების ტვირთამწეობასა და ზომებს. დანიშნულების მიხედვით კონტეინერი არის უნივერსალური, სპეციალური და სპეციალიზებული.

ნახ. 1

კონტეინერმზიდი – საავტომობილო გზებზე ტვირთის გადასაზიდი სპეციალური მანქანა, რომელსაც აქვს შასიზე ქვემოთ განთავსებული ჩარჩო და საბრჯენი კონტეინერის დასამაგრებლად და მდგრადობის უზრუნველსაყოფად. დატვირთვა და განტვირთვა ხდება ავტოამწეების დახმარებით.

კონტემპორალური – თანამედროვეობას მიკუთვნებული.

კონტემპორარი – თანამედროვე ხელოვნების ახალი მოდერნისტული მიმდინარეობა მსოფლიოში XX-XXI საუკუნეების მიჯნაზე.

კონტინუალური (ლათ. continuāre შევართოთ უშუალოდ; მივყვით უშუალოდ) – უწყვეტი, მუდმივი, უწყვეტად განმეორებადი.

კონტრაგენტი – ხელშეკრულების მონაწილე მხარე, რომელსაც მისასვლელი ლიანდაგის ფარგლებში აქვს თავისი სასაქონლო საწყობები, დატვირთვისა და გადმოტვირთვისათვის განკუთვნილი შესაბამისი ადგილები და მასთან მიერთებული სარკინიგზო ლიანდაგები.

კონტრაქტაცია (ლათ. contractus შეთანხმება) – პროდუქციის დამზადება იმ ხელშეკრულებათა საფუძველზე, რომლებსაც ყოველწლიურად დებენ დამამზადებელი ორგანიზაციები მწარმოებლებთან.

კონტრაქტი (ლათ. contractus<contrahere ერთად შეერთება) – რეგისტრირებული საბირჟო გარიგება მოლაპარაკებულ მხარეებს – კონტრაგენტებს შორის, რომელშიც განსაზღვრულია მხარეთა უფლებები და ვალდებულებები, მათი შესრულების პირობები, ვადები და პასუხისმგებლობა კონტრაქტის შეუსრულებლობისათვის.

კონტრაქტი გრძელვადიანი – კონტრაქტი წარმოებაზე, მონტაჟზე, მშენებლობაზე ან ასეთ საქმიანობასთან დაკავშირებული მომსახურების გაწევაზე, რომელიც არ დასრულებულა იმ კალენდარულ წელს, რომელშიც დაიწყო კონტრაქტით გათვალისწინებული მომსახურება, გარდა იმ კონტრაქტისა, რომელიც დასრულდა კონტრაქტით გათვალისწინებული მომსახურების გაწევის დაწყებიდან 6 თვის განმავლობაში.

კონტრბანკეტი – ქვის, გრუნტის ან სხვა მასიური კონსტრუქციული ელემენტების ყრილით შექმნილი ბარიერი, რომელიც უზრუნველყოფს დიდი დახრილობის ფერდობიდან არამდგრადი ფენების ჩამოქცევის თავიდან აცილებას.

კონტრეილერი (ლათ. con ერთად და trailer რაც მიათრევს) – ერთგვარი პნევმატიკურ ბორბლებიანი კონტეინერი გამიზნული ტვირთის გადასატანად რკინიგზის პლატფორმაზე. ტვირთამწეობა 6-30 ტ.

კონტროლი (ფრანგ. contrôle<ლათ. contra წინააღმეგ და rotulus გრაგნილი) – 1. ზედამხედველობა, მეთვალყურეობა, შემოწმება; 2. მართვის სისტემის ძირითადი ფუნქცია, რომელიც ხორციელდება მართვის სისტემის მეთვალყურეობის საფუძველზე ამ სისტემის ოპტიმალური ფუნქციონირების უზრუნველყოფის მიზნით. კონტროლის მონაცემების შედეგებზე დაყრდნობით ხდება სისტემის ადაპტაცია, ანუ ოპტიმიზაციური მმართველობითი გადაწყვეტილებების შესრულება. ფაქტობრივად კონტროლის მეშვეობით ხორციელდება სისტემის ფაქტობრივი მდგომარეობის შედარება სასურველთან და ერთდოულად, გამომჟღავნებული გადახრების აღმოფხვრისათვის ღონისძიებების დასახვა. კონტროლის სივრცეში შედის კონტროლის შემდეგი ელემენტები: სუბუექტი, ობიექტი, საგანი, მიზანი, პრინციპი, მეთოდი, ტექნოლოგია და საკუთრივ კონტროლის მიმდინარეობის პროცესი. კონტროლის ძირითადი სახეებია: ეკოლოგიური, ენერგეტიკული, სანიტარული, ტექნიკური, ტექნოლოგიური, ფინანსური და სხვ.

კონტროლი დოკუმენტური – ტექნიკური და სამშენებლო ინსპექციისა და სხვა უფლებამოსილი ორგანოების მეშვეობით საინსპექციო ორგანოს მიერ განხორციელებული ტექნიკური ინსპექტირების მასალების ანალიზი, შეფასება და სათანადო რეაგირება.

კონტროლი მისაღები – პროდუქციის კონტროლი, რომლის შედეგად მიიღება გადაწყვეტილება ამ პროდუქციის ვარგისიანობის შესახებ.

კონტროლი მიყოლებული – კონტროლი, როდესაც მოწმდება პარტიაში პროდუქციის ყველა ერთეული.

კონტროლი ოპერაციული – პროდუქციის ან პროცესის კონტროლი ტექნოლოგიური ოპერაციის შესრულების დროს ან მისი დამთავრების შემდეგ.

კონტროლი შერჩევითი – კონტროლი, როდესაც მოწმდება პარტიაში პროდუქციის ზოგი (შემთხვევით შერჩეული) ერთეული.

კონტროლი შესავალი – კონტროლი პროდუქციისა, რომელსაც მომწოდებელი აწვდის მომხმარებელს ან დამკვეთს და რომელიც გამოიყენება პროდუქციის დამზადების, რემონტის ან ექსპლუატაციისათვის.

კონტრელიევი (ძვ. ფრანგ. contre<ლათ. contrā წინააღმდეგ და ფრანგ. relief დახმარება<ძვ. ფრანგ. relever აწევა; შემსუბუქება<ლათ. relevāre ტვირთის, დატვირთვის შემსუბუქება; შემსუბუქება; აწევა) – ჩაღრმავებული რელიეფის ერთ-ერთი სახე, რომელიც ფაქტობრივად ბარელიეფის საწინააღმდეგო სტრუქტურისაა. გამოიყენება ბეჭდვით საქმეში, ასევე ბარელიეფისა და ინტალიოების დასამზადებელი ფორმების (მატრიცების) შესაქმნელად.

კონტრელსი – რკინიგზის რელსებს შიგნით, მათ პარალელურად დამაგრებული რელსი (მცირერადიუსიან მრუდებში, ხიდებზე და სხვ.) კონსტრუქციის სიხისტის გასაზრდელად ან მოძრავი შემადგენლობის თვლების მიმართულების შესანარჩუნებლად (ნახ. 1).

ნახ. 1

კონტროტორული აგრეგატი – აგრეგატი, რომელიც შედგება თანაღერძული ჰიდროტურბინისა და ელექტრონული კონტროტორული გენერატორის, როტორის ღუზისა (რომელზეც დამაგრებულია შიგა ტურბინის ლილვი) და სტატორისაგან. გენერატორის როტორი და კონტროტორი ბრუნავს სხვადასხვა მხარეს. კ. ა. დამახასიათებელია გამწოვი მილის კარგი მუშაობა, ასევე როტორის მაღალი სისუფთავე კონტროტორის მიმართ, რაც ამცირებს გენერატორში პოლუსების რიცხვს და, შესაბამისად, მის გაბარიტებსაც.

კონტროტი (კონტროტი) (ლათ. contrā წინააღმდეგ, საწინააღმდეგო, საპირისპირო, მოპირდაპირე და fortis ძლიერი, მაგარი) – ბუტრესი, გვერდსამაგრი, კედლის ბურჯი; კედლის ვერტიკალური ან დახრილი მასიური შვერილი (ნახ. 1. კოლომნის კრემლის კედელი, რუსეთის ფედერაცია), რომელსაც გადაეცემა გვერდული განმბრჯენი და ზრდის კედლის მდგრადობას. განსაკუთრებით გავრცელებულია გოტიკურ არქიტექტურაში. ის შეიძლება იყოს მზიდი კედლის ნაწილი ან მისგან მოშორებული 2-3 მეტრით და დაკავშირებული ამ კედელთან გადაკიდებული თაღების – არკბუტანების მეშვეობით.

ნახ. 1

კონტროტი დიაგონალური – კონტროტი, განლაგებული შენობის კუთხეში.

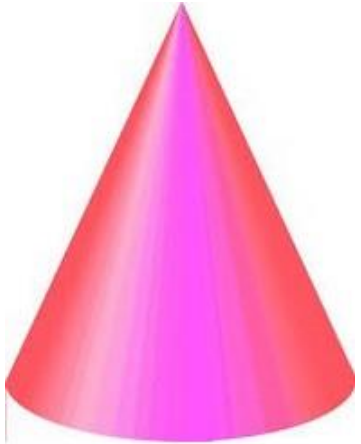
კონტრქანჩი – დამატებითი ქანჩი, რომელიც ეხრახნება ჭანჭიკს ან სარქს ძირითადი ქანჩის ზემოთ, რომ არ მოხდეს თვითამოხრახნა.

კონტრხრახნი – უძრავი ფრთები ხრახნის თხემის წინ ან უკან, ხრახნის მოძრაობის საწინააღმდეგოდ.

კონტური (ფრანგ. contour<contourner შეხვევა, მოხაზვა) – 1. ჩაკეტილი ხაზი, რომელიც შემოსაზღვრავს გეომეტრიულ ფიგურას, საგანს, დეტალს, რაიმეს ფორმას, სილუეტს და სხვ.; 2. მათემ. ბრტყელი ფიგურის საზღვარი; 3. მილგაყვანილობის ჩაკეტილი სისტემა; 4. ელექტრ. თანამიმდევრობით შეერთებული ელემენტების უბრალო ჩაკეტილი წრედი; ელექტროტექნიკური წრედი, რომელშიც შედის ინდუქტივობის კოჭა, კონდენსატორი და ელექტროენერჯის წყარო; 5. მართვის სისტემის რგოლის ჩაკეტილი ჯაჭვი, რომელშიც პირდაპირი და უკუკავშირების მეშვეობით შეერთებულია მართვის სისტემის სუბიექტი და ობიექტი.

კონურბაცია (ლათ. con ერთად და urbs ქალაქი) – მსხვილი პოლიცენტრალური საქალაქო აგლომერაცია, რომელიც, როგორც წესი, ფორმირდება ერთმანეთთან ახლოს განლაგებული ქალაქებისა და მათი გარეუბნების განვითარების საფუძველზე.

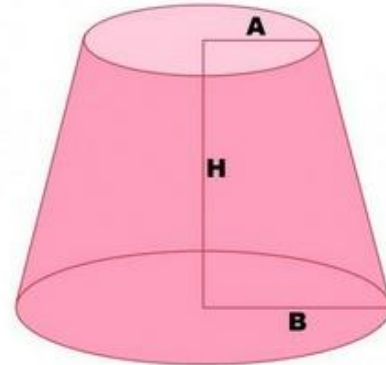
კონუსი (კონუსური ზედაპირი) (ლათ. conus<ბერძ. konos კოპი, გირჩა) – 1. გეომეტრიული სხეული, რომელიც წარმოიქმნება მართკუთხა სამკუთხედის ბრუნვით თავისი ერთ-ერთი კათეტის გარშემო (ნახ. 1); 2. სივრცის იმ წრეების (მსახველების) გეომეტრიული ადგილი, რომლებიც აერთებენ რაიმე წირის (მიმმართველის) ყველა წერტილს სივრცის მოცემულ წერტილთან (წვეროსთან). ეს წირი (მიმმართველი) და წერტილი (წვერო) ერთ სიბრტყეში არ მდებარეობს. მიმმართველის მიხედვით კ. შეიძლება იყოს წრიული, ელიფსური და სხვ. კ. შორის უმარტივესია წრიული კონუსური ზედაპირი, რომლის მიმმართველია წრეწირი, ხოლო წვერო ორთოგონალურად გეგმილდება მის ცენტრში. წრიული კ. წარმოადგენს გეომეტრიულ სხეულს, რომელიც შემოსაზღვრულია წრიული კ. ზედაპირით და მიმმართველი წრეწირის მომცველი სიბრტყით. კონუსური კვეთები ეწოდება წირებს, რომლებიც მიიღებიან წრიული კ. ზედაპირის იმ სიბრტყესთან გადაკვეთისას, რომელიც არ გადის კ. წვეროზე. კონუსურ კვეთებს სხვანაირად მეორე რიგის წირებს უწოდებენ. თუ სიბრტყე კვეთს კ. ყველა მსახველს, კვეთაში მიიღება ელიფსი (კერძო შემთხვევაში წრე). თუ კონუსური ზედაპირი იკვეთება ერთ-ერთი მსახველის პარალელური სიბრტყით, კვეთაში მიიღება პარაბოლა. თუ მკვეთი სიბრტყე პარალელურია კონუსური ზედაპირის ორი მსახველისა, კვეთაში მიიღება ჰიპერბოლა (იხ. ელიფსი, ნახ. 1). კონუსური კვეთების სახის წირებს ფართოდ იყენებენ ტექნიკაში, მაგ., ელიფსურ კბილანებში, პროექტორებსა (პარაბოლური სარკე) და სხვ. მზის სისტემის ყველა პლანეტა მოძრაობს ელიფსზე, რომლის ერთ-ერთ ფოკუსში მოთავსებულია მზე. კომეტები მოძრაობენ როგორც ელიფსზე, ასევე პარაბოლურ და ჰიპერბოლურ ტრაექტორიაზე.

ნახ. 1

კონუსი ზეგერის – ხელსაწყო საქარხნო ღუმლებში მაღალი ტემპერატურის არაპირდაპირი განსაზღვრისათვის. შედგება 4-5 სმ სიმაღლის კერამიკული კონუსების ნაკრებისაგან, რომლებიც დამზადებულია წინასწარ ცნობილი ტემპერატურის მქონე თიხებისაგან 600-1900°C დიაპაზონში. შემოღობილი კონუსის ნომრის მიხედვით მსჯელობენ ღუმელში ტემპერატურის შესახებ.

კონუსი წაკვეთილი – გეომეტრიული სხეული, მოთავსებული კონუსის ფუძესა და ფუძის პარალელურ სიბრტყეს შორის, რომელიც კვეთს კონუსს (ნახ. 1. კონუსი წაკვეთილი: H – სიმაღლე; A და B – ზედა და ქვედა ფუძეების რადიუსები).

ნახ. 1

კონუსურობა – სწორი კონუსის ფუძის წრეხაზის დიამეტრის ფარდობა მის სიმაღლესთან D/H , ხოლო წაკვეთილი კონუსისათვის – ფუძეების დიამეტრების სხვაობის ფარდობა მის სიმაღლესთან $(D - d)/h = 2tg\alpha$, სადაც α არის კუთხე კონუსის მსახველსა და სიმაღლეს შორის.

კონფესია – 1. სარწმუნოება, რჯული; ეკლესია; 2. ფორმალური განცხადება, რომელშიც პიროვნება აღიარებს ჩადენილ დანაშაულს; 3. განცხადება, რომელშიც გადმოცემულია ძირითადი რელიგიური დოქტრინა.

კონფიგურაცია (ლათ. configuratio ფორმის მიცემა, განლაგება) – რისამე გარეგანი მოხაზულობა, ფორმა, საგანთა განლაგება ერთმანეთის მიმართ.

კონფიდენციალური ინფორმაცია – ფინანსური, ეკონომიკური, კომერციული, სამეცნიერო-ტექნიკური, ტექნოლოგიური ინფორმაცია, რომელიც არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის (სახელწოდება) თანამშრომლისათვის ცნობილი გახდა მისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას.

კონფირმატი (ევროხრახნი, ევროშურუპი) – ერთელემენტიანი მოთუთიებული ლითონის სამაგრი ელემენტი, რომელიც გამოიყენება ხის მასალების დეტალების შესაერთებლად. წარმოადგენს სპეციალურ ხრახნს დამალული თავითა და გლუვი ბოლოთი (ნახ. 1). ყველაზე მეტად გავრცელებული ზომებია (კუთხვილის გარე დიამეტრი და სიგრძე მმ-ში): 5×40, 5×50, 6,3×40, 6,3×50, 7×40, 7×50, 7×60, 7×70. დაყენებისას საჭიროებს შესაერთებელი დეტალების გაბურღვას კუთხვილის დიამეტრზე ოდნავ ნაკლები ზომით.

ნახ. 1

კონფისკაცია (ლათ. confiscatio ქონების ჩამორთმევა ხაზინის სასარგებლოდ) – ქონების, ფულისა და ა.შ. იძულებითი და აუნაზღაურებელი გადაცემა სახელმწიფოს საკუთრებაში სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან ადმინისტრაციული აქტით.

კონფორმაცია (ლათ. conformatio ფორმა, აგებულება, განლაგება) – სტრუქტურული მოწყობა; განსაზღვრული კონფიგურაციის მოლეკულებში ატომების სივრცითი განლაგება, რომელიც

განპიროვნებულია მათი მობრუნებით ერთი ან რამდენიმე ცალკეული სიგმა-კავშირების ირგვლივ.

კონფორმული გარდაქმნა – უწყვეტი ასახვა, რომელიც ინარჩუნებს უსასრულოდ მცირე ფიგურის ფორმას, ანუ ეს არის ერთი ფიგურის (არის) მეორეზე ასახვა, რომლის დროსაც პირველი ფიგურის შიგა წერტილში რაიმე კუთხით გადამკვეთი ორი წირი გადადის მეორე ფიგურის იმავე კუთხით გადამკვეთ წირებში. ერთი არის მეორეზე კონფორმული ასახვის დროს ათვლის მიმართულება ან უცვლელია (პირველი გვარის კონფორმული ასახვა), ან იცვლება საწინააღმდეგოდ (მეორე გვარის კონფორმული ასახვა). კონფორმულ ასახვას ფართოდ იყენებენ კარტოგრაფიაში, აერო - და ჰიდრომექანიკაში, დრეკადობის თეორიასა და სხვ.

კონფრონტაცია [ლათ. con წინააღმდეგ და frons (frontis) შუბლი, ფრონტი] – წინააღმდეგობა, დაპირისპირება, შეჯახება (სოციალური სისტემების, კლასთა ინტერესების, იდეურ-პოლიტიკური პრინციპების და ა.შ.).

კონქა – (ბერძ. kónkhē ორკარედი ნიჟარა, საჭმელად ვარგისი მოლუსკი, ნიჟარის მსგავსი ღრუ) იხ. კონქი.

კონქი (კონქა, ქონქი, კურტიმალი, კამარა, ხულა) (ბერძ. kónkhē ორკარედი ნიჟარა, საჭმელად ვარგისი მოლუსკი, ნიჟარის მსგავსი ღრუ) – ძველრომაულ, ძველბიზანტიურ, ისლამურ და თანამედროვე სატაძრო არქიტექტურაში ჩვეულებრივ ნახევარცილინდრული ფორმის სადგომის (მაგ., ეკლესიის საკურთხევლის აფსიდის) მეოთხედსფეროს მოყვანილობის გადახურვა (ნახ. 1. ღვთისმშობლის სახელობის მთავარი ტაძრის საკურთხევლის კონქი გელათის მონასტერში, საქართველო). საეკლესიო არქიტექტურაში კონქების რაოდენობის მიხედვით გვხვდება ერთკონქიანი, ორკონქიანი, სამკონქიანი, ოთხკონქიანი და ა.შ. ტაძრები; 2. კამარა, თალი, კურტიმალი. დამატებით იხ. კამარა და თალი.

ნახ. 1

კონცენტრატი (ლათ. concentratus თავმოყრილი, კონცენტრირებული) – 1. მადნის გამდიდრების პროდუქტი, რომელშიც თავმოყრილია ღირებული კომპონენტის ძირითადი ნაწილი; 2. საქონლის მეტად ყუათიანი საკვები (მარცვლეული, ქატო, კოპტონი, ღერღილი და სხვ.); 3. ნახევრად შემზადებული, გამხმარ-დაწნეხილი საკვები პროდუქტი ადამიანისათვის (მოხერხებულია შესანახავად და კერძის სწრაფად დასამზადებლად).

კონცენტრაცია (ლათ. concentratio შეყურსვა ცენტრის მიმართ) – რისამე თავმოყრა, დაგროვება, შეკრება ერთ ადგილზე ან ერთი ცენტრის ირგვლივ (მაგ., მტვრის შემცველობა ჰაერში). არსებობს კონცენტრაციის მრავალი სახეობა: ატომების, იონების, კოლოიდური, მოლეკულათა, მოლური, მოლურ-მოცულობითი, მოცულობითი, მხედველობის, ნაწილაკების, პროცენტული, სიმხურვალის, სხივების, ტალღების, ყურადღების, მბავათა, ძალების, წონასწორული, წონითი, ხსნარისა და სხვ.

კონცენტრაცია ძაბვების – ძაბვების მნიშვნელოვანი ზრდა ნაკეთობის ფორმის მკვეთრად შეცვლის ადგილებში. ძაბვების კონცენტრაციის ზონები მეტად დატვირთულია და წარმოადგენს პლასტიკური დეფორმაციებისა და რღვევის დაწყების ადგილებს. კ. ძ. შეფასდება კოეფიციენტით, რომელიც განისაზღვრება ადგილობრივი (უდიდესი ძაბვა კონცენტრაციის ადგილზე) ძაბვის შეფარდებით ნომინალურთან. შინაგანი ძაბვების კონცენტრაცია აღიძვრება მასალის არაერთგვაროვან სტრუქტურაში.

კონცენტრაცია წონითი – მყარი ფხვიერი მასალის მასის ფარდობა ჰიდრონარევში წყლის მასასთან.

კონცენტრული წრეწირები – საერთო ცენტრის მქონე წრეწირები, რომლებიც მდებარეობს ერთ სიბრტყეში.

კონცერნი (ინგლ. concern მონაწილეობა, ინტერესი) – დამოუკიდებელი სამრეწველო, საფინანსო და სავაჭრო საწარმოების გაერთიანება, რომლებიც სამეცნიერო-ტექნიკური, საინვესტიციო, საფინანსო, საგარეო-ეკონომიკური და სხვა ფუნქციების ნებაყოფლობით ცენტრალიზაციის საფუძველზე ეწევა ერთობლივ საქმიანობას; კ. წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, თუ ერთი საწარმო სხვა საწარმოში მონაწილეობს ოცდახუთ პროცენტზე მეტი წილით. კონცერნი არ წარმოადგენს იურიდიულ პირს.

კონცესია (ლათ. concessio ნებართვა, დათმობა) – 1. სახელმწიფოს მიერ კერძო მრეწველთან, უცხოეთის ფირმასთან დადებული ხელშეკრულება გარკვეული ვადით სახელმწიფოს კუთვნილი სიმდიდრეების, საწარმოებისა და სხვა სამეურნეო ობიექტების ექსპლუატაციაში გადაცემაზე; 2. ასეთი ხელშეკრულების მიხედვით ორგანიზებული საწარმო.

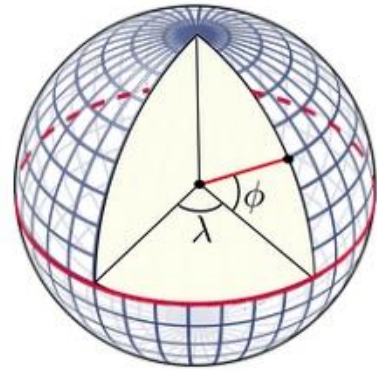
კონცხი – ზღვაში, ტბაში ან მდინარეში შეჭრილი ხმელეთის სანაპიროს ნაწილი (ნახ. 1. მწვანე კონცხი, მახინჯაური, საქართველო). აგებულია მკვრივი ქანებით ან ნატანით. მათი წარმოშობა, როგორც წესი, დაკავშირებულია ეროზიულ პროცესებთან. კონცხის წარმოქმნას ხელ უწყობს სანაპირო ზონაში არსებული რბილი და მყარი ქანების ერთობლიობა. რბილი ქანები (მაგ., ქვიშა), ტალღების ზეგავლენით გაცილებით სწრაფად იმსხვრევა, ვიდრე მყარი ქანი, რის შედეგად წარმოიქმნება კონცხი. სწორედ კონცხზე გავივლება ამა თუ იმ კონტინენტის უკიდურესი დასავლეთი, აღმოსავლეთი, ჩრდილოეთი და სამხრეთი წერტილები.

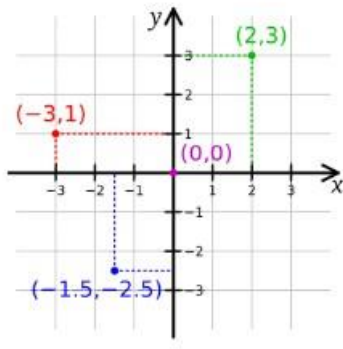
ნახ. 1

კოოპერაცია (ლათ. cooperatio თანამშრომლობა) – 1. შრომის ორგანიზაციის ფორმა, რომლის დროსაც ერთი ან რამდენიმე სოციალური ჯგუფის წარმომადგენლები მონაწილეობენ ერთსა და იმავე შრომის პროცესში; 2. მასობრივი საწამოო, სავაჭრო და მისთ. გაერთიანება, რომლებიც იქმნება მისი წევრების (მეპაიეების) სახსრებით.

კოორდინატები გეოგრაფიული – დედამიწის ზედაპირზე წერტილის (პუნქტის) მდებარეობის განმსაზღვრელი გრძედი და განედი (ნახ. 1. გეოგრაფიულ კოორდინატთა სფერო). გეოგრაფიული გრძედი არის λ ორწახნაგა კუთხე მოცემული წერტილის მერიდიანის სიბრტყესა და საწყისი მერიდიანის (გრინვიჩის მერიდიანის) სიბრტყეს შორის. მას აითვლიან საწყისი მერიდიანიდან აღმოსავლეთით (აღმოსავლეთი განედი) და დასავლეთით (დასავლეთი განედი) 0-დან 180°-მდე; ხოლო გეოგრაფიული გრძედი არის ϕ ორწახნაგა კუთხე, პლანეტის ცენტრიდან მოცემულ წერტილამდე გავლებულ ხაზსა და ეკვატორის სიბრტყეს შორის, რომელიც იცვლება 0-დან 90°-მდე ეკვატორის ორივე მხარეს.

ნახ. 1

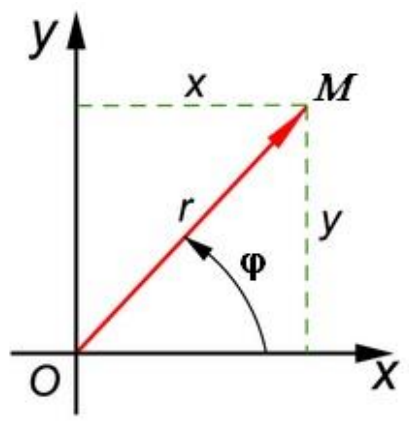
ნახ. 1

კოორდინატები დეკარტის – სიბრტყეზე ნებისმიერი წერტილის მდებარეობის განმსაზღვრელი x და y კოორდინატები, რომლებიც დადებითი ან უარყოფითი რიცხვებია (ნახ. 1) და რომლებიც განსაზღვრავენ მანძილს ამ წერტილიდან ორ ფიქსირებულ ურთიერთმართობულ წრფეებამდე (კოორდინატთა ღერძებამდე – ox და oy). კოორდინატთა ღერძებს ხშირად უბრალოდ ღერძებს უწოდებენ, ხოლო მათი გადაკვეთის წერტილს კი კოორდინატთა სათავეს. ეს პრინციპი მარტივად შეიძლება განზოგადდეს სამგანზომილებიანი სივრცის შემთხვევაში.

სამგანზომილებიანი სივრცეში გვექნება სამი ურთიერთმართობული კოორდინატთა ღერძი (ox , oy და oz) და რაიმე წერტილის მდებარეობა სივრცეში განისაზღვრება როგორც მანძილი ამ წერტილიდან კოორდინატთა ღერძების წყვილებზე გავლებულ სიბრტყეებამდე. ანალოგიურად, n განზომილებიანი სივრცეში, წერტილის მდებარეობა შეიძლება დახასიათდეს n დეკარტის კოორდინატით.

კოორდინატები მრუდწირული – კოორდინატების სახეობა, როდესაც ზედაპირზე (სიბრტყეზე) აღებული საკოორდინატო u და v წირები არის მრუდები და არა წრფეები. კ. მ. შემოღება ზედაპირზე საშუალებას იძლევა ზედაპირთა გეომეტრიული თვისებების შესასწავლად გამოვიყენოთ დიფერენციალური გეომეტრიის მეთოდები; გარდა ამისა, ამარტივებს ზოგი ინტეგრალის გამოთვლას.

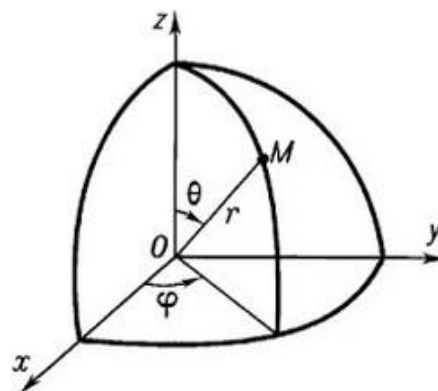
კოორდინატები პოლარული – ორი სიდიდე r და ϕ , რომლებიც შემდეგნაირად განსაზღვრავენ წერტილის მდებარეობას სიბრტყეზე: სიბრტყეზე აღებულია რაიმე 0 წერტილი (პოლუსი) და სხივი (პოლარული ღერძი), სათავით 0 წერტილში (ნახ. 1). სიბრტყის ნებისმიერ M წერტილს შეესაბამება ორი რიცხვი: r – პოლარული რადიუსი, რომელიც OM მონაკვეთის სიგრძის ტოლია და ϕ – პოლარული კუთხე, რომელიც პოლარულ ღერძსა და OM სხივს შორის კუთხის ტოლია; ამასთანავე, $0 \leq r < \infty$; $0 \leq \phi < 2\pi$; (ზოგჯერ $0 \leq \phi < 2\pi k$).

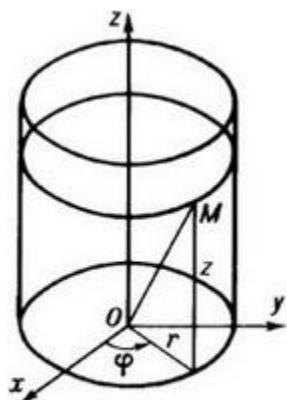
ნახ. 1

კოორდინატები საინჟინრო გეოდეზიაში – სახელდებული ფარდობითი რიცხვები, რომელთა საშუალებითაც განისაზღვრება წერტილის მდებარეობა.

კოორდინატები სფერული – სამი სიდიდე r , φ , θ , რომლებიც განსაზღვრავენ წერტილის მდებარეობას სივრცეში (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

კოორდინატები ცილინდრული – სივრცეში M წერტილის მდებარეობის განმსაზღვრელი სამი სიდიდე r , φ , z ; მათთვის $r = \text{const}$ საკოორდინატო ზედაპირი წარმოადგენს ცილინდრს, რომლის მსახველი Oz ღერძის პარალელურია (ნახ. 1). დეკარტისა და ცილინდრულ კოორდინატებს შორის კავშირი გამოისახება ტოლობებით: $x = r \cos\varphi$, $y = r \sin\varphi$, $z = z$.

კოორდინატთა სისტემა – იმ პირობების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს წერტილის ან რაიმე ობიექტის მდებარეობას წრფეზე, სიბრტყეზე, სივრცეში. კ. ს. ცნება შემოიღეს გეოდეზიასა და ასტრონომიაში დედამიწაზე ან ცის თაღზე წერტილის მდებარეობის განსაზღვრავად.

კოორდინატი (კოორდინატები) [ლათ. co(n) -თან, ერთად და ordinatus მოწესრიგებული] – გარკვეული რიგით აღებული რიცხვები, რომლებიც ახასიათებენ წერტილის ან რაიმე ელემენტის მდებარეობას სიბრტყეზე, ზედაპირზე ან სივრცეში. არსებობს გეომეტრიული (დეკარტის), გეოგრაფიული და გალაქტიკური კ. მათემატიკისა და ფიზიკის ზოგიერთ დარგში კ. სხვა სახელწოდებაც აქვს, მაგ., ვექტორული სივრცის ელემენტის (ვექტორის) კოორდინატებს მის კომპონენტებს უწოდებენ. ამა თუ იმ ობიექტის კვლევის მიზნისა და ხასიათის მიხედვით ირჩევენ კ. სხვადასხვა სისტემას, რომელთა დახმარებითაც სივრცის ყოველ წერტილს მიეკუთვნება რიცხვთა განსაზღვრული ერთობლიობა – წერტილის კ. მის სხვადასხვა სისტემას შორის გამოირჩევა წრფივი კოორდინატები, სადაც საკოორდინატო წირები წარმოადგენენ წრფეებს. ასეთია, მაგ., დეკარტის მართკუთხა კოორდინატთა სისტემა, ბუნებრივი (ტეტრაედრული) კოორდინატთა სისტემა, პროექციული კოორდინატები და სხვ. კოორდინატთა სისტემას, რომლისთვისაც ზოგი საკოორდინატო წირი არ არის წრფე, ეწოდება მრუდწირული კოორდინატთა სისტემა. ასეთი კ. გამოიყენება როგორც სიბრტყეზე (მაგ., პოლარული კოორდინატი, ელიფსური კოორდინატი, პარაბოლური კოორდინატი და სხვ.), ასევე ზედაპირზეც (გეოდეზიური კოორდინატები). მრუდწირული კოორდინატების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კლასს წარმოადგენს კ. ორთოგონალური სისტემა, რომელშიც საკოორდინატო წირები გადაიკვეთება მართი კუთხით. კ. სხვადასხვა სახე სიბრტყეზე

(ზედაპირზე) განზოგადდება სივრცის შემთხვევაში. მაგ., სიბრტყეზე პოლარული კოორდინატების ცნებას მივყავართ სივრცეში პოლარული კოორდინატების ცნებაზე (სფერული კოორდინატები და ცილინდრული კოორდინატები), სიბრტყეზე ელიფსური კოორდინატების ცნებას კი – სივრცეში ელიფსოიდური კოორდინატების ცნებასთან.

კოორდინაცია (ლათ. coordinatio<[ლათ. co(n) -თან, ერთად და ordinatus მოწესრიგებული] – შესწორება, მანქანებსა და მექანიზმებში შეცდომებისა და უარყოფითი მხარეების გასწორება, რაც მათი მუშაობის შედეგებზე, გაზომვებზე, მოძრაობის ტრაექტორიებზე აისახება. კორექციას ახდენენ მექანიზმების საანგარიშო მონაცემებში ცვლილებების გზით ან სპეციალური მოწყობილობების – კორექტორების გამოყენებით.

კოპალი (ესპ. copal ფისი<ტერმინი გადმოღებულია მექსიკელი ინდიელების ნაუას ენიდან) – მცენარეული წარმოშობის უფერული ფისი, რომელსაც ძირითადად პარკოსანთა ოჯახის ტროპიკული ხეები გამოყოფენ ან მიიღება მათი მიწაზე დაყრილი ნარჩენებისაგან. კარგად იხსნება ორგანულ გამხსნელებში და ადვილად ერევა მცენარეულ ზეთებს. გამოირჩევა განსაკუთრებული სიმაგრითა და ძნელდნობადობით. კ. მზადდება მაღალხარისხოვანი ზეთოვანი ლაქი, რომელიც ფართოდ გამოიყენება ავეჯის წარმოებაში. სანდარაკთან შერეული კ. ითვლება მჟღერადი მუსიკალური ინსტრუმენტების (გიტარა, მანდოლინა, ფანდური და სხვ.) ძირითად მოსაპირკეთებელ მასალად.

კოპერი – იხ. ურნალი.

კოპირი – 1. საჭრელი ხელსაწყოს მიმართულებით მოძრავი დეტალი, რომელიც თავის ანალოგიურ დეტალს ამზადებს; 2. დოკუმენტის ასლის გადასაღები აპარატი.

კოპის ციხე (ინგლ. **Kopi Castle**) – ციხესიმაგრე ისტორიულ ტაოში, საქართველოს სამხრეთ საზღვართან, ბარდუსის ხეობაში (ამჟამინდელი თურქეთის რესპუბლიკა), კლდეში ნაკვეთი ძლიერი საფორტიფიკაციო ნაგებობა (ნახ. 1; ნახ. 2) და მის ქიშხე ჩაშენებული ეკლესია (ნახ. 3). პირველად ექვთიმე თაყაიშვილის ექსპედიციამ აღწერა

ნახ. 1

1907 წელს, ხოლო 2013 წელს ექსპედიციამ ბუზა კუდავას ხელმძღვანელობით ჩაატარა ციხის დეტალური აღწერა. ციხისა და ეკლესიის გარდა აღმოჩნდა საფორტიფიკაციო ნაგებობები, ქვევრები, საცხოვრებელი სახლის ნაშთები, ულამაზესი ჩუქურთმიანი ქვები, ფრესკები ნუსხური, ასომთავრული და მხედრული წარწერებით და სხვ. კედლების საფასადე წყობით, სამშენებლო ტექნიკითა და მოხატულობით, სავარაუდოდ, ეკლესია XIII საუკუნისაა, რაზეც მეტყველებს მოხატულობის პირველი ფენა და ნაკაწრი

წარწერები. მეორე ფენა XV-XVI საუკუნეების უნდა იყოს, როდესაც ამ ტერიტორიაზე სამცხე-საათაბაგო ყალიბდებოდა. შესაბამისად, კოპის ციხე გვიან შუა საუკუნეებში ჯაყელთა ერთ-ერთი რეზიდენციის ნაწილი უნდა ყოფილიყო. ამაზე მეტყველებს კლდის პირას აშენებული მცირე დარბაზული ეკლესია და მის მახლობლად

შემორჩენილი დარბაზის ნანგრევები. კოპის ციხე თავისი სანახევროდ გადარჩენილი ეკლესიით, ნაკაწრი წარწერებითა და საისტორიო ლიტერატურისათვის უცნობი ფრესკული მხატვრობით, სერიოზულ შესწავლასა და კვლევებს მოითხოვს.

ნახ. 2

ნახ. 3

კოპიტი (იფანი) (ლათ. fraxinus) – მოთეთრო-წაბლისფერი ფოთლოვანი ჯიშის მერქანი სიმკვრივით 570-940 კგ/მ³. აქვს სასიამოვნო ტექსტურა, ადვილად იხერხება და პრიალდება, ელასტიკურია, ნაკლებად იბრიცება და სკდება. სიმაგრით თითქმის არ ჩამოუვარდება მუხას. ცუდად ეწინააღმდეგება ტენს. მიეკუთვნება მერქნის დეფიციტურ ჯიშს. შეუცვლელი მასალაა სადურგლო საქმიანობაში. გაორთქვლის შემდეგ კარგად ილუნება, რაც საშუალებას იძლევა მისგან დავამზადოთ მრუდი მოხაზულობის დაწებებული კონსტრუქციები. მისი 67 სახეობა გავრცელებულია ჩრდილოეთ ნახევარსფეროს ზომიერ სარტყელში. საქართველოში ძირითადად 3 სახეობაა გავრცელებული – ჩვეულებრივი, თუთუფოთოლა და მახვილნაყოფა, რომლებიც გვხვდება თითქმის ყველა რეგიონში (ნახ. 1). გარდა ამისა, საქართველოში კ. 24 ეგზოტიკური სახეობა იზრდება. მათ იყენებენ ბაღების, პარკებისა და ქუჩების გასამწვანებლად. კ. მასალა, კარგი დრეკადი თვისებებისა და სიმტკიცის გამო, გამოიყენებოდა საბრძოლო და შრომის იარაღების დასამზადებლად. მისგან აკეთებდნენ შუბებს, ხელკეტებს, მშვილდ-ისრებსა და სხვ. ძველ დროში დიდი პოპულარობით გამოირჩეოდა კ. მერქნისაგან დამზადებული, ჩუქურთმებით დამშვენებული, საოჯახო ჭურჭელი. კარგად დამუშავებული და გამშრალი ფიცრები გამოიყენებოდა გემთმშენებლობაში. კ. ტექსტურა არ ჩამოუვარდება წითელი და შავი ხის ტექსტურას. მე-19 საუკუნეში კ. დიდი გასავალი ჰქონდა ეტლების, ციგების, თხილამურების, ნიჩბების, ორთვალას ბორბლების, ბილიარდის კიას, ბეისბოლის ბიტების დასამზადებლად. მშენებლობაში კ. მერქანს იყენებენ გადახურვის კოჭების, სახურავის სანივნივე ელემენტების, კარ-ფანჯრების, ჭერის, იატაკის, მოაჯირების, საბაღე სკამების დასამზადებლად, აგრეთვე ხის სახლების კედლების გარედან მოსაპირკეთებლად (კარგად უძლებს ატმოსფერულ ზემოქმედებას).

ნახ. 1

კოპიტულა – მერქნისაგან გამოჭრილი ან გამოთლილი მასალა სხვადასხვა ნაკეთობის დასამზადებლად (მაგ., საუნაგირე, საკონდახე კოპიტულა).

კოპიტულა – იხ. ლუგვი.

კოპორჭი – იხ. ცალდირე ხიდი.

კორაზია (ლათ. corrado ფხეკა, ფხაჭნა) – ქანების მექანიკური გაცვეთა ჩამონამტვრევი მასალის მოძრავი მასებისაგან, რომლებიც მოაქვს წყალს, ყინულს, ქარს.

კორბელი (შვერილი, კონსოლი) – კედელზე მიმაგრებული, კრონშტეინის ტიპის, მასიური კონსტრუქციული ელემენტი, რომელშიც შეთავსებულია მზიდი და დეკორატიული ფუნქციები (ნახ. 1). კ. დასამზადებლად გამოიყენება ქვა, მერქანი, ლითონი და სხვ.

ნახ. 1

კორდელი (ფრანგ. cordell<corde თოკი, შნური) – საიზოლაციო მასალის ელემენტი ნებისმიერი კვეთის, რომელიც გამოიყენება ნახევრადჰაეროვანი იზოლაციის შემვსებად ან კარკასის შესაქმნელად.

კორდი (ფრანგ. corde თოკი, შნური) – 1. ბამბის ან ხელოვნური ბოჭკოს ძლიერ გრებილი მაგარი ძაფი კორდის ქსოვილის გამოსამუშავებლად ავტომობილებისა და თვითმფრინავების საბურავების დასამზადებლად; 2. გრძელი თოკი, რომელსაც იყენებენ საჯდომი ცხენების წვრთნის დროს; 3. ბალახიანი მიწის ნაკვეთი, რომელიც წლების მანძილზე არ დამუშავებულა და ბალახის ფესვებითაა შეკრული.

კორდიერიტი (ფრანგ. cordierite<ფრანგი გეოლოგის პ. კორდიეს სახელის მიხედვით) – სილიკატების კლასის მინერალი, რომელიც გამოიყენება ნედლეულად კერამიკული ნაკეთობების წარმოებაში.

კორდის სკამი – კორდისაგან გაკეთებული დასაჯდომი ღობის გასწვრივ (ნახ. 1). შუა საუკუნეების ბაღებში ფართოდ გავრცელებული ელემენტი.

ნახ. 1

კორდონი (ფრანგ. cordon<corde თოკი, შნური) – 1. ქვის ნახევარწრიული სარტყელი კედლის ან ნაგებობის ზევით; 2. ტყის (ნაკრძალის) მცველი რაზმი: მისი საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობანი; 3. სასაზღვრო დაცვის რაზმი; მისი განლაგების ადგილი; 4. მტრისთვის გზის გადამღობი რაზმი; 5. დამცავი სიმაგრე.

კორელაცია (ლათ. correlatio თანაფარდობა, ურთიერთკავშირი) – 1. მათემ. ორ ან მეტ ცვლადს შორის კავშირი, რომლის დროსაც ერთი ცვლადის მნიშვნელობის სისტემატურ ზრდას თან

სდევს მეორე ცვლადის მნიშვნელობის სისტემატური ზრდა ან კლება. ასეთი სტატისტიკური კავშირი ტრადიციულად გამოიყენება ერთი ცვლადის მეტნაკლებად მოსალოდნელი მნიშვნელობისათვის სავარაუდოდ იმ პირობებში, როცა მეორე ცვლადის მნიშვნელობა ცნობილია. რაც უფრო დიდია კ. (ანუ კორელაციის კოეფიციენტი), მით უფრო მეტია ვარაუდის სიზუსტის სანდოობა; 2. მოვლენათა შორის ნებისმიერი კავშირი, რომლის დროსაც ერთი ცვლადის ცვლილებების კვალდაკვალ ვლინდება ზოგი თანამდევნი ან დამოკიდებული ცვლილება მეორეში (ან სხვა ცვლადებში). ორივე სახის გამოყენებისას ივარაუდება ცვლადებს შორის მიზეზობრივი კავშირი. კ. ცვლადთა შორის კავშირის დამტკიცება.

კორექტორი (ლათ. corrector გამსწორებელი) – 1. მოწყობილობა ელექტროგამზომი ხელსაწყო სკალაზე მაჩვენებელი ისრის ნულოვან ნიშნულზე დასაბრუნებლად; 2. სტამბის ან გამომცემლობის მუშაკი, რომელიც კორექტურას აკეთებს.

კორექცია (ლათ. correction შესწორება, გასწორება) – განზომილების, სიჩქარის, სხეულის მოძრაობის ტრანსტორიის, ასაწყობი სამშენებლო კონსტრუქციის მონტაჟის და ა.შ. შესწორება, გასწორება.

კორიდორი (ფრანგ. corridor<ლათ. currere გაქცევა) – დერეფანი, ტალანი; შენობა-ნაგებობების ოთახებს შორის გასასვლელი ან რაიმეს გასატარებელი ადგილი (ფართი).

კორიოლისის აჩქარება – წერტილის რთული მოძრაობისას აჩქარების ნაწილი, რომელიც გამოწვეულია ათვლის ძირითადი (უძრავი) სისტემის მიმართ ფარდობითი (მოძრავი) სისტემის ბრუნვითი მოძრაობით.

კორიოლისის თეორემა – აჩქარებათა შეკრების თეორემა – წერტილის რთული მოძრაობის დროს წერტილის აბსოლუტური აჩქარება ფარდობითი, წარმტანი და კორიოლისის აჩქარებების გეომეტრიული ჯამის ტოლია.

კორიოლისის ინერციის ძალა – ინერციის ძალა, რომელიც ტოლია ნივთიერი წერტილის მასისა და კორიოლისის აჩქარების ნამრავლისა აღებული მინუს ნიშნით.

კორიოლისის ძალა – მუდმივი კუთხური სიჩქარით ათვლის მბრუნავ სისტემაში არსებული ფიქტური ძალა. ეს ძალა წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, თუ ამ სისტემის მიმართ სხეული მოძრაობს ანუ ეს ძალა არის ინერციული ძალის სახეობა.

კორკომელა (რუს. чурка ჩილიკა, ჩილიკა-ჯოხი) – მცირე ზომის მრგვალი სორტიმენტი, რომლის სიგრძე არ აღემატება ხის დამამუშავებელ ჩარხებზე მასალის დასამუშავებელ ზღვრულ ზომას.

კოროზია (ლათ. corrosio ამოჭმა) – 1. მყარი სხეულების თავისდაუნებურად დარღვევა, რომელსაც იწვევს გარემოსთან მისი ურთიერთქმედებისას განვითარებული ქიმიური და ელექტროქიმიური პროცესები. განსაკუთრებით ზიანის მომტანია ლითონების კოროზია. მისი გავრცელებული სახეა – რკინის დაჟანგვა. კოროზიის საწინააღმდეგოდ მიმართავენ ზედაპირების დამცველ დაფარვას ლაქსაღებავებით და კოროზიამდეგი მასალების გამოყენებით. კ. დამანგრეველ ზემოქმედებას განიცდის აგრეთვე ბეტონი, რკინაბეტონი, სამშენებლო ქვა, ხე და სხვ. დაცვის საშუალებებია: მაღალი სიმკვრივის ბეტონის გამოყენება, წყალგაუმტარი დანამატების შეყვანა ბეტონში, არმატურის დაფარვა დამცავი ფენით, ლითონის მოთუთიება და სხვ.; 2. გარემო პირობების გავლენით მეტალების გარდაქმნის

ფიზიკურ-ქიმიური პროცესი. არსებობს კოროზიის სახეები: ადგილობრივი, აერაციული, აირული, ამორჩევითი, არათანაბარი, ატმოსფერული, ბიმეტალური, ბიოლოგიური, გალვანური, გამონალექში, გამჭოლი, ელექტროლიტური, ელექტროქიმიური, ელექტრული, ზედაპირული, ძრვის წყალში, თანაბარი, კავიტაციური, კონტაქტური, კრისტალთშორისი, კონტაქტური, ლაქოვანი, ლითონის, ლოკალიზებული, მაგრაფიტებელი, მაპერფორირებელი, მარცვალშიგა, მაღალტემპერატურული, მიწისქვეშა, მოხეტიალე დენებით, ნელი, ნიადაგისმიერი, პიტინგოვანი, საერთო, სიღრმითი, სტრუქტურული, სწრაფი, ქიმიური, ღრუბლოვანი, შიგაკრისტალური, შენადულის, შერჩევითი, შენელებული, შრეობრივი, ძაბვის ქვეშ, ძაფისებრი, წერტილოვანი, წყლულოვანი, ხახუნის, ხვრელოური და სხვ.

კოროზია ალუმინის – ალუმინის რღვევა გარემოს ზემოქმედების შედეგად. ალუმინი, მართალია მიეკუთვნება აქტიური ლითონების ჯგუფს, მაგრამ გამოირჩევა საკმაოდ კარგი კოროზიული თვისებებით, რაც აიხსნება პასიურობით აგრესიულ გარემოში. მისი კოროზიამედევობა დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე, როგორცაა: ლითონისა და კოროზიული გარემოს სისუფთავე, გარემოში აგრესიული მინარევების კონცენტრაცია, ტემპერატურა და სხვ. ძლიერი გავლენა აქვს ხსნარების წყალბადის მაჩვენებელს (pH) – ლითონის ზედაპირზე ალუმინის ჟანგი წარმოიქმნება ინტერვალში $pH = 3-9$. ალუმინის კოროზია (ნახ. 1) არ მიმდინარეობს მხოლოდ ისეთ გარემოში, სადაც ალუმინის ზედაპირზე ჩნდება ჟანგის დამცავი აფსკი (სისქე 5-100 ნმ). ალუმინი არ იჟანგება სუფთა (დისცილირებულ) წყალში, ზღვის მარილიან წყალში კი პირიქით – განიცდის ძლიერ კოროზიას, რის შესაჩერებლადაც შემადგენლობაში მცირე რაოდენობით უმატებენ მაგნიუმსა და სილიციუმს. ალუმინისა და მისი შენადნობების კოროზიამედევობა მცირდება, თუ მის შემადგენლობაში შედის სპილენძი.

ნახ. 1

ალუმინისათვის ძლიერ საშიშია გოგირდმჟავა (განსაკუთრებით მაღალ ტემპერატურაზე), მარილმჟავა, ჭიანჭველამჟავა, მჟაუნმჟავა, ყველანაირი ტუტეები, აგრეთვე, სპილენძის, ვერცხლისწყლის და ქლორის მარილები; აზოტმჟავა, ძმარმჟავა და ფოსფორმჟავა კი მასზე არ მოქმედებს. სუსტად ზემოქმედებს – ლიმონის, ვაშლის, ღვინის და, საერთოდ, ხილის წვენები.

კოროზია ბეტონის – ბეტონის სტრუქტურის დაშლა (გამყიფება) გარემოს ზემოქმედებით. ის შეიძლება იყოს სამი სახის: 1. ცემენტის ქვის შემადგენელი ნაწილების გახსნა – ბეტონის კოროზიული დაშლის ყველაზე გავცელებული სახე. ბეტონის ნაკეთობას მუშაობა უმეტესად უხდება ღია ცის ქვეშ და განიცდის ატმოსფერული ნალექების ზემოქმედებას. ბეტონის შემადგენლობაში შედის კალციუმის ჟანგის ჰიდრატი $Ca(OH)_2$ – ჩამქრალი კირი, წყალში ადვილად ხსნადი კომპონენტი, რომელიც დროთა განმავლობაში იხსნება, გამოდის კონსტრუქციის გარეთ და არღვევს ბეტონის სტრუქტურას; 2. ბეტონის კოროზია ცემენტის ქვის ურთიერთქმედებით ატმოსფერულ წყალში შემავალ მჟავებთან. მჟავების ზემოქმედებით ბეტონის კოროზია მიმდინარეობს მოცულობის გაზრდით ან

ნახ. 1

ადვილად ხსნადი კირის ნაერთების გამორეცხვით. მოცულობის ზრდა ხდება რეაქციით: $\text{Ca(OH)}_2 + \text{CO}_2 = \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$. CaCO_3 . არ იხსნება წყალში. თანდათანობით ხდება მისი დაგროვება ცემენტის ქვის ფორებში, რის ხარჯზეც იზრდება ბეტონის მოცულობა, რაც იწვევს დასკდომასა და რღვევას. ბეტონის კონტაქტით მჟავების წყლის ხსნარებთან ჩნდება ადვილად ხსნადი კალციუმის ბიკარბონატი, რომელიც აგრესიულია ბეტონის მიმართ. წყლის არსებობის შემთხვევაში ის იხსნება მასში და თანდათანობით გამოირეცხება ბეტონის ქვის სტრუქტურიდან. ეს პროცესი აღიწერება რეაქციით: $\text{CaCO}_3 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{Ca(HCO}_3)_2$. ამის პარალელურად მიმდინარეობს ბეტონის ქიმიური კოროზია: $\text{Ca(OH)}_2 + 2\text{HCl} = \text{CaCl}_2 + 2\text{H}_2\text{O}$, რომლის შედეგად გამოირეცხება კალციუმის ქლორის მარილი. თუ ბეტონის დაშლა მიმდინარეობს წყლის სულფატების გავლენით, მაშინ ბეტონის დასამზადებლად გამოიყენება პუცოლანური ან სულფატმედეგი პორტლანდცემენტი. მიკროორგანიზმების ზემოქმედებით შესაძლებელია ბეტონში ბიოკოროზიის განვითარება (ნახ. 1). სოკოებს, ბაქტერიებსა და წყალმცენარეებს უნარი აქვთ შეაღწიონ ბეტონის ფორებში და იქ განვითარდნენ, რაც საბოლოო ჯამში იწვევს ბეტონის ქვის დაშლას.

კოროზია ლითონების – ლითონებისა და მათი შენადნობების რღვევის თვითწარმოებადი პროცესი კოროზიულ გარემოზე ქიმიური და ელექტროქიმიური ზემოქმედების შედეგად (ნახ. 1). კოროზიის მიზეზია კონსტრუქციული მასალების არასაკმარისი თერმოდინამიკა მათთან კონტაქტში მყოფი ნივთიერებების მიმართ. მაგ., რკინის კოროზია ჟანგბადში აიწერება რეაქციით: $4\text{Fe} + 6\text{H}_2\text{O} + 3\text{O}_2 \rightarrow 4\text{Fe(OH)}_3$, სადაც

მიღებული პროდუქტი 4Fe(OH)_3 (რკინის ჰიდროქსიდი) არის იგივე "ჟანგი". კოროზიის პროცესს, ისევე როგორც ნებისმიერ ქიმიურ რეაქციას, აჩქარებს ტემპერატურის მატება. არსებობს კოროზიის 4 ძირითადი ტიპი: ელექტროქიმიური, წყალბადის გარემოში, ჟანგბადის გარემოში და ქიმიური. ელექტროქიმიურ კოროზიას ადგილი აქვს მაშინ, როცა ლითონების რღვევა მიმდინარეობს გარემოში, სადაც გამოიყოფა გალვანური ელემენტები; წყალბადისა და ჟანგბადის გარემოში – როცა მიმდინარეობს, შესაბამისად, წყალბადის ან ჟანგბადის იონების დეპოლარიზაცია; ხოლო ქიმიური – როცა ლითონის ზედაპირზე მოქმედებს კოროზიულად აქტიური გარემო. გამოყოფენ კოროზიის სახეებს: აირული, არაელექტროლიტური, არათანაბარი, ატმოსფერული, ბიოკოროზია, ელექტროლიტური, ელექტროქიმიური (გარე, მოხეტიალე და კონტაქტური დენით), თანაბარი, კონტაქტური, კოროზია თხევად გარემოში (ნაწილობრივი ჩაძირვით, ვატერხაზის მიხედვით, სრული ჩაძირვით), კრისტალთშორისი, ლოკალური (ლაქოვანი, წყლულოვანი, წერტილოვანი, გამჭოლი და სხვ.), მიწისქვეშა, წყალქვეშა, შერჩევითი, ძაბვის ქვეშ, ხახუნითა და სხვ. პრაქტიკაში ლითონების კოროზიისაგან დაცვის მეთოდებია: კონსტრუქციული, აქტიური და პასიური.

ნახ. 1

კოროზია მერქნის – მერქნის სტრუქტურის რღვევა აგრესიული გარემოს ზემოქმედებისას (ნახ. 1). მიმდინარეობს სხვადასხვა სიჩქარით და დამოკიდებულია კლიმატურ (ტენიანობა, ნალექები, ჰაერის ჟანგბადი, ტემპერატურის ცვალებადობა, ულტრაიისფერი გამოსხივება) და ბიოლოგიურ (მიკროორგანიზმები, მწერები, სოკოები და სხვ.) გარემო ფაქტორებზე. მერქნის კოროზიამდეგობას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან მერქანი ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული საშენი მასალაა და ექსპლუატაცია უწყევს, როგორც შენობის შიგნით, ისე გარეთ. მერქნის კოროზიას ძირითადად იწვევს სხვადასხვა აგრესიულ მდგომარეობაში მყოფი (აირი, სითხე, მყარი ნივთიერება) მარილი, ტუტე და მჟავა. ძლიერი აგრესიული გარემოს ზემოქმედებით პირველ რიგში იშლება მერქნის შემადგენლობაში მყოფი ცელულოზა – ჰიდროლიზის შედეგად ის კარგავს სიმტკიცეს; შემდეგ დაშლას იწყებს ლიგინინი და სხვა ნაწილები. ცელულოზაზე პრაქტიკულად არ ზემოქმედებს ეთერი, აცეტონი, სპირტი, ტუტისა და მჟავის განზავებული სუსტი ხსნარები, ორგანული მჟავები. კოროზიისადმი ფოთლოვანი ჯიშის მერქანი ნაკლებად მდგრადია, ვიდრე წიწვოვანი, რადგან ამ უკანასკნელში დიდი რაოდენობითაა ფისები, რომელიც ხელს უშლის კოროზიის პროცესს. ვ. მ. აჩქარებს ხის მასალაზე მზის სხივების პირდაპირი მოხვედრა, ტენიანობისა და ტემპერატურის მკვეთრი ცვალებადობა. ბიოლოგიური მავნებლების წინააღმდეგ გამოიყენება მერქნის ანტისეპტიკება. კოროზიის პროცესი მერქანში გაცილებით ნელა მიმდინარეობს, ვიდრე ლითონებში ან რკ.ბ.-ში, ამიტომ შენობების მზიდი ელემენტებისათვის, რომლებსაც მუშაობა უხდებათ აგრესიულ გარემოში (კალიუმის, ნატრიუმის, გვარჯილის სასუქების საწყობები, მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის ფერმები, სამხედრო იარაღის სათავსები და სხვ.), უმჯობესია გამოვიყენოთ ხის კონსტრუქციები.

ნახ. 1

კოროზია რკინაბეტონის – რკ.ბ.-ის დაშლა ბეტონისა (იხ. კოროზია ბეტონის) და არმატურის კოროზიის შედეგად (ნახ. 1). არმატურის კოროზიას იწვევს ატმოსფერული გარემოს ელექტროლიტური და ქიმიური ზემოქმედება. ის მიმდინარეობს ბეტონის კოროზიის პარალელურად, თუმცა შესაძლებელია მიმდინარეობდეს ბეტონის კოროზიისაგან დამოუკიდებლად. არმატურის დაჟანგვით მის გასწვრივ ჩნდება სიცარიელები, რაც იწვევს ბეტონში ბზარების გაჩენას და დახეთქვას. ტუტე გარემო ბეტონში არმატურის ზედაპირზე ქმნის პასიურ შრეს, რაც დროთა განმავლობაში ნახშირჟანგთან და მარილებთან ერთად წარმოშობს კარბონიზაციის რეაქციას და იწყება კოროზია. კოროზიისაგან რკ.ბ.-ის კონსტრუქციების დასაცავად, რომლებიც იმყოფებიან აგრესიულ გარემოში, მიმართავენ შემდეგ ღონისძიებებს: ბეტონის ფილტრაციული თვისებების შემცირება მასში სპეციალური დანამატების შეტანით, ბეტონის სიმკვრივის გაზრდა, ასაკრავი იზოლაციის გამოყენება, ბეტონის დამცავი შრის სისქის გაზრდა, მჟავამედეგი ბეტონების გამოყენება, პორტლანდცემენტის ნაცვლად თიხამიწოვანი ცემენტის გამოყენება და სხვ.

ნახ. 1

კოროზია საშენი მასალის – კონსტრუქციული საშენი მასალის თვისებებისა და მახასიათებლების გაუარესების შეუქცევადი პროცესი ქიმიური, ფიზიკურ-ქიმიური ან ბიოლოგიური ზემოქმედებით ან პროცესებით უშუალოდ მასალაში.

კოროზია ქიმიური – ლითონის ნაკეთობების ზედაპირის დაშლის პროცესი მჟავების, ტუტეების, მარილებისა და მისთ. ზემოქმედებით.

კოროზიამედეგობა – მასალის უნარი, გაუძლოს გარემოს ზემოქმედებით გამოწვეულ ზედაპირის დაზიანებას ან თვისებების დაკარგავას.

კოროზიისაგან დაცვა (ლითონების) – კოროზიისაგან დაცვის ყველაზე გავრცელებული და მარტივი მეთოდია ლითონის ზედაპირის დაფარვა დამცველი აფსკის (ლაქის, საღებავის, ემალისა და ა.შ.) ფენით. ასეთ აფსკს დაბალი აირ- და ორთქლშეღწევადობა და მაღალი წყალამრიდი თვისება აქვს, რითაც აბრკოლებს ლითონის ზედაპირთან წყლის, ჟანგბადისა და ატმოსფეროში შემავალი აგრესიული კომპონენტების შეღწევას. ფაქტურად, ლაქსაღებავების ფენა მხოლოდ ამუხრუჭებს კოროზიის პროცესს. ამიტომ ამ შემთხვევაში დიდი მნიშვნელობა აქვს დაფარვის ხარისხს: ფენის სისქეს, მის სიმკვრივეს, თანაბრობას, წყლის შეღწევადობას, შეჭიდულობის სიმტკიცეს (ადჰეზიას). ფოლადის ელემენტების კ. დ. საუკეთესო საშუალებაა – მოთუთიება.

კოროზიისაგან მეორეული დაცვა – კონსტრუქციის დამზადების შემდეგ მასზე მავნე გარემოს მოქმედების შეზღუდვა ან გამორიცხვა.

კოროზიისაგან პირველადი დაცვა – კოროზიისაგან დაცვა, რომელიც მიიღწევა სამშენებლო კონსტრუქციის დამზადებამდე ან დამზადების პროცესში მასალის შედგენილობის ან სტრუქტურის შეცვლით და კოროზიამედეგი მასალის შერჩევით.

კოროზიული გამოცდა – საშენი მასალების, ნაკეთობების, კონსტრუქციებისა და დამცავი საფარვლების გამოცდა აგრესიულ გარემოში მათი კოროზიამედეგობისა და დაცვის უნარის განსაზღვრის მიზნით.

კოროზიული დადლილობა – მასალის მზიდუნარიანობის შემცირება მრავალჯერმეორებადი დატვირთვებისა და აგრესიული გარემოს ერთდროული მოქმედების პირობებში.

კორომი – მომიჯნავე ტერიტორიისგან შემადგენლობითა და სტრუქტურით მკვეთრად განსხვავებული ტყის ნაწილი (იხ. ოლე).

კოროპის ქვესაფენი – პარკეტის, ლამინატის, ლინოლეუმისა და მისთ. ქვეშ დასაგები დემპფერული მასალა (ნახ. 1), როცა საჭიროა იატაკის იდეალური ზედაპირის მიღება. ერთდროულად აუმჯობესებს იატაკის თბო- და ბგერაიზოლაციას.

ნახ. 1

კორპის ხე (ხავერდის ხე, პორტუგალიური მუხა) (ლათ. Phellodendron amurense) – ხე ტეგანისებრთა ოჯახისა. სიმაღლეში იზრდება 25-28 მ-მდე. ღეროს დიამეტრია 90-120 სმ. გავრცელებულია ხმელთაშუა ზღვის რეგიონში, შორეულ აღმოსავლეთში, მანჯურიაში, რუსეთში, ამურისპირეთში, ჩინეთში, კორეაში, ტიანანსა და იაპონიაში. ძირითადად ხარობს მთების ფერდობებზე, ზღვის დონიდან 500-700 მ სიმაღლეზე. კორპი არის ქერქის გარეთა შრე, რომელიც კორპის მუხისგან მიიღება (ნახ. 1). მაგრამ ეს არ არის ჩვეულებრივი ქერქი – ის მსუბუქი, ცეცხლგამძლე და ელასტიკური მასალაა. კორპის მუხა ყოველ წელს იძლევა გამძლე ქერქს, თუ მას არ შეეხებიან. ასეთ შემთხვევაში ქერქს შეუძლია სისქეში 25 სანტიმეტრი გაიზარდოს. ეს ხისთვის ერთგვარი ქურქია, რომელიც მას სიცხის, სიცივისა და ტყეში გაჩენილი ცეცხლისგან იცავს. თუ ხეს შეეხებიან და ქერქს გააცლიან, კორპის მუხას დაახლოებით ათ წელიწადში ექნება ახალი ქერქი. მერქანს აქვს ლამაზი ტექსტურა (ნახ. 2), მტკიცეა, ადვილად მუშავდება, არ იკარებს წყალს, არ ლპება. გარეგნულად ჩამოჰგავს კოპიტს, მაგრამ უფრო მუქი ფერისაა. გამოიყენება მშენებლობაში ფანერისა და იატაკის პლინთუსების, აგრეთვე ავეჯის დასამზადებლად. კ. ხ. ძირითადი დანიშნულებაა კორპის საცობების წარმოება.

ნახ. 1

ნახ. 2

კორპორაცია (ლათ. corporation გაერთიანება) – მეწარმეობის, ბიზნესის ერთ-ერთი ორგანიზაციული ფორმა. მისი თანამესაკუთრეა აქციის მფლობელთა მრავალრიცხოვანი არმია, რომელსაც აკისრია შეზღუდული პასუხისმგებლობა კორპორაციის აქციონერულ კაპიტალში. თავისი წილის ოდენობის მიხედვით კორპორაციის მთელი მოგება, რომელიც მის აქციონერებს ეკუთვნით, იყოფა ორ ნაწილად. ერთი ნაწილდება აქციების მფლობელებს შორის დივიდენდის სახით, მეორე კი ხმარდება რეინვესტირებას. ამ ფორმის ძირითადი უპირატესობაა ფასიანი ქაღალდების გამოშვების გზით დამატებითი კაპიტალის მობილიზაციის შესაძლებლობა. კ. ლიკვიდაციის შემთხვევაში აქციის მფლობელი იღებს წილს, რომელიც მან შეიტანა ფირმის აქციონერულ კაპიტალში.

კორპუსი (ლათ. corpus სხეული) – 1. ერთი ტიპის შენობებით განაშენიანებული დასახლების ცალკე მდგარი შენობა ან რაიმე დაწესებულების ნაწილი (მაგ., ტექნიკური უნივერსიტეტის ადმინისტრაციული კორპუსი); 2. რაიმეს მაგარი გარსი, რომელშიც რაიმე მექანიზმია მოთავსებული (მაგ., საათის კორპუსი, გემის კორპუსი და სხვ.); 3. ტიპოგრაფიული შრიფტი, რომლის კეგელი უდრის 10 პუნქტს; 4. მსხვილი საჯარისო შენაერთი (მაგ., სატანკო კორპუსი); 5. რაიმე ტექსტების სრული კრებული – კორპუსული ლინგვისტიკის შესწავლის საგანი; 6. ერთნაირი სპეციალობის მქონე პირთა ერთობლიობა, რომლებსაც რაიმე ოფიციალური სამსახურეობრივი მდგომარეობა უჭირავთ (მაგ., დიპლომატიური კორპუსი, საკანონმდებლო კორპუსი და სხვ.).

კორპუსკული – ქიმიური ელემენტის უმცირესი ნაწილაკი (ჰელიუმის ატომი), რომელიც ატარებს მის თვისებებს.

კორპუსკულური თეორია – თეორია, რომლის მიხედვითაც სინათლე განსაკუთრებული ნაწილაკების – კორპუსკულების ნაკადს წარმოადგენს.

კორუნდი (ტამილური kuruntam და ტელუგუ kuruvindam ლალი, ბადახში; ენათესავენა სანსკ. kuruvinda ლალი, ბადახში) – მეტად მტკიცე, მკვრივი, გამჭვირვალე, ნახევრადგამჭვირვალე ან გაუმჭვირვალე სტაბილური მინერალი (სიმაგრე მოოსის სკალის მიხედვით: 9) კრისტალური ფორმის ალუმინის ჟანგი (ქიმიური ფორმულა: Al_2O_3), პირველი ხარისხის თეთრი ფერის საიუველირო მინერალი. ქიმიური შედგენილობა: ქრომის, რკინის, მანგანუმის, ტიტანის უმნიშვნელო შემცველობა განსაზღვრავს მის ფერს; ქრომი აძლევს წითელ კაშკაშა ფერს, ტიტანი ლურჯს, რკინა – შავს. წითელ კ. ლალი ეწოდება, ლურჯს – საფირონი.

კორმი (თია, კოჟრი) – მერქნის მანკი, ხის ტანის ადგილობრივი გასქელება, რომელსაც თან ახლავს მერქნის ჯავარიანობა (ნახ. 1). მისი სიმკვრივე მეტია, ვიდრე მერქნის. წარმოქმნის მიზეზია ხის სხვადასხვა გამლიზიანებლები და კამბიუმის ფენის დამზიანებლები. კორმს იყენებენ, როგორც მოსაპირკეთებელ მასალას. მისგან ამზადებენ მცირე ზომის მხატვრულ ნაკეთობებს. ძირითადად გვხვდება ფოთლოვან ჯიშებში: არყის ხე, ნეკერჩხალი, თხმელა, მუხა. კორმიანი მერქანი ძნელად ემორჩილება დამუშავებას, მაგრამ გამოირჩევა ლამაზი ტექსტურით.

ნახ. 1

კოსმოპოლისი (ბერძ. kosmos მსოფლიო და polis ქალაქი) – დიდი ქალაქი სხვადასხვა კულტურის ხალხის მოსახლეობით.

კოსმოსი (ბერძ. kosmos მსოფლიო) – კოსმოსური სივრცე ყველა თავისი ობიექტით; მოიცავს: დედამიწაახლო, პლანეტათაშორის, ვარსკვლავთაშორისა და გალაქტიკათაშორისო სივრცეს ყველა მისი ობიექტით. ის არის უსაზღვრო სივრცესა და დროში მეტაგალაქტიკების გაერთიანების უსასრულო სიმრავლე.

კოსმოსის ეპოქა – თანამედროვე პერიოდი, რომელიც მოიცავს ადამიანის მიღწევებს კოსმოსის ათვისებასთან, კოსმოსურ რბოლასთან, კოსმოსურ ტექნოლოგიასთან და ამ მოვლენების გავლენით წარმოქმნილ სხვა კულტურულ განვითარებასთან დაკავშირებით. კოსმოსური ეპოქა დაიწყო 1957 წლის 4 ოქტომბერს, როდესაც სსრ კავშირის მიერ გაშვებულ იქნა დედამიწის ხელოვნური თანამგზავრი. ადამიანის პირველი კოსმოსური გაფრენა კი განხორციელდა 1961 წლის 12 აპრილს (იური გაგარინი, სსრ კავშირი), ხოლო მთვარეზე ადამიანთა პირველი გადასვლა 1969 წლის 21 ივლისით თარიღდება (ნეილ არმსტრონგი, ედვინ ოლდრინი, აშშ). კოსმოსური აპარატების ფრენის უზრუნველსაყოფად შექმნილია კოსმოდრომები, მართვის და კავშირგაბმულობის სამსახურები სხვ. ჩამოყალიბდა დისციპლინა ასტრონავტიკის სახელწოდებით, რომელიც მეცნიერებისა და წარმოების პროგრესის ერთ-ერთი სტიმულატორია.

კოსმოსური მასალათამცოდნეობა – შექმნა და შესწავლა მასალებისა, რომლებიც გამოიყენება კოსმოსურ სივრცეში.

კოსოური – იხ. ჩანა.

კოსტელი – რომაულ-კათოლიკური ტაძარი (ნახ. 1. წმინდა ანას კოსტელი, ვილნიუსი, ლიეტუვას რესპუბლიკა).

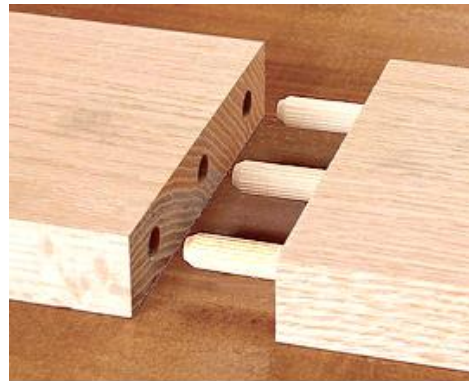

ნახ. 1

კოტა (შკანტი) – 1. მერქნულ ნაკეთობათა დეტალების ურთიერთშეერთების საშუალება. ფორმის მიხედვით შეიძლება იყოს ბრტყელი, მრგვალი, ტრაპეციული და სხვ. (ნახ. 1). კონსტრუქციის მიხედვით – მთლიანი, დეტალთან ერთად დამზადებული ან ჩასასმელი (ნახ. 2), მრგვალი ცილინდრული ფორმის, სიგრძით 20-30 მმ; 2. ულლის რიკი; 3. ლიტურგიული მსახურების დროს სასულიერო პირთა ჩასაცმელი ფართოსახელოებიანი გრძელი თეთრი ტუნიკა.

ნახ. 1

ნახ. 2

კოტანგესი [ლათ. co- (შემოკლ. სიტყვისა complementum დამატება) და tangens ტანგენსი] – მახვილი კუთხის ტრიტონომეტრიული ფუნქცია, რომელიც მართკუთხა სამკუთხედში უდრის მოცემული კუთხის მიმდებარე კათეტის შეფარდებას მეორე კათეტთან.

ნახ. 1

კოტეჯი (ძვ. ფრანგ cote ქობი და ლათ. -aticum ვინმეს კუთვნილება, რამესთან დაკავშირებული) – პატარა, ინდივიდუალური, უმეტესად ერთსართულიანი საცხოვრებელი სახლი ეზოთი (ნახ. 1).

კოტეჯური განაშენიანების ნაკვეთების ჯგუფი – კოტეჯური განაშენიანების ტერიტორია 5 ჰა-მდე (ზოგჯერ 8 ჰა-მდე) ფართობის, რომელიც ფუნქციურად, კომპოზიციურად და გეგმარებით ჩართულია უფრო დიდი საცხოვრებელი წარმონაქმნების (მიკრორაიონი, კოტეჯური დასახლება, კოტეჯური განაშენიანების კომპლექსი) შემადგენლობაში ან ქალაქის სტრუქტურულ ნაწილში.

კოტირება – საქონლის, ფასიანი ქაღალდების, უცხოური ვალუტის საბირჟო ფასის დადგენა ბირჟაზე მოქმედი საკანონმდებლო ნორმებისა და ჩამოყალიბებული პრაქტიკის შესაბამისად,

კოტი (რუს. чурак ჩილიკა, ჩილიკა-ჯოხი) – კუნძის გადანაჭერი, რომელიც სიგრძეში შეესაბამება ხის დამამუშავებელი მოწყობილობის სამუშაო ზომებს. კ. ექვემდებარება ჰიდროთერმიულ დამამუშავებას მაღალი ხარისხის შპონის მისაღებად. დიამეტრი მეტია 160 მმ-ზე, ხოლო სიგრძე მიიღება 0,6-2,5 მ.

კოუში (ნიდერლ. kous თვალი) – მრგვალი ან ოვალური ფორმის გარსაკრი გარეთა მხრიდან ღარი. კ. ათავსებენ ბაგირის მარყუჟში, რათა დაცულ იქნეს ის ხეხვით გამოწვეული გაცვეთისაგან. კ. ჩაიდება ჩანგალი ან ლილვაკი ბაგირის ჩასაბმელად ჭაღთან, კავთან ან სხვა ბაგირთან.

კოქსი (ინგლ. coke<colke ბირთვი, ხის ნახშირი) – მყარი ხელოვნური საწვავი; მიიღება სხვადასხვა ბუნებრივი საწვავის ან მათი გადამამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქტების გახურებისას მაღალ ტემპერატურაზე (950-1050°C) ჰაერის შეუღწევლად. განარჩევენ ქვანახშირის, ელექტროდულ სქელფისოვან და ნავთობის კ. ძირითადად იღებენ ქვანახშირისაგან. ქვანახშირის კ. იყენებენ ბრძმედულ პროცესში თუჯის გამოდნობისას (ბრძმედის კოქსი). კ. აქ ერთდროულად საწვავი და რკინის მადნის აღმდგენელია. გაცილებით მცირე რაოდენობით კ. იყენებენ სამსხმელო წარმოებაში (სამსხმელო კოქსი), მადნების აგლომერაციისათვის, ქიმიურ მრეწველობაში, ფერად და შავ მეტალურგიაში და სხვ.

კოქსის აირი – აირადი პროდუქტი, რომელიც ქვანახშირის დაკოქსვის შედეგად წარმოქმნილი ნარევის გაცივებისას არ კონდენსირდება. კ. ა. შეიცავს წვად აირებს: მეთანს, წყალბადს, ნახშირბადის ოქსიდსა და სხვ., აგრეთვე უწვად აირებს: ნახშირბადის დიოქსიდს, ამიაკს, აზოტს. ამიაკის დაჭერა ხდება გოგირდმჟავით, რის შედეგადაც მიიღება ამონიუმის სულფატი – ძვირფასი სასუქი, აგრეთვე ბენზოლი, გოგირდწყალბადი და სხვ. პროდუქტი. გაწმენდილი კ. ა. გამოიყენება, როგორც საწვავი ან როგორც ქიმიური ნედლეული.

კოშელი (რუს. кошель ქისა) – 1. გლეხის სახლი, გავრცელებული ჩრდილოეთ რუსეთის ტერიტორიებზე (ნახ. 1); 2. საცხოვრებელი და სამეურნეო ზონების პარალელური განლაგება ერთი ასიმეტრიული სახურავის ქვეშ არსებული სახლისა; 3. დიდი ქისა; 4. სპეციალური მცურავი ღობურა (ხლართი) მორებისაგან, მდინარეზე ხე-ტყის დასაცურებლად.

ნახ. 1

კოშკი – ძალიან მაღალი თავისუფლად მდგომი საინჟინრო ნაგებობა, რომლის სიმაღლე გაცილებით მეტია მის ხაზოვან ზომებზე საყრდენთან. ანძისაგან განსხვავებით მის მდგრადობას უზრუნველყოფს ძირითადი ხისტი კონსტრუქცია საჭიმრის გარეშე. კ. სხვა მაღლივი ნაგებობებისაგან განსხვავდება შიგა მოცულობის სიმცირით, თუმცა გამონაკლისს შეადგენს ციხესიმაგრეების თავდაცვითი კოშკები (ნახ. 1. ლებაისკარის კოშკი დათვიჯვრის უღელტეხილზე). კ. მოქმედი ძირითადი დატვირთვებია: ქარი, ტემპერატურული დეფორმაცია, სეისმური ზემოქმედება და დამატებითი მასა, დაკავშირებული გაყინულობასთან. გაანგარიშებას აწარმოებენ სამშენებლო მექანიკის ცნობილი მეთოდებით – სიმტკიცეზე, მდგრადობასა და დეფორმაციებზე. კ., რომელსაც საერთოდ არა აქვს შიგა მოცულობა (წამწისებრი

ნახ. 1

ნახ. 2

კონსტრუქცია) იწოდება კოშკურად. კოშკურაზე ძირითადად განალაგებენ საანტენო-ფიდერულ მოწყობილობებს (მაგ., ფიჭური კავშირის რადიოსარელეო ანტენები). თუ კ. სიმაღლე 45 მ-ზე მეტია, მაშინ აუცილებელია მასზე დაყენებული იქნეს სასიგნალო სისტემის განათება, თვითმფრინავების ფრენის უსაფრთხოების მიზნით. კ. ძველთაგან გამოიყენებოდა სამოქალაქო, სამხედრო და საეკლესიო არქიტექტურაში და ჰქონდა სხვადასხვა დანიშნულება, დაწყებული სასარგებლო მიზნებითა და დამთავრებული უბრალო ესთეტიკური გრძნობების დაკმაყოფილებით. ციხესიმაგრეებში ის ემსახურებოდა თავდაცვასა და მტრისათვის თვალყურის დევნებას (ნახ. 2. კოშკების კომპლექსი ინგუშეთში, რუსეთის ფედერაცია), ეკლესიებში – ზარების დაკიდებას, ობსერვატორიებში – ასტრონომიულ დაკვირვებებს, წყალმომარაგებაში – წყლის რეზერვუარების (ნახ. 3),

რატუმებში, მერიებში, სადგურებსა და სხვა საზოგადოებრივ ნაგებობებში – საათების (ნახ. 4. ელიზაბეტას კოშკი "ზიგ-ბენი", ინგლისი), ოპტიკურ ტელეგრაფებსა და ზღვაოსნობაში – სასიგნალო აპარატების განთავსებასა და სხვ.

ძველად კ. ასაშენებლად გამოიყენებოდა თიხა, მერქანი, ქვა და რკინა, თანამედროვე კოშკებისათვის კი ძირითადი მასალაა ფოლადი და რკინაბეტონი. ფორმის მიხედვით ყველაზე მეტად გავრცელებულია გეგმაში წრიული, ოთხკუთხა და მრავალკუთხა ნაგებობები. კოშკი დანიშნულების მიხედვით არსებობს: ანტენის, ბეტონსასხმელი, ელევატორული, თავდაცვითი, რადიოლოკაციური, რადიოსარელეო, სატელევიზიო (ნახ. 5. სატელევიზიო კოშკი "სი-ენ ტაუერ", ტორონტო, კანადა), სათვალთვალო, სადაწნეო, სარწყავი, სასილოსე, საშრობი, სახანძრო, ურნალის, წყალასაღები, წყალასაწევი, წყალგამშვები, წყალდასახარჯი, წყალსადაწნეო, წყალსატევი და სხვ.

ნახ. 3

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

კოშკი სათვალთვალო – მაღალი სათვალთვალო კოშკი შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრის კომპლექსში.

კოშკი წყალსაწნევი – წყლის რეზერვუარი ხელოვნურ საყრდენ კონსტრუქციაზე, რომელიც წყალსადენის ქსელში წყლის ნაკადის, ხარჯის, მარაგისა და სატუმბი სადგურების მუშაობის გრაფიკის მარეგულირებელი ნაგებობაა (ნახ. 1. კოშკი წყალსაწნევი ცილინდრული რეზერვუარითა და ფოლადის კონსტრუქციების საყრდენით). კ. წ. ძირითადი ნაწილებია: ავზი (რეზერვუარი) და საყრდენი კონსტრუქცია (ტანი). ავზის დასამზადებლად ძირითადად გამოიყენება ლითონი (ფოლადის ან ალუმინის ფურცლები) ან რკ.ბ., ხოლო ტანისათვის – ფოლადი, რკ.ბ. და აგური. მეტწილად გავრცელებულია ცილინდრული, სფერული და მართკუთხა ფორმის რეზერვუარები. კოშკის მაქსიმალური სიმაღლეა 30 მ, ტევადობა – რამდენიმე ათეული მ³-დან (მცირე წყალსადენების) რამდენიმე ათას მ³-მდე (დიდი ქალაქების და სამრეწველო ცენტრების წყალსადენები). კ. წ. აღჭურვილია ასავსები და დასაცლელი მილების სისტემით. ავზი, წყლის გაყინვის საწინააღმდეგოდ, შეფუთულია თბოსაიზოლაციო მასალით. წყლის მიწოდება წარმოებს სატუმბი დანადგარების მეშვეობით. მოხმარების ხარჯის მიხედვით რეზერვუარში წყლის რეგულირება ხდება ტელესიგნალების საშუალებით, რომელიც მიეწოდება სადისპეტჩეროს.

ნახ. 1

კოშკურა – 1. ტვირთამწევი მანქანა წყვეტილი მოქმედებით, რომლის დანიშნულებაცაა ადამიანების გადაყვანა ვერტიკალურად ინსტრუმენტებთან და მასალებთან ერთად; 2. მოძრავი კონსტრუქცია ხანმოკლე სამუშაოების შესასრულებლად სიმაღლეზე (ნახ. 1); 3. სპეციალური უძრავი კონსტრუქცია რაიმე სამუშაოების შესასრულებლად სიმაღლეზე (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

კომპლური საცხოვრებელი სახლი – მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლი, რომელსაც აქვს შვეული კომუნიკაციების (კიბე, ლიფტი) ერთი კვანძი და გეგმაში შედარებით მცირე ზომები. კ. ს. ს. უპირატესობაა ბინების ინსოლიაციის და განიავების კარგი პირობები. ასეთ სახლებს აშენებენ ქალაქის მჭიდროდ დასახლებულ უბნებში, დამრეც რელიეფზე, აგრეთვე სხვა ტიპის სახლებთან ერთობლიობაში განაშენიანების რაიონის სივრცითი კომპოზიციის გასაუმჯობესებლად.

კომტი – რაიმე ნივთიერების (ფხვიერი, რბილი, მლხობი) ნატეხი, რომელიც შემჭიდროებულია და მიღებული აქვს მეტნაკლებად მრგვალი ფორმა (თიხა, გრუნტი, თოვლი, ტალახი და მისთ.).

კოჭ-ამწე – ხიდური ამწის ნაირსახეობა, რომლის ელექტრული ან ხელის ტალი გადაადგილდება სავალ კოჭზე თვლებით. სავალი კოჭის ბოლოები აღჭურვილია სავალი ურიკებით, რომლებიც გადაადგილდება ამწისქვეშა სვეტებზე დაყრდნობილ კოჭებზე. კოჭ-ამწის ტვირთამწეობა 5 ტ-მდეა.

კოჭა – 1. გამხოლოებული მავთულის დასახვევი დერო (ნახ. 1. სათევზაო ანკესის კოჭა); 2. გამხოლოებული მავთულის ხვია ელემტრომაგნიტურ ხელსაწყობებში, ელემტროძრავებში, გენერატორებში; 3. ტროპიკული ეთერზეთოვანი მცენარე; 4. იხ. კოჭი.

ნახ. 1

კოჭაკი – კარის საკეტის ერთ-ერთი ნაწილი, რომელსაც ჯერ რაზა ეცმება, შემდეგ კი – ბოქლომი ეყრება.

კოჭი – 1. შენობებისა და ნაგებობების ჰორიზონტალური მზიდი კონსტრუქცია ორი ან მეტი საყრდენით; სახლის მოპირდაპირე კედლების თავზე გარდიგარდმო გადებული გათლილი ხის ძელი; 2. ძელის სახის კონსტრუქციული ელემენტი, რომელიც ძირითადად მუშაობს ღუნვაზე. მას ფართოდ იყენებენ მშენებლობასა და მანქანათმშენებლობაში: შენობების, ხიდების, ესტაკადების, სატრანსპორტო საშუალებების, მანქანების, ჩარხებისა და სხვათა კონსტრუქციებში. კ. ძირითადად ამზადებენ ხის (ნახ. 1), ბეტონისა და ლითონისაგან (ნახ. 2). საყრდენების რაოდენობაზე დამოკიდებულებით კოჭი შეიძლება იყოს ერთ და მრავალმალიანი, კონსოლური და ჩამაგრებული ბოლოებით. განივი კვეთის ფორმის მიხედვით – მართკუთხა, ტესებრი, ორტესებრი და სხვ. კონსტრუქციული სქემის მიხედვით –

ჭრილი ან უჭრი. მშენებლობაში გამოყენებული კოჭის სახეებია: ამწის, ამწისქვეშა, ასაწყობი, ბაქნის, გადახურვის, გამჭოლი, განივი, განმბჯენი, გაძლიერებული, გრძივი, დაარმატურებული, დაკიდებული, დამჭერი, დამხმარე, დაწებებული, დრეკად ფუძეზე,

ნახ. 1

ერთქანობიანი, კონსოლური, იატაკის, კავშირის, კილის, კილოიანი, კოლოფისებრი კვეთის, ლითონის, ლურსმნული, მართკუთხა კვეთის, მარტივი, მზიდი, მთავარი, მთლიანი, მთლიანკედლიანი, მილისებრი, მიმმართველი, მორისქვეშამოქლონილი, მრავალმალიანი, მრავალსაყრდენიანი, მუდმივი კვეთის, გაგლინული, ორმალიანი, ორსაყრდენიანი, ორტესებრი კვეთის,

ორქანობიანი, პლასტმასის, რელსის, რკინაბეტონის, რკინაკერამიკული, საბორტე, საყრდენი, სახსროვანი, სახსროვან-კონსოლური, სიხისტის, სოგმანებზე, სტატიკურად რკვევადი, სტატიკურად ურკვევი, ტესებრი კვეთის, უჭრი, ფანერის, ლუნვადი, შედგენილი, შენადული, შველერის, შპრენგელური, შუალედურ-სახსრიანი, ცვლადი კვეთის, წიბოვანი, წინასწარ დამაბული, წირწკიმალებზე, ჭრილი, ხე-ფანერის, ხიდის, ხისტი, ხისა და სხვ.; 3. ძვ. მოკლე და მომცრო სართული; 4. საანგარიშოს დეტალი – შუაში გახვრეტილი და მავთულზე აცმული რგოლი; 5. ადამიანის ჩონჩხის ერთ-ერთი ძვალი, ტერფისა და წვივის ძვლების შემაერთებელი, რომელიც ქმნის სახსარს; 6. ბავშვების სათამაშო – საქონლის (მეტწილად ცხვრის) უკანა ფეხის კანჭისა და ჩლიქის ძვლის სახსრის საბრუნავი; 7. მერქნის პატარა სათამაშო რგოლი; 8. იხ. კოჭა.

ნახ. 2

კოჭი ანგელოზის – კონსოლური ხის კოჭი, შემკული ანგელოზის ჩუქურთმებით.

კოჭი დამხმარე – კოჭი, რომელიც ეყრდნობა მთავარ მზიდ კოჭებს.

კოჭი თაღოვანი – ხის სანივნივო წამწე.

კოჭი კონსოლური – ჰორიზონტალური კოჭი ხისტად ჩამაგრებული ერთი ბოლოთი (ერთი საყრდენით).

კოჭი მთავარი – მზიდი კოჭი, რომელიც ეყრდნობა კოლონებს (სვეტებს) ან გრძივ კედლებს.

კოჭი ორტესებრი ფოლადის – სპეციალური დანიშნულების ფოლადის კოჭი. მალისა და მოქმედი დატვირთვების სიდიდის მიხედვით შეიძლება იყოს გაგლინული პროფილის ან შედგენილი. გაგლინული გამოდის ორი სახის – ჩვეულებრივი განივკვეთის (ნახ. 1), სიმაღლით 100-700 მმ და შემსუბუქებული, სიმაღლით 160-300 მმ. პროფილის ნომერს შეესაბამება მისი სიმაღლე სმ-ში. ასეთ კოჭებს ძირითადად იყენებენ მცირე (3-6 მ) მალეების გადასახურავად, რადგან მალის ზრდასთან ერთად მკვეთრად იზრდება მასალის ხარჯი, რაც ეკონომიკური და კონსტრუქციული მოსაზრებით მიუღებელია. დიდი მალეების გადახურვისას (6-24 მ), როცა კოჭის განივკვეთის სიმაღლე მეტია 70 სმ-ზე, მიმართავენ შედგენილი ორტესებრი კოჭების გამოყენებას (ნახ. 2), რომელიც შეიძლება იყოს შენადული ან

იშვიათად მოქლონური. შენადული ორტესებრი კოჭი, უმეტესად, შედგება ერთი ვერტიკალური კედლისა და ორი ჰორიზონტალური სარტყლისგან (ზედა და ქვედა თაროები). კედლის ფურცლის ოპტიმალური სისქეა $\delta_k = 6-12$ მმ, ხოლო თაროების – $\delta_{თ} = 8-40$ მმ. სასურველია დაცული იყოს პირობა: $\delta_{თ} < (2,5-3)\delta_k$, რადგან ამ პირობის დარღვევის შემთხვევაში, კედელსა და თაროებს შორის შედუღების ნაკერში განვითარდება არასასურველი ჩაჯდომის ძაბვები. კოჭის კედლის ადგილობრივი და კოჭის საერთო მდგრადობის უზრუნველსაყოფად, ხშირად ეწყობა განივი და გრძივი სიხისტის წიბოები. ზოგადად, კოჭის გაანგარიშების თანამიმდევრობა შემდეგია: დატვირთვების შეკრება, კოჭის საანგარიშო სქემის დადგენა, კოჭის ოპტიმალური სიმაღლის განსაზღვრა, სარტყლებისა და კედლის ფურცლის ზომების განსაზღვრა, შემოწმება ნორმალურ, მხებ და ადგილობრივ ძაბვებზე, სიხისტესა და საერთო მდგრადობაზე.

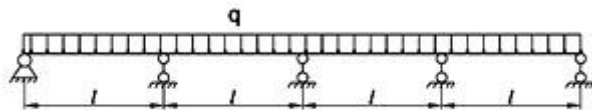

ნახ. 1

ნახ. 2

კოჭი უჭრი – კოჭი, რომელსაც აქვს ორი და მეტი მალი და რამდენიმე საყრდენი (ნახ. 1).

ნახ. 1

კოჭი ჭერის – ხის კარკასული კონსტრუქციის ელემენტი, კოჭი, რომელიც იჭერს ჭერს.

კოჭი ჭრილი – კოჭი, რომელსაც აქვს ერთი მალი და ორი სახსრული საყრდენი.

კოჭოვანი კონსტრუქცია – ჰორიზონტალურად განლაგებული მზიდი კოჭების სისტემა, დაყრდნობილი ვერტიკალურ მზიდ საყრდენებზე (სვეტი, კოლონა).

კოხლეოიდა – ბრტყელი ტრანსცენდენტური მრუდი, რომლის განტოლებას პოლარულ კოორდინატებში აქვს სახე: $\rho = r \sin \varphi / \varphi$, სადაც r – პოლარული რადიუსი, φ – პოლარული კუთხე (იხ. პოლარული კოორდინატები, ნახ. 1).

კოჭვზია (ლათ. cohaesus შეკრული, გადაბმული) – 1. მყარი და თხევადი სხეულების თვისება წინააღმდეგობა გაუწიონ გარე ძალებს, რომლებიც ცდილობენ ამ სხეულის ნაწილაკების განცალკევებას. ეს თვისება უფრო მეტად აქვს მყარ სხეულებს, ვიდრე სითხეებს, ხოლო აირად სხეულებს ეს თვისება არ აქვს; 2. შეჭიდულობა, გადაბმა-ურთიერთმიზიდულობა მოლეკულებს, ატომებსა და იონებს შორის (იხ. ადჰეზია).